

TÜRKİYE'DE SURIYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYE DENEYİMLERİ: KİTLESEL GÖÇLER, YEREL YANITLAR

Adana, Gaziantep, Hatay, Mersin, Reyhanlı, Şanlıurfa, Zeytinburnu

Derleyen

Prof. Dr. Ayhan Kaya

Hazırlayanlar

Ayhan Akkaya

Yasemin Baysan

Çağın Coşkun

Bihter Dazkır Erdendoğdu

Necip Porsnok

Sinem Malcı Tümer

Önder Yalçın

SKLInternational
AFFILIATED TO THE SWEDISH ASSOCIATION OF LOCAL AUTHORITIES AND REGIONS

RESLOG

Resilience in Local Governance

Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi

TÜRKİYE'DE SURİYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYE DENEYİMLERİ: KİTLESEL GÖÇLER, YEREL YANITLAR

Adana, Gaziantep, Hatay, Mersin, Reyhanlı, Şanlıurfa, Zeytinburnu

Derleyen

Prof. Dr. Ayhan Kaya

Hazırlayanlar

Ayhan Akkaya

Yasemin Baysan

Çağın Coşkun

Bihter Dazkır Erdendoğdu

Necip Porsnok

Sinem Malcı Tümer

Önder Yalçın

TÜRKİYE'DE SURİYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYE DENEYİMLERİ: KİTLESEL GÖÇLER, YEREL YANITLAR

Derleyen:

Prof. Dr. Ayhan Kaya

Hazırlayanlar:

**Ayhan Akkaya, Yasemin Baysan, Çağan Coşkun, Bihter Dazkır Erdendoğdu,
Necip Porsnok, Sinem Malcı Tümer, Önder Yalçın**

Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi - 10

SKL International AB

Web Sitesi: www.sklinternational.se

E-mail: info@sklinternational.se

2020

ISBN: 978-91-986427-1-1

Editörler

Gül Tuçaltan, Burçin İçdem

Yayına Hazırlayanlar

Gül Tuçaltan, Burçin İçdem

Kitap Tasarım ve Dizgi

Özge Onogur, Eren Türkmen (Bee Company), M. Cem Kocataş

Baskı ve Cilt

Uzerler Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti.

Turan Güneş Bulvarı, No: 22/8 - 26 Çankaya / Ankara

Tel: (312) 441 90 15

Copyright©2020 Tüm hakları saklıdır.

Bu kitap, İsveç Hükümeti tarafından finanse edilen Yerel Yönetişimde Rezilyans Projesi 2018-2020 (RESLOG Türkiye) kapsamında hazırlanmıştır. Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlara aittir; hiç bir şekilde yazarların çalıştıkları kurumların ve SKL International'ın resmi görüşlerini yansıtmamaktadır. SKL International, kitapta yer alan veriler, analizler, kaynaklar, adı geçen harici veya üçüncü taraf internet web sitelerinin URL'lerinin kalcılığı ve doğruluğu veya web sitelerinde yer alan herhangi bir içeriğın, doğruluk veya uygunluğundan sorumlu değildir.

TÜRKİYE'DE SURİYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYE DENEYİMLERİ: KİTLESEL GÖÇLER, YEREL YANITLAR

Adana, Gaziantep, Hatay, Mersin, Reyhanlı, Şanlıurfa, Zeytinburnu

Derleyen

Prof. Dr. Ayhan Kaya

Hazırlayanlar

Ayhan Akkaya

Yasemin Baysan

Çağın Coşkun

Bihter Dazkır Erdendoğdu

Necip Porsnok

Sinem Malcı Tümer

Önder Yalçın

RESLOG

Yeni Nesilde Rezilans Projesi • TÜRKİYE

**Swedish Association
of Local Authorities
and Regions**

İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliği (İngilizce kısaltmasıyla **SALAR** - İsveççe kısaltmasıyla **SKR**), İsveç'in tüm belediyeleri, il meclisleri ve bölgelerinin üyesi olduğu bir kuruluştur. SALAR ve öncülleri, 100 yılı aşkın bir süredir yerel yönetimleri teşvik etmek ve yerel demokrasiyi güçlendirmek için çalışmalar yapmaktadır. Yerel yönetimlerin günümüzde karşılaştığı uluslararası göç ve iklim değişikliği gibi zorlukların küresel doğası gereği, SALAR sadece İsveç'te değil aynı zamanda uluslararası alanda da önemli bir aktördür. Uluslararası bir belediye örgütü olan Birleşik Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG) ve kuruluşun Avrupa kolu olan Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'nde (CEMR) aktif rol almanın yanı sıra, SALAR, Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi ve Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Kongresi'nin İsveç delegasyonlarının sekreteryası olarak da görev yapmaktadır.

SKL International
AFFILIATED TO THE SWEDISH ASSOCIATION OF LOCAL AUTHORITIES AND REGIONS

SKL International, tüm hüküm ve tasarrufu SALAR'a ait olan bir uygulamacı kuruluştur. SALAR adına uluslararası projeler geliştirmek ve uygulamakla yükümlü olan SKL International, İsveç ve diğer ülkelerde gerçekleştirilen iyi uygulama örneklerinden faydalanarak, pek çok ülkede yerel yönetim sistemlerinin gelişimini destekleyici faaliyetlerde bulunmaktadır.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi ve diğer bölgelerdeki çalışmaları ile SKL International, kapsayıcı ve sürdürülebilir yerel yönetim ve yerel hizmet sunumu konularında proje geliştirme, proje yönetimi ve uygulanması da dahil olmak üzere kapsamlı bir bilgi birikimi ve deneyime sahiptir. Merkezi Stockholm'de bulunan SKL International, hâlihazırda dünya çapında, 12 ülkede, İsveç Hükümeti tarafından finanse edilen projelerin uzun vadeli ortağı ve uygulayıcısıdır.

SKL International, tamamlanan projeleri Belediye Ortaklık Ağları Projesi (TUSENET) ve Türk-İsveç Yerel Yönetimler Ortaklığı (TUSELOG) ve halen devam eden Yerel Yönetişimde Rezilyans (RESLOG Türkiye) projeleri ile yirmi yılı aşkın bir süredir Türkiye'de faaliyette bulunmaktadır. Böylelikle, hem Türkiye belediyelerini ve belediye birliklerini desteklemekte hem de iki ülkenin yerel yönetimleri arasında kalıcı dostluklar ve iş birliklerinin kurulmasına katkı sağlamaktadır.

Proje Ortakları

SKL
International

Türkiye
Belediyeler
Birliği

Çukurova
Belediyeler
Birliği

Marmara
Belediyeler
Birliği

RESLOG Türkiye Proje Ekibi

M. Sinan Özden

Ulusal Proje Yöneticisi
RESLOG Türkiye, Ankara

Gül Tuçaltan

Ulusal Proje Koordinatörü
RESLOG Türkiye, Ankara

Çiğdem Ayşenur Atasoy

Proje Sorumlusu
RESLOG Türkiye, Ankara

Sezin Üskent

Kilit Uzman
RESLOG Türkiye, Ankara

Ervin Sezgin

Marmara Bölgesi Yerel Yönetimler Danışmanı
RESLOG Türkiye, İstanbul

Alim Çopuroğlu

Çukurova Bölgesi Yerel Yönetimler Danışmanı
RESLOG Türkiye, Adana

Yasemin Serpil Olcay

İzleme ve Değerlendirme Uzmanı
RESLOG Türkiye, Ankara

SKL International Merkez Ekibi

Marléne Hugosson

Proje Yöneticisi
SKL International, Stockholm

Ellen Ahlqvist

Proje Koordinatörü
SKL International, Stockholm

Gunnar Andersson

Proje Danışmanı
SKL International, Stockholm

RESLOG Türkiye Projesi Pilot Belediyeleri

**Pilot Belediyelere süreçteki özverili katkıları için
teşekkürlerimizi sunarız.**

ÇUKUROVA BÖLGESİ:

Adana Büyükşehir Belediyesi

Hatay Büyükşehir Belediyesi

Mezitli Belediyesi

Reyhanlı Belediyesi

Sarıçam Belediyesi

Seyhan Belediyesi

MARMARA BÖLGESİ:

Bursa Büyükşehir Belediyesi

Orhangazi Belediyesi

Osmangazi Belediyesi

Sultanbeyli Belediyesi

Şişli Belediyesi

Zeytinburnu Belediyesi

TÜRKİYE'DE SURİYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYE DENEYİMLERİ: Kitlesel Göçler, Yerel Yanıtlar

Yürütücü Ekip

Prof. Dr. Ayhan Kaya	Göç ve Uluslararası İlişkiler Uzmanı	RESLOG Türkiye
Dr. Gül Tuçaltan	Ulusal Proje Koordinatörü	RESLOG Türkiye
M.A. Merve Ağca	Göç Politikaları Uzmanı	Marmara Belediyeler Birliği, Göç Politikaları Merkezi

Yayına Katkı Sağlayanlar

İSİM	BİRİM	UNVAN	BELEDİYE
Ayhan Akkaya	Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü	Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürü	Adana Büyükşehir Belediyesi
Önder Yalçın	Göç Yönetimi Şube Müdürlüğü	Göç Yönetimi Şube Müdürü	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
Mehmet Ercan Birbilen	Göç Yönetimi Şube Müdürlüğü	Göç Yönetimi Şube Müdür Yardımcısı	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
Gülseren Malcı	Mali Hizmetler Daire Başkanlığı	Mali Hizmetler Daire Başkanı	Hatay Büyükşehir Belediyesi
Tuba Nevin Semercioğlu	Mali Hizmetler Daire Başkanlığı Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü	Strateji Geliştirme Şube Müdürü	Hatay Büyükşehir Belediyesi
Sinem Malcı Tümer	Mali Hizmetler Daire Başkanlığı Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü	Programcı	Hatay Büyükşehir Belediyesi

İSİM	BİRİM	UNVAN	BELEDİYE
Serdal Gökayaz	Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı	Sosyal Hizmetler Daire Başkanı	Mersin Büyükşehir Belediyesi
Çağan Coşkuner	Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü	Proje Sorumlusu	Mersin Büyükşehir Belediyesi
Nazire Büyükgürses	Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü	Sosyolog	Mersin Büyükşehir Belediyesi
İbrahim Evrim	Projeler ve Dış İlişkiler Müdürlüğü	Başkan Danışmanı	Mersin Büyükşehir Belediyesi
Necip Porsnok	Strateji Geliştirme Müdürlüğü	Strateji Geliştirme Müdürü	Reyhanlı Belediyesi
İbrahim Haraç	Muhtarlık İşleri Müdürlüğü	Muhtarlık İşleri Müdürü	Reyhanlı Belediyesi
Muzaffer Şahsuvar	Mali Hizmetler Müdürlüğü	Mali Hizmetler Müdürü	Reyhanlı Belediyesi
İbrahim Karatüme	Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı Göç İşleri Şube Müdürlüğü	Göç İşleri Şube Müdürü	Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi
Yasemin Baysan	Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı Göç İşleri Şube Müdürlüğü	Proje Uzmanı	Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi
Eda Albayrak	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	Zeytinburnu Yerel Kalkınma ve Ab İlişkileri Koordinasyon Merkezi Koordinatörü	Zeytinburnu Belediyesi
Nezihe Atılgan	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	Akdem Kente Uyum Birimi Sorumlusu	Zeytinburnu Belediyesi
Bihter Dazkır Erdendoğdu	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü Aile Kadın Destekleme ve Engelliler Merkezi (AKDEM)	Akdem Genel Koordinatörü	Zeytinburnu Belediyesi

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	XV
Proje Sunuşu	XVII
Sunuş	XIX
Önsöz	XXI
Giriş: Kitlesele Göç Alan Şehirler	1
Anlatı (Hikâyeleştirme) Yöntemi Hakkında	5
Hikâyeleştirme Sırasında Vurgulanan Unsurlar	7
Türkiye ve Kitlesele Göçler Literatürü	8
Yerel Yönetimler ve Belediye Kanunu	11
Çalışmanın Kapsamı	15
Adana Büyükşehir Belediyesi: Başarılı İşbirliklerinin Kenti	17
Adana Göç Tarihi	17
Adana'daki Suriyeli Göçmenler	19
Adana'da Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri	20
Başarılı İşbirliklerinin Kenti Adana	23

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi: Kültürlerarası Kent	27
Gaziantep Göç Tarihi	27
Gaziantep'teki Suriyeli Göçmenler	28
Gaziantep'te Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri	30
Kültürlerarası Kent Gaziantep	32
Hatay Büyükşehir Belediyesi: Kapsayıcı Kültür Kenti	37
Hatay Göç Tarihi	37
Hatay'daki Suriyeli Göçmenler	39
Hatay'da Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri	40
Kapsayıcı Kültür Kenti Hatay	41
Mersin Büyükşehir Belediyesi: Çokkültürlü Kent	47
Mersin Göç Tarihi	47
Mersin'deki Suriyeli Göçmenler	49
Mersin'de Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri	51
Çokkültürlü Kent Mersin	53
Reyhanlı Belediyesi: Çocuk Dostu Kent	56
Reyhanlı Göç Tarihi	56
Reyhanlı'daki Suriyeli Göçmenler	57
Reyhanlı'da Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri	58
Çocuk Dostu Kent Reyhanlı	60
Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi:	
Hassas Gruplara Yönelik Belediyecilik	64
Şanlıurfa Göç Tarihi	64
Şanlıurfa'daki Suriyeli Göçmenler	66
Şanlıurfa'da Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri	67
Şanlıurfa'da Hassas Gruplara Yönelik Belediyecilik	68

Zeytinburnu Belediyesi: Katılımcı Güçlü Kadın Anlayışı	72
Zeytinburnu Göç Tarihi	72
Zeytinburnu'ndaki Suriyeli Göçmenler	73
Zeytinburnu'nda Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri	74
Zeytinburnu'nda Katılımcı Güçlü Kadın Anlayışı	75
Sonuç	81
Kaynakça	83
Derleyen Hakkında	85

Teşekkür

RESLOG ekibi olarak kitabın başlangıcından bitimine kadar bizlere büyük destek veren ve gönüllülük ilkesi etrafında bizlerle birlikte bu yolculuğa çıkmayı kabul eden Adana Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Hatay Büyükşehir Belediyesi, Mersin Büyükşehir Belediyesi, Reyhanlı Belediyesi, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi ve Zeytinburnu Belediyesi Başkanları ile çalışmaya katkıda bulunan diğer çalışanlarına teşekkürlerimizi sunmak istiyoruz. Çalışmayı baştan sona birlikte yürüttüğümüz ve hikâyeleştirme yöntemini kullanarak başarı hikâyelerini kaleme alan Ayhan Akkaya (Adana Büyükşehir Belediyesi), Önder Yalçın ve Mehmet Ercan Birbilen (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi), Sinem Malcı Tümer (Hatay Büyükşehir Belediyesi), Çağan Coşkuner (Mersin Büyükşehir Belediyesi), Necip Porsnok (Reyhanlı Belediyesi), Yasemin Baysan (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi) ve Bihter Dazkır Erdendoğdu'ya (Zeytinburnu Belediyesi) çok teşekkür ediyoruz.

Yerel Yönetişimde Rezilyans Projesi (RESLOG)

M. Sinan Özden
Ulusal Proje Yöneticisi

Suriye göçünden yoğun olarak etkilenen Türkiye ve Lübnan'da, yerel yönetimler ani ve yoğun nüfus artışını karşılamak durumunda kalmışlardır. Yaşanan yoğun göç karşısında yerel yönetimlerin rezilyanslarını* barışçılık ve kapsayıcılık ilkeleri doğrultusunda artırma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

RESLOG (Resilience of Local Governance-Yerel Yönetişimde Rezilyans) Projesi, İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliğinin (SKL) girişimiyle ve İsveç hükümetinin finansmanı ile Türkiye ve Lübnan'da eş zamanlı olarak 2018-2020 yılları arasında uygulanan bir projedir.

Projenin Türkiye ayağı, RESLOG Türkiye, İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliğinin, Türkiye Belediyeler Birliği, Marmara Belediyeler Birliği ve Çukurova Belediyeler Birliği ile kurduğu iş birliği ve proje ortaklığıyla yürütülmektedir. Projede, Marmara ve Çukurova bölgelerinden olmak üzere toplam 12 pilot belediye ile birlikte çalışılmaktadır.

Projenin tüm taraflarının yerel yönetim aktörleri olması, RESLOG Türkiye Projesi'ni benzer projelerden ayırmaktadır. Proje, özellikle Suriye göçü gibi yoğun, ani ve beklenmedik bir göç dalgası karşısında yerel yönetimlerin ve yerel yönetim örgütlerinin karşılaştıkları sorunlara yanıt arayışlarının bir parçasıdır.

RESLOG Türkiye bu doğrultuda ulusal göç politikalarının yerel gerçeklikleri ve ihtiyaçları yansıtacak şekilde geliştirilmesini, bölge birlikleri aracılığıyla belediyeler arası öğrenme ve destek yapılarının güçlendirilmesini, belediye düzeyinde kapsayıcı planlama ve yönetişimin iyileştirilmesini amaçlamaktadır.

* Rezilyans, sarsıcı etkiyi karşılama ve ardından hayatı normale çevirme kabiliyetidir. Rezilyans bir varlık veya sistemin herhangi bir karışıklık veya bozulma sonrasında şeklini (formunu) ve konumunu geri kazanabilme yeteneği olarak da ifade edilmektedir. Türkçede kavram için dayanıklılık, esnek dayanıklılık, dirençlilik gibi karşılıklar aransa da hiçbiri bu çerçeveyi tam olarak karşılamamaktadır. Tatmin edici bir karşılık bulunana kadar Latince'den Rezilyans sözcüğünü ödünç alarak kullanmanın yerinde olacağını düşündük. Bu sebeple proje boyunca üretilen tüm dokümanlarda bu terimi kullanmayı uygun bulduk.

Sunuş

M. Sinan Özden

Ulusal Proje Yöneticisi

RESLOG Türkiye Projesi

RESLOG Projesi Türkiye ayağında, yerel yönetimler için bilgi zemininin geliştirilmesine büyük önem veriyor. Türkiye belediyeleri, Suriye'den göç akımının başladığı ilk günden itibaren, neredeyse 10 yıla yaklaşan bir süredir insani gerekleri yerine getirmeye ve bir yandan da bu beklenmedik ve güçlü nüfus hareketliliğinde kentleri bayındır tutmaya ve geliştirmeye çalışıyor. Belediyeler de bu konuda uluslararası arenada da övgüyle karşılanıyor ve başarılı sayılıyorlar.

Biz elde edilmiş olan bu deneyimin kayıt altına alınması ve paylaşılması gerektiğine inanıyoruz. Bütün bu süreç boyunca belediyelerimiz uygulamaya ilişkin çeşitli konularda pek çok sorunun doğru yanıtını aradılar. Bu yüzden biz de belediyelerin yoğun uğraşları sırasında dahil olma fırsatı bulamadıkları yenilikçi konuları ve tartışmaları yapabilmelerine olanak tanımak ve bilgi zeminini geliştirmek için RESLOG Türkiye Projesi'nde 12 toplantıdan oluşan “Yerel Yönetişim ve Göç Buluşmaları” toplantı serisini ve bu toplantıların çıktılarının kitaplaştırıldığı *Yerel Yönetişim ve Göç* isimli kitap dizisini tasarladık.

Yerel yönetimde bilgi zeminini güçlendirme konusunda öteden beri oldukça yetkin çalışmalar yapmakta olan Marmara Belediyeler Birliği, iki ayda bir gerçekleştirilen buluşmalarımıza ev sahipliği yapıyor.

Umuyorum ki, RESLOG Projesi ömrünü doldurduktan sonra da bir yönüyle Türkiye belediyelerinin bilgiye erişimini kolaylaştırma, diğer yönüyle belediyeler içinde üretilen bilgiyi kaydetme ve yaygınlaştırma hedefiyle gerçekleştirilen bu buluşmalar ve yayınlar, hem belediyelerimizin hem de belediye birliklerinin katkılarıyla gelenekselleşerek sürecektir.

Önsöz

Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi

Dr. Gül Tuçaltan

Ulusal Proje Koordinatörü
RESLOG Türkiye Projesi

Son on yılda, Türkiye’de yerel yönetimler, giderek farklılaşan kentsel ve toplumsal sorunlara hızla yanıt üretmek gibi ciddi bir sınavla karşı karşıya kaldılar. Yerel yönetimlerin ilk sınavı zorunlu göç sonrası başka bir ülkede ikamet etmek durumunda kalan kırılğan bir nüfusu karşılamak ve buna yönelik insani yardım hizmetlerinin yereldeki koordinasyonunu sağlamaktı. Takip eden on yıllık dönemde ise, sürecin doğal bir sonucu olarak, farklı bir dile ve yaşam kültürüne sahip göçmenler ve mülteciler, emek piyasalarının ve gündelik yaşamın bir parçası haline geldiler. Bu da belediyeleri hem artan nüfus için altyapı planlaması hem de farklı kültürlerle beraber yaşamak, toplumsal uyumu sağlamak ve sürdürmek için gerekli hizmetlerin tariflenmesi gibi iki zorlu meselenin ana aktörü haline getirdi. Bununla beraber, kısıtlı finansal kaynaklar, personel yetersizlikleri, mevcut ulusal göç politikalarının yerel yönetimlerin göç ve kentleşme alanındaki ihtiyaçlarından çok merkezî idare düzeyindeki stratejilere odaklanması ve süregelen göç krizinin yarattığı belirsizlikler (örneğin, Türkiye’nin yakın gelecekte yeni bir kitlesel göç akımına maruz kalıp kalmayacağıının kestirilemiyor olması) belediyelerin hareket kabiliyetini kısıtladı.

Özetle, uluslararası kitlesel göç ve Suriye mülteci krizi, Türkiye kentlerinde mekânı demografik, toplumsal, ekonomik, kültürel ve ekolojik açılardan köklü bir şekilde değiştirirken; kentleşme, altyapı ve belediye hizmet sunumu ve kent planlama meselelerini de yeniden ele alma ihtiyacı beraberinde getirdi. Belediyelerimiz, bu çok katmanlı ve karmaşık süreçleri yönetebilmek ve göç kaynaklı kentsel sorunlara yanıt verebilmek için, sahip oldukları hareket alanlarını anlamaya ve bu hareket alanı içinde kısıtlı kaynaklar ile yenilikçi çözümler üretmelerine olanak sağlayacak yeni bilgi, beceri ve uygulama araçlarına ihtiyaç duyuyorlar. Kentlerimizi planlamak için bugüne kadar kullandığımız geleneksel araçlar ve düşünce biçimleriye, içinde bulunduğumuz bu değişken durumu anlamak, ele almak ve değiştirmek için artık yeterli olmuyor.

İşte RESLOG Türkiye Projesi “bilgi zeminini geliştirme faaliyetleri” kapsamında ürettiğimiz bu dizi, belediyelerin tam da bu ihtiyacına yönelik bir çalışma olarak tasarlandı. RESLOG Türkiye *Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi*, göç, kent planlama ve yerel yönetişimin kesişiminde duran ve bu alanın var olan bilgisini yerel karar vericilerin bakış açısı ve uygulamalarını olumlu yönde etkileyebilecek yeni yaklaşımlarla harmanlamayı amaçlayan 12 özgün yayından oluşuyor.

Yayınlar üç temel alana odaklanıyor. Başka bir deyişle, bu dizi içerisinde üç grup kitap yer alıyor. İlk grup, Türkiye'nin göç deneyimini, göç ve yerel yönetişim alanındaki temel kavramları, mevcut yaklaşımları ve bu alandaki doğru bilinen yanlışları ortaya koymayı hedefleyen kitaplardan oluşuyor. Mülteci krizi bağlamında, belediyelerin kapsayıcı hizmet sunumunda karşılaştıkları mali sorunlar ve bu sorunlara yönelik kaynak yönetim modelleri ve alternatif fon kaynaklarıyla belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili uygulamalarda insan hakları ve hukuki çerçeve bağlamında karşılaştıkları zorluklar ve idari yargı, denetim ve diğer kurumların düzenlemeleri ile ilgili bilgileri dizinin bu grubunda sizlere sunuyoruz. Göçten etkilenen belediyelerdeki mekânsal, sosyal ve ekonomik değişimlerin (konut, altyapı, sağlık, eğitim, açık yeşil alanlar gibi) tespiti için verilerin toplanması ve haritalanarak kalkınma, mekân ve kent planlama süreçleri ile ilişkilendirilmesi konusunda etkili bir araç olan kent profileme yaklaşımı ve de belediye hizmetlerinin iyileştirilmesi için somut ve gerçekleştirilebilir çözüm önerilerinin üretilmesine dair kitaplar da bu grubun içinde yer alıyor. Ele alınan konular aynı zamanda göç ve yerel yönetişim alanında belediyelerin müdahale ve uygulamalarının çerçevesini çizen ve hareket alanlarını belirleyen meseleler.

Yerel Yönetişim ve Göç kitaplarının ikinci grubu ise, Türkiye ve dünyada yerel yönetişim alanındaki yeni bakış açılarının ve müdahale araçlarının belediyelerimize tanıtılmasını hedefliyor. Adil, eşitlikçi ve tüm toplumsal grupları kapsayan kentlerin inşası için çeşitliliğin yönetişimi; belediyelerin, göçün devam eden veya devam etmesi muhtemel etkilerine karşı dayanıklı, hazırlıklı ve tedbirli olmasını sağlayacak göç ana planlarının hazırlanması ve yerel yönetişimin tüm aşama ve alanlarına entegre edilebilecek olan, kentsel sistemlerin zorluklar ve yıkıcı deneyimler sonrası toparlanma ve dönüşüm süreçlerini ele alan rezilyans yaklaşımını bu grup yayın ile belediyelerimize sunuyoruz.

Serinin üçüncü bölümü ise Türkiye belediyelerinin uygulama deneyimlerine odaklanıyor. Bu gruptaki yayınlarda göç alanında başarılı yerel uygulamalara imza atan belediyeler, kapsayıcı hizmet sunumu bağlamında, artan nüfusa, olası finansal kısıtlara ve personel yetersizliklerine rağmen insani yardım, kentsel planlama ve altyapı yönetimi, göçün yarattığı potansiyellerden faydalanma, alternatif finansman geliştirme gibi konularda iyi uygulama örneklerini paylaşıyor. Bu yayınların yazarları ise belediyelerimizin kendileri. Yani, RESLOG-Türkiye Yerel Yönetişim ve Göç kitaplarının bu kısmı, belediyelerin kendi alanlarının bilgisini üretmesi ve yaygınlaştırmasına yönelik mekanizmaları destekleyerek, deneyim paylaşımı ve bilgi alışverişinin ötesinde bir kazanç hedefliyor.

Yukarıda özetlediğim bu yaklaşım, proje ortakları olan Türkiye, Marmara ve Çukurova Belediye Birlikleri'nin ilgili birimleri ile yapılan derinlemesine görüşmeler, yine proje kapsamında pilot belediyelerle gerçekleştirilen sorun ve ihtiyaç analizi çalışmaları ve alanda hem profesyonel hem de akademik faaliyetler yürüten uzmanlarla yapılan mülakatlara dayanarak geliştirildi. Özellikle, Marmara Belediyeler Birliği adına RESLOG-Türkiye koordinatörlüğünü yürüten Göç Politikaları Uzmanı Sayın Merve Ağca'ya temaların belirlenmesi sürecinde sağladıkları değerli katkılar ve uzun soluklu fikir alışverişlerimiz için teşekkürlerimi sunarım.

RESLOG-Türkiye ekibi olarak, Yerel Yönetişim ve Göç yayınlarının, kapsayıcı ve barışçıl hizmet sunumunun ön koşulu olan yerel karar alma ve planlama mekanizmalarının inşası için gerekli entelektüel ve pratik zemine katkı sağlayacağı inancındayız. Umarız, yayınlarımız belediyelerimize göçün kentsel bağlamının ele alınmasında benimseyecekleri yaklaşımlarda ışık tutar.

GİRİŞ: KİTLESEL GÖÇ ALAN ŞEHİRLER

Kitlemel Suriyeli göçünün ilk yıllarından bu yana çok sayıda göç alan bazı şehirlerimizin ve ilçelerimizin başarılı bir şekilde bu süreci yürütükleri görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay, Kilis, Adana, İstanbul ve Mersin gibi şehirlerimiz öne çıkmaktadır. Bu kitap bağlamında öne çıkan bu şehirlerimizin kitlemel göçü başarılı bir şekilde yönetebilmelerini sağlayan birtakım önemli faktörlerin olduğu gerçeği gayet net bir şekilde ortadadır.

Resmi rakamlar, Türkiye'ye yerleşen 3,6 milyon Suriyeli mültecinin neredeyse yarısının sınır bölgelerindeki şehirlerde yoğunlaştığını ve İstanbul'un da önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. 18 Mart 2020 tarihli resmi verilere göre Suriye'den gelen 3,6 milyon mültecinin yaklaşık 1,5 milyonu Suriye sınırında bulunan Hatay, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa ve Mardin'de yaşamaktadır. Bu anlamda Suriye'ye sınır bölgelerde yer alan belediyelerin rezilyanslarının (esneklik, dayanıklılık, güç) yanı sıra, Suriyeli komşularının hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerçekleştirdikleri proje ve iyi uygulamaların hikâyeleştirme yöntemiyle tespit edilmesi önemlidir.

Göçün ilk yıllarından bu yana, kitlemel göçün yaşandığı bu varış şehirlerine, sınır illeri dışındaki şehirler de eklenmiştir. Bu çerçevede, en fazla Suriyeli nüfusa sahip şehirleri iki kategori halinde ele almak faydalı olacaktır: Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay gibi sınırda bulunan kentler ve Adana, Mersin, İstanbul gibi sanayileşmiş kentler. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, Türkiye'deki Suriyeliler iç göç eğilimi göstermektedirler. Buna göre İstanbul, Adana, Bursa, Mersin, İzmir ve Konya çok sayıda Suriyeli için çekim merkezi olma niteliği taşıyan sanayileşmiş şehirler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu altı sanayi kenti, 18 Mart 2020 itibarıyla toplamda 1,39 milyon Suriyeli göçmene ev sahipliği yapmak-

tadır.¹ RESLOG Projesinde yer alan belediyelerin buldukları şehirler toplam 3,6 milyon geçici koruma altındaki Suriyelinin yaklaşık 2,9 milyonuna ev sahipliği yapmaktadır. Diğer bir deyişle, ülkemizdeki Suriyelilerin %80'den fazlası bu şehirlerde yaşamaktadır.

Şehir	Kasım 2014	21 Temmuz 2017	18 Mart 2020
İstanbul	330.000	495.027	496.485
Gaziantep	220.000	336.929	450.031
Hatay	190.000	397.047	438.741
Şanlıurfa	170.000	433.856	422.729
Mardin	70.000	96.062	88.062
Adana	50.000	165.818	246.462
Kilis	49.000	127.175	112.192
Mersin	45.000	153.976	210.623
Konya	45.000	79.139	113.736
Kahramanmaraş	44.000	93.408	92.293

¹ Türkiye'de Suriyelilerin nasıl tanımlanması gerektiği konusunda bir fikir birliğinin olmadığı bilinmektedir. Türkiye, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekince nedeniyle sadece Avrupa sınırlarından gelen kişileri Mülteci statüsüyle kabul etmektedir. Cenevre Sözleşmesi hakkında bkz. http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf. Suriyeliler ise Türkiye'de çoğunlukla mülteci, misafir, sığınmacı, ensar, muhacir ve göçmen gibi kavramlarla anılmaktadırlar. Bütün bu karşılıkların önüne geçebilmek amacıyla, bu kitapta Suriyelileri tanımlamak için "göçmen" kavramının kullanılması tercih edilmiştir. "Göçmen" kavramı, 5543 sayılı İskân Kanunu'nda "Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlar" olarak tanımlanmaktadır. Bu konuda bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf>. Fakat bu kitap kapsamında göçmen ifadesi Birleşmiş Milletler tarafından tanımlandığı şekliyle kullanılacaktır: "Göçmen; sebepleri, gönüllü olup olmaması, kullandığı göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin, yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden kişi" olarak tanımlanır. Ancak yaygın kullanım, tarım ürünlerinin ekimi veya hasadı için kısa sürelerde seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi kısa dönemli göçmenlerin bazı türlerini de kapsar. BM tarafından yapılan göçmen tanımlaması konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Göç Terimleri Sözlüğü, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf Erişim tarihi 23 Temmuz 2020.

Şehir	Kasım 2014	21 Temmuz 2017	18 Mart 2020
Bursa	20.000	114.498	175.649
Batman	20.000	20.181	15.118
Şırnak	19.000	15.080	14.973
Kocaeli	15.000	34.957	55.183
İzmir	13.000	113.460	146.352
Osmaniye	12.000	46.157	49.544
Antalya	10.000	458	2.199
Kayseri	9.500	62.645	75.806
Diyarbakır	5.000	30.405	22.881
Adıyaman	2.500	27.084	21.688
Samsun	1.230	4.540	6.687
Niğde	1.100	3.848	5.192
Aydın	1.000	8.806	7.849

Tablo 1: Kasım 2014, 21 Temmuz 2017 ve 18 Mart 2020 tarihlerinde alınan verilere göre bazı şehirlerimizdeki geçici koruma altında bulunan Suriyeli sayıları²

Suriye sınırındaki şehirleri seçerken, daha önce Osmanlı İmparatorluğu'nun Halep Vilayetinin çevresinde bulunan üç şehir (Şanlıurfa, Gaziantep ve Hatay) seçilmiştir. Halep; İstanbul ve İzmir'den sonra 20. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun en kozmopolit üçüncü vilayeti idi. Suriye sınırına yakın belediyeler, hem altyapı hem de hizmet kapasitesi noktasında kitlesele göç nedeniyle artan nüfusa bağlı

² Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi 17 Haziran 2020.

olarak sıkıntılarla karşılaşmakta, finansal kaynak ve insan kaynaklarına erişim konusunda zorluk çekmektedir.

Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa gibi özellikle sınırda yer alan ve kendi nüfusuna oranla çok sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapan şehirler maalesef artan sorumlulukları karşılayabilmek için merkezi idareden ek kaynak aktarımı konusunda zorluklar yaşamışlardır. Yaşanan bu tür finansal zorluklara rağmen sınır şehirleri geçmişten gelen deneyimleri, bilgileri ve çözüm odaklı anlayışları ile söz konusu kitlesel göçü oldukça başarılı bir şekilde yönetebilmişlerdir. Zaman geçtikçe sınır şehirlerinden içerdeki ve uzaktaki büyük şehirlere doğru bir göç hareketliliğinin yaşandığı ve bu nedenle özellikle 2015 yılından sonra İstanbul, Adana, Mersin, Bursa, İzmir gibi şehirlerin de kitlesel göç ile karşı karşıya kaldıkları görülmüştür.

Kitlesel göç karşısında büyük krizlere yol açmayacak şekilde sürecin başarılı yöntemlerle yönetildiği belli başlı şehirlerde yerel yönetimlerin de başarılı bir sınav verdikleri bilinmektedir. Ancak yakın zamana değin yerel yönetimlerin verdikleri bu başarılı sınavın kamuoyunda pek yer bulmadığı görülmektedir. Bu kitapçıkta, Suriyelilerin kitlesel göçünü başarılı bir şekilde yöneten belediyelerin göç yönetim süreçlerini nasıl hikâyeleştirdikleri konu edilmektedir. Özellikle göçün ilk günlerinden itibaren belediyeler tarafından göçmenlere sağlanan bilgilendirme, barınma, sağlık, istihdam, eğitim ve benzeri hizmetlerin hikâyeleştirildiği bu kitapçıkta, göçü ve göçmenleri mümkün olduğunca sayısallaştırmadan, belediyelerin merkezde olduğu hikâyelere yer verilecektir. Bu hikâyeler yine ilgili belediyelerde çalışan aktörlerce RESLOG araştırma ekibine aktarılan metinler üzerinden derlenmiş başarı hikâyeleridir. Öyküleştirme yapılırken her bir şehrin veya ilçenin tarihsel anlamda göç ve çokkültürlülük ile kurduğu ilişkinin altı çizilmiştir. Türkiye coğrafyasının hemen her şehrinin farklı kültürlerin, etnik grupların ve dinlerin birlikteliğine ev sahipliği yaptığı düşünülürse bu geçmişten gelen bilgi ve tecrübenin Suriyelilerin sorunlarının çözümü sürecinde belediyelere bir tür rehberlik ettiği gözlemlenmiştir.

Anlatı (Hikâyeleştirme) Yöntemi Hakkında

Bu kitapçığın amacı, yerel yönetimlerdeki paydaşlarımızın yardımlarıyla belediyelerin başarı hikâyelerini, bugüne değin geldiği şekliyle sayısal verilerle anlatmak yerine, kendi anlatımlarıyla sunmaktır. RESLOG projesi kapsamında birlikte çalıştığımız belediyelerin anlatacak çok sayıda başarı hikâyesinin olduğunu biliyoruz. Bu kitapçıkta yer alan hikâyelerin içinde insan, tarih, gelenek, saygı, hoşgörü, kabul, hak ve özveri değerleri hayat bulmaktadır.

Hemen hemen hepimiz masal ve hikâyelerle büyüdük. Dinlediğimiz pek çok hikâye ilgimizi çekmiştir. Yıllar geçtikçe hikâyeler başkalarıyla iletişim kurmamıza da olanak sağladılar. Hikâyeler, geçmişte yaşananlar ile yaşadığımız an arasında bağ kuran bir köprü gibidirler. İçinde barındırdıkları birden fazla duygu olduğu için hem akılda kalıcı hem de ilgi çekicidirler.³ Bu kitapçıkta göç bağlamında belediyelerimiz tarafından anlatılan hikâyelerin içinde kahramanlarımız var, başka diyarlara iletilmek istenen mesajlar var ve bu kitapçıkta yer alan belediyeleri diğer belediyelerden farklı kılan birtakım özellikler var. Bu belediyelerimiz, işbirliği içinde çalışma kültürünü benimsemiş, Birleşmiş Milletler tarafından önerilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nı gerçekleştirme konusunda hassasiyet geliştirmiş, Belediye Kanunu'nda yer alan hemşehrilik ilkesine inanmış ve kendi kaynaklarıyla kitlesele Suriyeli göçünü karşılayabilme becerisini göstermiş belediyelerimize örnek teşkil etmektedir.

Sayısalılaştırmadan anlatılsın istedik, öyküleştirilerek anlatılsın bu başarı hikâyeleri. O nedenle, aslında hepimizin aşına olduğu bir yöntem olan hikâyeleştirme yöntemini kullanalım dedik. Hikâyeleştirme yöntemi, öyküler ve deneyimlerdeki zengin bileşenleri açığa çıkarmayı amaçlar. Hikâyeyi anlatanın, anlattığı olguyu kendi sorgulama sürecinden geçirerek bir başkasına aktarımıdır aslında yapmak istediğimiz şey.⁴ Yaşanılan

3 Gadinger, vd., 2016

4 Linda ve Adoriso, 2009

tecrübe her ne ise, onu kendi süzgeçlerinden geçirerek kaleme aldı proje ortaklarımız. Hikâyeleştirme sürecinde ister istemez hikâyeyi kaleme alan kişi veya kişilerin kendi değerlerini ve normlarını da yansıtmaları söz konusudur. Ancak biz bu kitap çalışmasında söz konusu değerlere ve normlara odaklanmak yerine, anlatılan hikâyenin konu ettiği hizmetlere, bu hizmetlerin gerçekleştirilme süreçlerine, hizmetleri hayata geçiren aktörlere ve hizmet alanların hayatlarında ortaya çıkan değişimlere odaklanmaya çalıştık.

Bireyler, hikâyeleştirme yöntemini kullanarak, kendilerince tanımladıkları bir evren oluştururlar ve kendi metinlerini yazarlar. Bu yöntemle, paydaşlarımızdan çok sayıda göçmenin başarılı bir şekilde belediye sınırları içerisinde yaşamasını mümkün kılan faktörleri, projeleri, politikaları, tarihsel faktörleri, kültürel faktörleri ve benzeri diğer faktörleri başkalarına bir hikâye anlatıyormuş gibi anlatmalarını ve bu anlatıyı yazıya geçirmelerini istedik. Kendilerine hikâyeleştirme yöntemi hakkında hazırladığımız bir rehber ilettik ve çevrimiçi bir webinar aracılığıyla bu rehberin anlatımını gerçekleştirdik. Paydaşlarımızla iletişim sürecimizin tek taraflı olmamasına, içinde istişare barındıran bir süreç olmasına özen gösterdik. Pandemi sürecinin belediyelerimize getirdiği ek sorumluluklara rağmen, proje ortaklarımız kitapçığın hazırlık sürecinde son derece istekli, paylaşımcı ve destekleyici bir yaklaşım sergilediler. Tamamıyla gönüllülük ilkesi uyarınca geçen hazırlık süresinde biliyoruz ki, paydaşlarımız belediyelerin diğer aktörlerinden, sivil toplumdan ve göçmenlerden de istedikleri desteği alabildiler ve hikâyeleştirme süreçlerine onları da dahil edebildiler. Yaşanan tecrübeler hikâyeleştirilerek yazıya aktarıldığında, hikâyeleştiren kişiden bağımsız bir hal alırlar ve kamusal hayatın bir parçası olurlar. Bu kitapçık ile, bu başarı hikâyelerinin Türkiye ve dünyanın her yerinde bilinmesi, dinlenmesi ve örnek olarak gösterilmesini sağlamayı amaçlıyoruz.

Hikâyeleştirme Sırasında Vurgulanan Unsurlar

Paydaşlarımızla gerçekleştirdiğimiz istişarelerde birlikte ne tür konuların ve hizmetlerin hikâyeleştirilebileceğini kararlaştırdık. Buna göre bazı konu başlıkları ön plana çıktı: Şehirlerin göç ve göçmenler ile olan tarihsel ilişkisinin anlatımı, bireysel deneyimler ve öykülerin aktarımı ve içinde umut barındıran hikâyelerin anlatımı. Ön plana çıkan bu temaları kısaca açıklayalım.

Şehirlerin göç ve göçmenler ile olan tarihsel ilişkisinin anlatımı:

Bu çerçevede hikâyeleştirme sırasında paydaşlarımızın buldukları ilin veya ilçenin tarihsel anlamda göç ile olan ilişkisine de değinmelerinin büyük bir önem arz edeceği düşünöldü. Türk toplumunun ve devletinin kitlesele göç hareketleri karşısındaki genelde soğukkanlı olan tutumunun nedenlerinden birinin de yaşadığımız coğrafyanın göç ile kurduğu tarihsel ilişki olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır. Bu bağlamda belediyelerimizin ortaya çıkaracakları mevcut bilgi ve tecrübenin dünyaya aktarım ve anlatımının hikâyeleştirme pratiklerinin bir parçası olabileceği düşünölmüştür.

Bireysel deneyimler ve öykülerin aktarımı: Çalışmayı zenginleştirecek bir başka katkının da Suriyelilerin bireysel bazı deneyimlerinin ve tanıklıklarının doğrudan hikâyeleştirme pratiğinin bir parçası haline getirilmesi olduğu konusunda görüş birliğine varıldı. Suriyelilerde buldukları kent için oluşun kültürel ve dinsel aidiyet hisleri ile bu kentlerde sahip oldukları sosyal ağlar ve belediyelerin hemşehrilik ilkesine vurgu yapacak şekilde sergiledikleri hak temelli yaklaşımlar karşısındaki tutumlarının hikâyeleştirilmesinin de mümkün olabileceği düşünöldü.

İçinde umut barındıran hikâyelerin aktarımı: Dünyadaki farklı örneklerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin bu denli çok sayıda Suriyeliye başarılı bir şekilde ev sahipliği yapıyor olmasına rağmen, bu hikâyeyi çok da başarılı bir şekilde dünyaya anlatamadığı konusunda görüş birliğine varıldıktan sonra paydaşlarımız, umut ve gelecek üzerinde yoğunlaşan hikâyeler yazmak istediklerini belirttiler. Sayılardan sıyrılıp insanların

öykülerine kulak verdiğimizde göçmenlerin bizlere ve diğer toplumlara “umut” ve “umutlu bir gelecek” aşıladıkları bir gerçektir. İçinde umut olan hikâyeler, filmler, reklamlar, resimler, fotoğraflar, danslar, kültürel, edebi ve sanatsal faaliyetlerin hikâyelerde daha çok yer bulması gerektiği üzerinde ortak bir görüş belirdi.

Kitapta yer alan belediyelerimiz, çalışmanın başlangıcından sonuna değin RESLOG ekibi ile uyum içinde ve COVID-19 pandemisinin neden olduğu bütün imkânsızlıklara rağmen büyük bir özveriyle çalıştılar. Kitabı birlikte hazırlarken onların katkıları, önerileri ve sorularıyla zenginleştik. RESLOG ekibi olarak onlardan çok şey öğrendik. Önceden sınırları belirlenmiş bir kitap taslağı ile kendilerine ulaşmadık; onların da katkılarını alarak karşılıklı etkileşim içinde süreci tecrübe ettik. Projenin sınırları önceden belirlenen yanları sadece kullanılacak olan hikâyeleştirme yönteminin ana hatları ve karşılıklı etkileşim ve istişare içinde gerçekleştirileceği şeklindeki beklentimizdi. Hikâyeleştirme ayağını başarıyla yürüttüğümüzü düşünüyoruz. Ancak COVID-19 pandemisi planlanan yüz yüze buluşmaların, çalıştayların ve odak grup toplantılarının yapılmasına maalesef olanak tanımadı. Bu nedenle, toplantıları yüz yüze yapmak yerine, çevrimiçi düzenlemek yoluyla mümkün olduğunca müzakere, istişare ve iletişim kanallarını açık tutarak ve zaman zaman telefonlaşma ve e-mail yoluyla da iletişimde kalarak süreci başarılı bir şekilde tamamlayabildiğimizi düşünüyoruz.

Türkiye ve Kitlesele Göçler Literatürü

Göçler doğaldır. İradi göçler, daha iyi bir hayat arayışının ifadesidir. Ancak iradi de olsa, hemen her tür göç, zorunlulukların sonucunda gerçekleşir. Yeni bir yurt edinme, varıl topraklar bulma, var olan maddi ve manevi ihtiyaçları karşılama, baskıdan, şiddetten, önyargılardan, soykırım tehditlerinden, ayrımcılıktan, kuraklıktan, zorlayan iklim koşullarından ve ekonomik zorunluluklardan ötürü insanlar bireysel olarak veya gruplar halinde her zaman göç etmişlerdir.⁵ Modern zamanlar ön-

5 Kaya ve Erdoğan, 2015.

cesinde geçmişte yer alan kavim göçleri, Türk kavim göçleri örneğinde de olduğu gibi, daimi yer değiştirme şeklinde olmuştur. Anayurt geride bırakılmış ve İbrahim Peygamber'in yaptığı gibi yeni bir yurt edinilmiştir. Daha yakın zamanlara gelindiğinde coğrafi keşiflerin ardından Amerika, Kanada, Yeni Zelanda ve Avusturalya gibi yerlere gerçekleşen göçler de kalıcı olmuştur. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan önce ve sonra Anadolu'ya doğru yaşanan göçler de kalıcı olmak suretiyle gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Anadolu ve Balkan topraklarında yaşanan insan hareketlilikleri farklı Müslüman, Hristiyan, Yahudi ve benzeri toplulukları içerirken ve Yükselme Dönemi'nde kitlesel nitelikli bir Yahudi göçüne tanıklık ederken, İmparatorluk'un çöküş yılları olarak betimlenen 18. yüzyıl ve sonrasında Anadolu'ya doğru gerçekleşen göçlerin daha çok Müslüman göçleri olduğu görülmektedir.⁶ 18. yüzyıldan bu yana Anadolu coğrafyasının giderek Müslümanlaştığını söylemek abartılı olmayacaktır. Özellikle, 20. yüzyılın başından itibaren Balkan Savaşları sürecinde Anadolu'ya doğru yaşanan göçlerin İstanbul gibi kentlerde ve Anadolu'nun diğer yerlerinde toplumsal travmalara, yokluklara, gerilimlere, ölümlere, bulaşıcı hastalıklara ve psikolojik pek çok soruna neden olduğu belirtilmektedir.⁷

19. yüzyılın ilerleyen süreçlerinde savaşlar, ayaklanmalar, etnik çatışmalar, ulus-devlet oluşumları ve Rusya gibi büyük güçlerin genişlemeci politikaları nedeniyle zorunlu göçmenler kitleler halinde İmparatorluk'a gelmeye başlamışlardır. Kitlesel göçler, göç ve iskân politikasının farklılaşmasını da beraberinde getirmiştir. Kitlesel göçlerle gelen göçmenlerin sayıları yüzyılın sonunda yüzbinleri ve hatta milyonları bulmuştur.⁸ Bu göçler, Osmanlı İmparatorluğu'nu politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve nüfus yapısı açılarından değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Modernleşme süreciyle paralellik gösteren bu değişiklikler, Osmanlı'nın Tanzimat Fermanı'yla başlayan anayasallaşma ve ekonomik anlamda liberalleşme çabalarıyla birlikte gerçekleşmiştir.

6 Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya ve Erdoğan, 2015

7 A.g.e.

8 Karpat, 2015

Tarih boyunca zorunlu göç; devletleri, imparatorlukları, toplum ve toplulukları derinden etkileyebilecek sosyal, kültürel, toplumsal, ekonomik ve siyasal etkenleri beraberinde getirir. Bu etkenler sadece zorunlu göçü yaratan ülkeleri değil, aynı zamanda, zorunlu göçmenleri kabul eden ülke ve toplumları da derinden etkilemektedir. Günümüzde zorunlu göç, küresel bir olgu olarak ülke ya da bölge sınırı tanımadan dünyanın her yerinde görülebilmektedir. Tarihsel bağlamda incelendiğinde, zorunlu göçlerin farklı şekil ve yöntemlerle gerçekleşerek ülke, imparatorluk ve devlet sistemlerini veya yönetim biçimlerini değiştirdiği ya da dönüştürdüğü görülmektedir.⁹

Türkiye’de 2011 yılında başlayan ve sonrasında da devam eden kitlesel Suriyeli göçüne benzer kitlesel göçler yakın zamanda da yaşanmıştır. 1989 yılında Bulgaristan’da yaşanan gerilimlerin ardından yüzbinlerce Türk ve Müslüman, 1991 yılında Irak’ta Saddam rejiminin baskısından kaçan yüzbinlerce Kürt, Suriyeliler gibi Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmışlardır.¹⁰ Tarihinde bu tür kitlesel göçlerle daima karşı karşıya kalan Türkiye, benzeri refleksleri sergilemek suretiyle sorunların çözümüne katkıda bulunmaya çalışmıştır.

Göç, olgusal olarak “iyi” ya da “kötü” olarak nitelenemez. Buna rağmen göçün dünya tarihine ve medeniyetin gelişmesine sağladığı katkının daha fazla olduğu da bir gerçektir. Ancak kitlesel göç hareketlerinin kendi içinde riskler barındırdığı, zaman zaman bazı çatışmalara kaynaklık ettiği de gerçeğin bir başka yüzüdür. Burada belirleyici olan göç alan toplumun göçmene yaklaşımı ile göç edenlerin gösterecekleri çabalarıdır. Ortaya çıkan katkılarda da sorunlarda da her iki tarafın da payı bulunur. Bunun için modern zamanlarda göç sürecinin dinamik ve çok yönlü yönetimi konusunda ortaya konulan başarı, göçün etkilerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Kuşku yok ki her göç kendi özgün koşullarında farklı etkiler yaratmaktadır. Bölgeler, ülkeler ya da kıtalar arasındaki aşırı gelişmişlik farklılıklarının, dünyanın yoksul

9 Kale, 2015

10 Kirişçi ve Karaca, 2015

bölgelerindeki etnik, dini, mezhepsel vb. çatışmalar ile teknoloji ve ulaşımındaki gelişmelerin göç eğilimini ve sayısını hızla yükselttiği de kuşku götürmez. Bugün ülkesi dışında yaşayan ya da anne-babasının doğduğu ülkeden başka bir ülkede doğanların sayısı, yani uluslararası göçmenler ve göçmen kökenlilerin sayısı 240 milyonu aşmıştır. Bu süreç daha da hızlanarak devam edecek gibi görünmektedir. Günümüzde Türkiye toprakları, dünyanın en yoğun ve en çeşitli göç hareketlerine ev sahipliği etmektedir.

Yerel Yönetimler ve Belediye Kanunu

Yerel yönetimlerin göç süreçlerine yaptıkları katkı oldukça büyüktür. Göç yönetişim süreçlerinde son on yılda yerel aktörlerin uluslararası ve ulusal aktörlere oranla giderek daha fazla rol oynadıkları bilinmektedir.¹¹ Gerek 2016 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları gerekse ulus-devletlerin giderek kitlesellen göç süreçlerini yönetmekte zorlanmaya başlamaları ile, göç ve uyum süreçlerinin yerel düzeyde öncelikli olarak ele alınması gerekli hale gelmiştir.¹² Göç araştırmaları literatüründe de yerel yönetimlerin göç yönetişimi sürecinde daha aktif rol oynamaya başlaması gerektiğini vurgulayabilmek için “local turn” (yerele dönüş) kavramı dahi üretilmiştir.¹³ Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda yerel yönetimlerin Türkiye’de göç yönetimi süreçlerinde daha etkin bir rol oynamaya başlaması, aynı zamanda 18 Mart 2016 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliği - Türkiye Mülteci Mutabakatı’yla birlikte de derinlik kazanmıştır.¹⁴

11 Scholten ve Penninx, 2016

12 Birleşmiş Milletler tarafından tavsiye edilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> Erişim tarihi 27 Haziran 2020.

13 “Local turn” kavramı hakkında daha ayrıntılı bir tartışma için bkz. Scholten ve Penninx, 2016

14 AB-Türkiye Mülteci Mutabakatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf Erişim tarihi 23 Temmuz 2020.

Kitlemel göç süreçlerinin yönetim süreçlerinde yerel olanın önemi pek çok uzman ve yetkili tarafından vurgulanmaktadır. Hiç şüphesiz, bireyin yaşadığı ortam, göç ve uyum sürecinde merkezi bir fonksiyona sahiptir. Bu ortam, bireysel yaşantının odak noktasını oluşturur ve göçmenler ile yerli halkın etkileşime girdiği noktadır. Bu nedenle toplumsal kaynaşma, bütünleşme ve uyum imkânları açısından kişinin yaşam koşulları, yaşadığı alanın tasarımı ve gerek kamusal gerekse de özel altyapı unsurları, uyum süreçleri açısından bakıldığında büyük bir önem arz eder. Her ne kadar, uyum süreçlerinde yerel, ulusal ve uluslararası devlet, sivil toplum ve göçmenlerin kendileri gibi aktörlerin birlikte eşgüdüm içerisinde hareketinin önemli olduğu gerçeğinin altı çizilse de yerel aktörlerin ve yerel yönetimlerin bu süreçte en belirleyici unsurlar olduğunu vurgulamak faydalı olacaktır. Belediye Kanunu içerisinde yer alan “hemşehrilik hukuku” ilkesiyle de kentlerde yaşayan her türlü insanın gündelik ihtiyaçlarının karşılanması konusunda, aşağıdaki Kanun maddesinde de görüldüğü üzere zaten belediyeler görevlendirilmiştir:

Madde 13: Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır. Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür.¹⁵

15 5393 sayılı ve 3 Temmuz 2005 tarihli Belediye Kanunu metni için bkz. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-6.htm> Erişim tarihi 30 Haziran 2020.

Bu maddede görüldüğü üzere hemşehrilik hukuku, bir yandan kültürel anlamda hemşehrilerin karşılıklı etkileşimini özendirmek ve desteklemek için belediyelere bir sorumluluk verirken öte yandan vatandaş olmasın belediye sınırları içinde yaşayan bütün hemşehrilere haklar ve ödevler vermektedir. Belediye Kanunu'nda yer alan bu hemşehrilik hukukunun çizdiği hak ve ödev temelli çerçevenin, göçmenlerin uyumu anlamında sağladığı söylemsel ve pratik çerçevenin yerel ve ulusal düzeyde sık sık yinelenmesi ve kamuoyuna aktarılması oldukça önemlidir. Türkiye'de yerel yönetimlerin de göçmenlere dönük sosyal destek ve yardım faaliyetlerinde buldukları görülmektedir. Bu faaliyetlerin yasal temellerine bakıldığında, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "Belediyenin görev ve sorumlulukları" başlıklı 14'üncü maddesinde, sosyal hizmet ve yardım uygulamalarına yer verildiği görülmektedir. Nitekim yasanın "Belediyenin giderleri" başlıklı 60'ncı maddesinin i bendinde, "dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar" sayılmaktadır. Bunun dışında, Kanun'un, "Hemşehri hukuku" başlıklı 13'üncü maddesine göre, "herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisi" olarak tanımlanmış olup, "hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları" olduğu kaydedilmiştir. Aynı madde kapsamında, "yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması"nın zorunlu olduğu da hüküm altına alınmıştır. Öte yandan, Kanun'un "Belediye başkanının görev ve yetkileri" başlıklı 38'inci maddesinin n fıkrasına göre, belediye başkanının, "bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilere yönelik hizmetleri yürütmek ve engelliler merkezini oluşturmak" şeklindeki görev ve sorumluluğu bulunmaktadır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda da "Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları" başlıklı 7'nci maddede, "sağlık hizmetleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmet" in yürütülmesi, geliştirilmesi "ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak"tan söz edilmektedir. Bu yasa kapsamında da 24'üncü maddede, "dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal

hizmet ve yardımlar” belediye giderleri arasında sayılmıştır. Ancak 5393 sayılı Belediye Kanunu, her ne kadar, 13’üncü madde ile belediye sınırları içinde yaşayan herkese eşit hizmet sunulması ilkesini benimsemiş olsa da bazı tutarsızlıkları da içinde taşıdığı görülmektedir. Sözelimi, 14’üncü maddede yer alan “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır” ifadesinde vatandaşlar ile vatandaş olmayanlar arasında üstü örtük bir ayrıma gidildiği de dikkatimizden kaçmamalıdır. Bu çerçevede kanunun maddeleri arasında bir çelişki olduğu hususunun altını çizmekte fayda olacaktır.

Hizmetlerin eşit şekilde dağılımı anlamında, belediyelerin bu hizmetleri, yeknesak bir düzlemde ilgili göçmenlere eriştirebilmesi önem arz eder. Dolayısıyla sağlanan hizmetlerin içeriğinin ve bu bağlamdaki bilgilendirmenin doğruluğunun, güvenilirliğinin ve yeknesak bir uyum politikasına hizmet edecek etkinlikte olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu ise söz konusu hizmetlerin sınırlarının, kapsamının hukukî bir düzenleme ile şekillendirilmesi sayesinde mümkün olabilecektir; anılan hususlardaki denetlemenin de yine bu düzenleme ekseninde hayata geçirilmesi ile sağlanabilecektir. Ayrıca belediye kaynaklarının her belediye için farklılık arz etmesi, belediyelerin sağladıkları hizmetlerin kalitesini de etkileyebileceğinden, belediye bütçelerine bu konuda, belediyelerin hizmet alanındaki göçmen potansiyeli ve ihtiyaçları doğrultusunda katkı yapılması da üzerinde durulabilecek bir husus olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁶

Öte yandan, belediyelerin göçmenlere yönelik görevleriyle orantılı bütçe imkânlarına da sahip olması için uzun zamandır gündemde olan yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Belediyelere ve yardım dağıtan kamu kuruluşlarına sağlanan hazine ödenekleri, illerde yaşayan göçmen nüfusuna bakılmaksızın o illerde yaşayan vatandaş sa-

16 Yerel yönetimlerin Suriyelilerin ve diğer göçmen gruplarının toplumsal uyumu konusunda yapabilecekleri önemli katkılar konusunda ayrıntılı bir tartışma için bkz. Genç, 2018

yısına göre belirlendiği için, özellikle son yıllarda geçici koruma altında yaşayan göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı ilçelerde ve illerde kaynaklar yetersiz kalabilmektedir. Bunun yanı sıra, özellikle kentsel alanların çeperlerinde yoksulluğun yerli halkı da tehdit ettiği semtlerde, geçici koruma altında yaşayan Suriyelilere yapılan yardımların görünürlüğü yerel halkı kıskandırmakta ve bu nedenle Suriyelilere karşı besledikleri hasmane yaklaşımı güçlendirmektedir. Yerli ve göçmen topluluklar arasında ortaya çıkabilen bu tür gerilimler hiç şüphesiz uyumun önündeki önemli engellerden biri olarak görülebilir.

Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışma kapsamında sırasıyla Adana Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Hatay Büyükşehir Belediyesi, Mersin Büyükşehir Belediyesi, Reyhanlı Belediyesi, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi ve Zeytinburnu Belediyesi tarafından kitlesele Suriyeli göçü karşısında sergiledikleri başarı hikâyeleri betimlenecektir. Her bir belediye için yapılan çalışma, söz konusu belediyenin göç ve göçmenlere ilişkin tecrübe ettiği tarihsel birikim ve bu birikimden yola çıkarak Suriyelilerin kitlesele göçünü nasıl yönettiğine ilişkin bir değerlendirme ile başlıyor. Bu değerlendirmeyi takiben söz konusu belediye sınırları içerisinde geçici koruma altındaki Suriyelilerin demografik yapısına ilişkin birtakım bilgiler aktarılıyor. Suriyelilere ilişkin demografik bilgilendirmenin ardından belediyelerin kitlesele Suriyeli göçünü yönetebilmek için sundukları karşılama hizmetleri hakkında genel bir değerlendirme yer almaktadır. Son olarak her bir belediye tarafından görevlendirilen paydaşlarımızca hikâyeleştirme yöntemi kullanılmak suretiyle yazılan ve RESLOG ekiyle paylaşılan hikâyelerden yapılacak alıntılar ile belediyelerin ön plana çıkarmak suretiyle Türkiye'ye ve dünyaya duyurulmasını istedikleri yanlarına vurgu yapılmaktadır.

Görülen o ki, Adana Büyükşehir Belediyesi gerçekleştirdiği başarılı işbirliklerini ön plana çıkarmayı seçerken, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi uluslararası düzeyde gerçekleştirdiği işbirliklerine ve kültürlerarası kent konusuna vurgu yapılmasını tercih etmiştir. Hatay Büyükşehir Be-

lediyesi kapsayıcı bir kültür kenti olduğu, Mersin Büyükşehir Belediyesi çokkültürlü bir geçmişe sahip olduğu, Reyhanlı Belediyesi ise çocuk dostu bir kent olduğu vurgusunu yapmayı tercih etmişlerdir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, hassas gruplara sunduğu öncelikli hizmetleriyle, Zeytinburnu Belediyesi ise kadın odaklı çalışmaları çok başarılı ve sürdürülebilir bir şekilde hayata geçiriyor olma özelliğiyle anılmak istediğini göstermişlerdir.

Belediyelerimizin Suriyelilerin son on yıla damgasını vuran kitlesel göç süreçlerini yönetme bağlamında hikâyeleştirme yönteminin kendilerine sağladığı olanaklar içinde ön plana çıkardıkları başarı hikâyeleri birbirinden farklı olsa da söz konusu belediyelerimizin sergiledikleri göç yönetimi yaklaşımlarının ve uygulamalarının tamamında çok belirgin bir ortak özelliğin ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Bu ortak özellik, belediyelerimizin kamu, özel, uluslararası, sivil toplum ve göçmenlerle gerçekleştirdikleri başarılı etkileşim, müzakere, istişare ve işbirliği yönündeki tecrübeleri olmuştur. Başarılı işbirliği modelleri geliştiren belediyelerimiz merkezi devlet kurumlarıyla, sivil toplum aktörleriyle, uluslararası kuruluşlarla ve göçmenlerin kendileriyle çok başarılı birtakım uygulamalar ve politikalar üretmek yoluyla kitlesel göç sürecini yönetebilmişlerdir. Katılımcı bir yöntemle hayata geçirilen politika ve uygulamalara benzer bir katılımcı yaklaşımın bu kitabın hazırlığı sürecinde de başarılı bir şekilde RESLOG ekibi tarafından tecrübe edildiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

ADANA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: BAŞARILI İŞBİRLİKLERİNİN KENTİ

Adana Göç Tarihi

Sekiz bin yılı aşkın tarihiyle varlığını sürdüren Adana, Anadolu'nun geçiş noktalarından birinde bulunmasından ötürü etno-kültürel açıdan son derece heterojen bir demografik yapıya sahiptir.¹⁷ Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımında (1927) Adana'nın il toplam nüfusu 300.000 iken, 1935 yılındaki 2. sayımda bu sayı 362.000'e çıkmıştır. %21'lik bu büyümede en büyük pay, Balkanlar'dan göç eden Türklerin Adana'ya yerleştirilmesinden kaynaklanmıştır. 1950'li yıllar diğer pek çok ilde olduğu gibi Adana'da da tarım ve tarıma dayalı sanayinin hızlı gelişme serilediği dönem olmuştur.

Tarihi 19. yüzyıla kadar giden pamuk ekiminin artması ve ona dayalı tekstil sanayinin gelişmesi sonucu Adana özellikle yakın illerden olmak üzere büyük oranda göç almaya başlamıştır. 1950 yılında 509.000 olan nüfus 1955 yılında %23'lük bir artışla 629.000'e, 1960 yılına kadar da %20'lik bir artışla 761.000'e ulaşmıştır. 10 yıl içinde Adana'nın il ölçeğinde nüfusu neredeyse %50 oranında artış göstermiştir. 1935'ten 1990'lı yılların başına kadar nüfus artışı baş döndürücü bir hızla devam eden Adana'nın il nüfusu 1975'te 1.240.475'e, 1980'de 1.485.743'e ve 1985 sayımında ise 1.725.940'a ulaşmıştır. Sanayi bölgesi olması sebebiyle yoğun göç alan Adana'nın nüfus artış oranı daima Türkiye genel nüfus artış oranının üstünde seyretmiştir. İl ölçeğinde artan bu nüfusun büyük bölümünün istihdam olanakları dolayısıyla genellikle il merkezinde yerleştiği görülmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri tarafından 1950'li yıllar itibarıyla sağlanmaya başlanan Marshall yardımıyla başlayan tarımda makineleşme hamlesi, büyük arazi sahiplerinin binlerce dekarlık pamuk tarlalarının yanı sıra, tekstile dayalı sanayinin gelişmesine ciddi olanak sağlamıştır. Özellikle bu dönemde Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden gelen

¹⁷ Adana tarihi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.adana.gov.tr/tarih> Erişim tarihi 20 Temmuz 2020.

kitlelerin bir kısmı pamuk tarlalarında çalışırken bir kısmı da pamukların işlendiği fabrikalarda çalışmaya başlamıştır. Bu dönemde Milli Mensucat, Güney Sanayi, Bossa, Paktaş gibi bazı tekstil fabrikalarının ön plana çıktığı görülmektedir. On binlerce işçinin çalıştığı çırçır ve tekstil fabrikaları uzun yıllar diğer illerden gelen göçmen işçiler için istihdam imkânları yaratmıştır. Adana'nın yaşadığı bu hızlı dönüşüm sosyoeconomik ve politik açıdan birtakım sonuçları beraberinde getirmiştir. Bu tür bir hızlı sosyal değişimi yine bu şehirden çıkan Etem Çalışkan, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Yılmaz Güney, Yılmaz Duru, Demirtaş Ceyhan, Ali Özgentürk gibi pek çok sanatçı ve edebiyatçı eserlerinde betimlemiştir.¹⁸

1995 yılından itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) ve benzeri projelerin hayata geçirilmesiyle birlikte göç yavaşlama eğilimi göstermeye başlamıştır. 2010 yılı verilerine göre, kent merkezi nüfusu 1.623.545 iken toplam il nüfusu 2.085.825 olmuştur. Bu son verilere göre, kent nüfusu %77 iken kırsaldaki nüfus %23'e gerilemiştir. 2010 verilerine göre, Adana doğumlu nüfus %71 iken başka ilde doğup Adana'da yaşayanların oranı ise %29'dur.¹⁹

Adana; Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin suladığı verimli ovanın ortasında yer alması ve bu akarsuların üzerindeki köprüler nedeniyle geçmişten beri önemli bir yerleşim yeri ve diğer yörelerden göçleri kendine çeken bir merkez olmuştur. 19. yüzyılda Çukurova'ya pamuk ekimi ve traktörün girmesiyle tarımsal üretimde yaşanan verim artışı ve bu tarımsal gelişmenin tetiklediği sanayi üretimi bölgede işgücü ihtiyacını artırmış ve bu nedenle diğer bölgelerden Adana'ya doğru hızlı bir göç süreci yaşanmıştır. Bu süreçte bölgedeki mevcut yerleşimlerde nüfus artışları olurken Ceyhan gibi sıfırdan başlayıp tümüyle göçmen ve muhacirler tarafından kurulmuş merkezler de vardır. Ceyhan'da ilk yerleşim 1865 yılında Nogayların yerleştiği ve Nogaycada “kopmuş, yurdundan ayrılmış” anlamına gelen “Kopçak” adı verilen yerde başlamıştır. Daha sonra 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından (93 Harbi) sonra Kırmırlar,

18 Adana'nın göçle yoğrulmuş kültürel dokusu hakkında daha ayrıntılı bir haritalandırma için bkz. Karabıyık, 2017

19 Adana nüfusun yapısı ve tarihsel dönüşüm süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://adana.csb.gov.tr/ilimizi-taniyalim-i-1222> Erişim tarihi 10 Temmuz 2020.

Tatarlar, Çerkesler, Papaklar ve Rumeli Göçmenleri Osmanlı Devleti tarafından Ceyhan Ovası'na yerleştirilmiştir. Yerleşenlerin daha çok hayvancılıkla uğraşması, hayvanlarını suladıkları ırmak kıyısına inilmesinden dolayı, bugünkü Ceyhan'a anlamına uygun olarak “Yarsuvat” adı verilmiş. Yarsuvat, daha sonra Sultan 2. Abdülhamit'in tahta çıkmasından sonra kaza merkezi yapılarak 1896 tarihinde “Hamidiye” ismini almıştır.²⁰

Adana'daki Suriyeli Göçmenler

Adana ili, Suriyelilerin son yıllarda yoğun bir şekilde ikamet ettikleri illerden biri haline gelmiştir. Suriye sınırına yakınlığı, yaşam giderlerinin görece az olması, istihdam olanaklarının fazlalığı ve yine tarihsel olarak göçle yoğrulmuş bir kent olması Adana'yı Suriyeliler açısından bir cazibe merkezi haline getirmiştir. 9 Temmuz 2020 tarihi itibarıyla Adana ilinde geçici koruma altında 247.671 Suriyelinin bulunduğu tespit edilmiştir.²¹ Şehirde yaşayan göçmenlere yönelik toplumsal farkındalık oluşturmak ve bilimsel yaklaşımlar geliştirmek adına Adana Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi bazı çalıştaylar gerçekleştirirken yine Büyükşehir Belediyesi tarafından özellikle göçmen kadın ve çocuklara psikolojik destek verilmesi sağlanmıştır.

Adana'daki Suriyeli göçmen grupları için ayrılan yerleşim alanları başlangıçta çadırkent ya da geçici barınma merkezleri olarak planlanmış iken artan göçmen sayısı karşısında, gelen göçmen nüfus, şehrin hemen her ilçesine yayılmış durumdadır. Göçmen nüfusunun giderek artması, istihdam, konut, altyapı, tüketim ve kültürel yaşam alanı gibi ihtiyaçları belirginleştirmiş ve kent sosyal dokusu içerisinde Suriyeliler giderek görünür hale gelmeye başlamıştır. Göçmenlerin artan ihtiyaçları karşısında Adana Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri bu çerçevede birtakım hizmetler sunmuşlardır.

20 Ceyhan tarihi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://adana.cukurova.edu.tr/ceyhan.asp> Erişim tarihi 5 Temmuz 2020.

21 GİGM verileri için bkz. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi 5 Temmuz 2020.

Adana'da Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri

2011 yılında Suriye'de başlayan güvensiz ortam ve iç savaş nedeniyle ülkemize doğru yaşanan kitlesel Suriyeli göçünden coğrafi konumu nedeniyle Adana da payını almış ve kalabalık bir Suriyeli sığınmacı nüfusunu barındırmaya başlamıştır. İlk gelen göçmen grup 16.000 kişi iken, Kasım 2014 itibarıyla şehirde 50.000 kadar Suriyeli kayıtlı bir şekilde ikamet etmekteydi. Suriyelilerin Adana'daki varlığı 2017 yılından sonra yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu sayının 2017 yılı Temmuz ayında 165.818, 2018 Mart ayında 246.462 olduğu görülmektedir. 2019 yılı İl Göç İdaresi verilerine göre Adana'da yaşayan geçici koruma statüsündeki göçmen sayısı 236.015'tir ve en çok Suriyeli barındıran iller sıralamasında Adana 5. sıradadır. 9 Temmuz 2020 tarihinde Adana'da 247.671 Suriyeli olduğu görülmektedir.

Adana Büyükşehir Belediyesi 2018 yılında yoğunlaşan çalışmalarını şehre gelen kitlesel Suriyeli göçünü karşılayabilmek için hazırlıklar yapmıştır. Temel yaşam malzemeleri ve barınma ihtiyaçlarının kurumsal düzen içerisinde karşılanmasını sağlamak için 9 Şubat 2018 tarihinde Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü oluşturulmuştur. Bu hazırlıkları yaparken başarılı bir şekilde çok sayıda kamu kurumu, uluslararası kuruluş ve sivil toplum kuruluşuyla işbirliği gerçekleştirmiştir. Adana Büyükşehir Belediyesi başta Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) olmak üzere Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD), Almanya Uluslararası İşbirliği kurumu (GIZ) ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM) gibi kuruluşlarla işbirliği içerisinde Suriyelilerin şehirdeki artan varlığı karşısında ortaya çıkabilecek ihtiyaçların karşılanması konusunda hazırlıklarını yapmıştır.

Adana Büyükşehir Belediyesi, bünyesinde barındırdığı Kent Konseyi'ni etkin bir şekilde kullanmak suretiyle kentte ortaya çıkan gelişmeleri kentlilerin katılımıyla birlikte değerlendirme ve sorunlara çözüm bulabilme alışkanlığını geliştirmiştir. 2011 yılı sonrasında, başlangıçta çok az sayılarla, 2017 sonrasında ise giderek artan bir kitlesellik içerisinde şehre gelen Suriyelilerin acil ihtiyaçlarını belirleme konusunda Kent Konseyi önemli bir işlev görmüştür. 2015 yılı Aralık ayında göç bağlamında şehirde meydana gelen değişiklikleri ve mevcut durum ihtiyaçlarını

belirlemek ve muhtemel çözüm önerilerini saptamak amacıyla çok sayıda kamu kurumu ve STK'nın katıldığı bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. Çalıştayan sonuçlarına göre şehirde giderek görünür olmaya başlayan Suriyelilerin acil ihtiyaç duydukları kıyafet, yiyecek ve sağlık hizmetlerinin karşılanması sağlanmıştır. Suriyelere verilen hizmetleri geliştirmek amacıyla göçmenlere Türkçe öğretecek eğitimcilerin eğitimi gibi çeşitli programlar hayata geçirilmiş ve bu tür programları fonlayabilecek uluslararası donörlerin arayışına girilmiştir. Başarılı işbirliği pratikleri ile Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda, Japonya, Almanya, İsveç gibi ülkelerden fonlar sağlanabilmiştir. Bu tür işbirlikleri sadece uluslararası ölçekte kalmayıp aynı zamanda yerel düzeyde de başarılı bir şekilde hayata geçirilmiştir. Bu çerçevede, şehrin dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin bu hizmet ve kaynaklardan yararlanması için bilhassa Türkçe dil eğitimi kurslarında birçok sivil toplum kuruluşu ile ortaklıklar ve işbirlikleri geliştirilmiştir.

2018 yılında başta Suriyeliler olmak üzere şehirdeki göçmenlere Uluslararası Göç Örgütü ile entegre bir şekilde hizmet sağlayabilmek için Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü bünyesinde Göçmen Koordinasyon ve Uyum Merkezi kurulmuştur.²² Adana'da Adana Büyükşehir Belediyesi'nin göçmenler için koordineli, etkili ve ölçülebilir hizmet teminini geliştirmek ve göçmenlerin sosyal uyumunu desteklemek amacıyla kurulan Adana Büyükşehir Belediyesi Göçmen Koordinasyon ve Uyum Merkezi, göçmenlere yönelik birtakım danışmanlık hizmetlerinin sunulması (sağlık danışmanlığı, sosyal hizmet danışmanlığı, iş ve meslek danışmanlığı, eğitim danışmanlığı, hukuk danışmanlığı, toplum destek danışmanlığı), Türkçe dil kurslarının düzenlenmesi, göçmenlere yönelik bilgilendirme ve farkındalık hizmetlerinin verilmesi (Haklarını Biliyorum, Üniversiteler ve Burslar Hakkında Bilgilendirme Oturumu, Enürezis Farkındalık Oturumu, Çocuk Korumada Koruyucu ve Önleyici Tedbirler Oturumu, Engelli Bireylerde Ebeveyn Tutumları Oturumu, Şiddete Karşı Farkındalık Oturumu, Üreme Sağlığı Eğitimi Oturumu), meslek edinme kurslarının düzenlenmesi ve göçmenlerin formel işgücü piyasalarına erişimlerini sağlayacak çalışmaları gerçekleştirmiştir.

22 Adana Büyükşehir Belediyesi Göçmen Koordinasyon ve Uyum Merkezi hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek için bkz. <https://koordinasyonplatformu.org/tr/content-details/adana-buyuksehir-belediyesi-apos;nden-ornek-alinacak-goc-ve-multeci-calismalari.html?l=79> Erişim tarihi 10 Temmuz 2020.

Göçmen Koordinasyon ve Uyum Merkezi'ne gelen göçmenlerin talep ettiği konuya göre ya gerekli danışmanlık verilmekte ya da diğer kurumlara yönlendirme yapılmaktadır. Merkeze gelen göçmenlerin yaşadığı problem çözülmünceye ya da talep ettikleri hizmeti alana kadar takibi yapılmaktadır. Göçmen Koordinasyon ve Uyum Merkezi'nin hizmetleri sadece karşılama, bilgilendirme ve danışma hizmetleriyle sınırlı kalmayıp, Merkez aynı zamanda iş başvurusu için gelen göçmenlerin taleplerine de karşılık vermek suretiyle göçmenlerin ve ailelerin kendi ayakları üzerinde durmalarını ve böylelikle kendi sorunlarını çözebilmelerine olanak tanıyacak maddi sermayeye ve güvene erişmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Bu çerçevede personel ihtiyacı olan işverenlerin tespiti yapıldıktan sonra bu ihtiyaca karşılık verebilecek göçmenlerin istihdam edilmeleri sağlanabilmektedir. Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), IOM ve Dünya Bankası ile başarılı bir işbirliği içerisinde gerçekleştirilen bu çalışma ile işverenin aradığı şartlara uygun göçmenlerin kurum aracılığıyla mülakatları gerçekleştirildikten sonra işe yerleştirilmeleri sağlanmaktadır.

Adana'nın Seyhan ilçesinde Kurumsal İşbirliği Yoluyla Kurulan bir Çamaşırhane

Başarılı İşbirliklerinin Kenti Adana

Adana Büyükşehir Belediyesi'nin 2017 yılından itibaren giderek artan Suriyeli kitlesel göçünü yönetme sürecinde, Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü bünyesinde 2018 yılında kurulan ve yukarıda anlatılan Göçmen Koordinasyon ve Uyum Merkezi tam bir başarı hikâyesi olarak kendini göstermektedir. Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi'nde kitlesel göçü karşılayabilmek için başlatılan hazırlıklar daha sonraki yıllarda çok sayıda uluslararası donör, yerel STK, kamu kurumu, göçmen örgütlenmesi ve bilimsel kuruluş ile gerçekleştirilen başarılı işbirliklerinin sonucu olarak iki yıllık bir süre içinde çok önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Büyükşehir Belediye Başkanı ile başlayan, belediye iş yapılıması içerisinde ilgili her birimin desteğini alan ve Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü'nün özverili gayretleriyle hayat bulan bu karşılama ve bilgilendirme faaliyetleri genel hatlarıyla Şube Müdürü Ayhan Akkaya tarafından aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Adana: Başarılı İşbirliklerinin Kenti

Ayhan Akkaya / Adana Büyükşehir Belediyesi
Göç ve Göçmen İşleri Şubesi Müdürü

Merkezimize gelen Suriyelilerin toplumla kaynaşmalarını ve etkileşime girebilmelerini sağlayacak bilgilendirme eğitimleri düzenliyoruz. Suriyeliler ile yerel halkın eğitimlere ve diğer faaliyetlere birlikte katılmalarını sağlayarak bir arada yaşama pratiklerini geliştirmeye çalışıyoruz. Kültürlerarası bir yaklaşımla Suriyelilerin ve yerel halkın karşılıklı bir şekilde sağlıklı iletişim kurmalarına yardımcı olmaya çalışıyoruz. Göçmenlere yönelik sunduğumuz Türkçe Dil Kurslarının yanı sıra, bilgi ve becerilerini geliştirmeleri ve iş hayatlarında kullanabilmeleri için onlara bilgisayar kursları düzenliyoruz.

Suriyeliler ile yerel halkın uyumlu bir şekilde bir arada yaşama- larını sağlamak açısından Eğitsel ve Sosyal Faaliyetler Koordinatörlüğümüz tarafından sosyal faaliyetler de düzenlenmekte-

dir. Suriyelilerden gelen talep ve istekler doğrultusunda sosyal aktivite planlanması yapıyoruz. Sosyal uyum aktiviteleri kapsamında 2019 yılında Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü olarak Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ile birlikte Doğa Gezisi Sosyal Uyum Etkinliği, Anneler Günü İftar Yemeği Etkinliği, Kısa Film Gösterimi-Sosyal Uyum Buluşması, “Benzerliklerimizle Kardeş, Farklılıklarımızla Zenginiz” adlı Sosyal Uyum Etkinliği, Sinema Aktivitesi, Boyama Atölyesi, Teraryum Atölyesi, Belemelik Doğa Gezisi, Çocuk Tiyatrosu Etkinliği, Bitki Dikim Atölyesi, Göç Filmleri Festivali ve Müze Gezisi gibi çok sayıda etkinlik düzenledik. Binlerce çocuk ve yetişkinin katıldığı bu etkinlikler katılımcılardan büyük takdir aldı.

Büyükşehir Belediyesi olarak “önce insan” ilkesiyle hareket ediyoruz. Göçmenlere umutlu bir gelecek vaadi ise bir diğer ilkemiz. 2020 yılında BM Dünya Gıda Programı ve GIZ ile birlikte yürütülen “Mutfakta Umut Var” projesi kapsamında COVID-19 salgını süresince ihtiyaç sahibi göçmen ailelere ve yerel topluluklara yönelik toplamda 1500 kişiye aşevimiz aracılığıyla Temmuz ayından itibaren üç ay süreyle yemek dağıtımını gerçekleştirdik. Yemek desteği ile birlikte hassas grupların kendi kendine yeterliliklerinin artırılması ve yerel topluluk ile göçmen ailelerin arasındaki sosyal uyumun güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, yine Temmuz ayı itibarıyla Göç ve Göçmen Şube Müdürlüğümüzün öncülüğünde gerçekleştirilen bir proje kapsamında Seyhan ilçesi Şakirpaşa Mahallesi’nde günlük 100 kişiye hizmet veren bir çamaşırhaneyi de faaliyete geçirmiş olmaktan gurur duyuyoruz. Böylece göçmenler dahil ihtiyaç sahibi tüm hemşehrilerimizin gündelik hayatlarını kolaylaştırmak için elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz.

Son olarak, yoğunluklu bir şekilde üç yıldır sürdürdüğümüz bu çalışmalar ve işbirlikleri içinde olmazsa olmaz dediğimiz diğer birtakım ilkelerimizi de sıralayarak bizim başarı hikâyemizi sonlandırmak istiyorum:

- Göçmenlerin kamu hizmetlerine erişimleri konusunda destek sağlamak ve belediye düzeyinde, göçmenlere ve yerel halka aynı belediye hizmetlerini sunmak;
- Türkiye’de göçmenlerle ilgili önyargılar ve kalıplarla mücadele etmek için bilgi kirliliğinin önlenmesi amacıyla belediye birimleri yerel halklarını bu konu hakkında bilgilendirme çalışmaları yapmak;
- Dil engellerini ortadan kaldıracak önlemlere yatırım yapmak;
- Göçmenlerin iş piyasasına erişimleri konusunda belediyeler ve özel sektör ile işbirliğini teşvik etmek, kamu kurum ve kuruluşları vasıtasıyla erişimlerini sağlamak;
- Mecliste bir göç komisyonunun kurulmasına yönelik çalışmalar yapmak;
- Tüm iletişimlerimizde hak temelli bir dil benimsemek ve nefret söylemini engellemek;
- Projelere mültecilerin yanı sıra, ev sahibi toplulukların da dahil edilmesini sağlamak;
- Okul çağındaki çocukların eğitime erişimini kolaylaştırmak;
- Türkiye’deki ve mültecilere ev sahipliği yapan diğer ülkelerdeki paydaşlarla deneyimlerimizi ve çalışmalarımız arasındaki iyi uygulama örneklerini paylaşmak;
- Göçmenlerle ilgili saha araştırmaları yapılması için özel projeler hazırlamak;
- Göçmenlere sosyal ve psikososyal alanlarda destek vermek;
- Bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleri ile farkındalık yaratmak;
- Çalışma çağındaki göçmen nüfusa istihdam olanaklarını artırmaya yönelik mesleki eğitimler vermek;
- Kadınlara yönelik kişisel gelişim ve çağdaş toplumsal yaşam (nüfus kontrolü, meslek edinme, çocuk bakımı gibi) konularında eğitim ve seminerler vermek;
- Kadın göçmenlere aldıkları eğitimlere göre mesleki yönlendirme hizmeti sunmak;
- Göçmen çalışan kadınların çocukları için gündüz bakım hizmeti vermek;

- Kenti benimseme, çevreyi koruma, sokak temizliği ve güvenlik konulu özgün etkinlikler düzenlemek;
- Göçmen nüfusa ilişkin kamuoyunda “doğru bilinen yanlışlar” konusunda çalışma ve farkındalık tanıtımları yapmak.

Bu bizim öykümüz. İşbirliği, katılımcı belediyeçilik anlayışı, sorunların tespitine ve çözümüne ilişkin bilimsel yaklaşım, kente aidiyet bilinci geliştirme konusunda farkındalık yaratmak ve tabii ki göçmenlerin kentsel hayata doğrudan katılımlarını sağlayacak modellerin geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmak bizim başarı hikayemizi özetleyen temel unsurlardır.

GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: KÜLTÜRLERARASI KENT

Gaziantep Göç Tarihi

Anadolu'nun ilk yerleşim merkezlerinden biri olan ve Mezopotamya ile Akdeniz Bölgesi'nin kesişim noktasında bulunan Gaziantep, tarihin her döneminde önemini korumuştur. Suriye, Kilis, Şanlıurfa, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Adıyaman'a komşu olan Gaziantep, tarih boyunca değişik uygarlıkların, kültürlerin ve inançların harmanlandığı bir çekim merkezi olmuştur. 1927 yılı nüfus sayımında nüfusu 214.499 olan Gaziantep geçtiğimiz yetmiş yıl içerisinde hızlı bir büyüme evresi geçirmiştir. Türkiye nüfus artış hızının çok üzerinde bir artış oranına sahip olan Gaziantep hızlı bir nüfus artışı sergilemiştir. Bunun öncelikli nedeni ise, şehrin tarihi boyunca büyük oranda göç almasıdır. Şehir sahip olduğu coğrafyası nedeniyle etno-kültürel açıdan oldukça heterojen bir niteliğe sahiptir. Yerli Türk, Kürt ve Arap nüfusla birlikte yakın zamanda üniversitelere eğitim amacıyla gelmiş farklı ülkelerden çok sayıda yeni sakine de ev sahipliği yapan Gaziantep'in günümüzdeki nüfusu 2 milyonun üzerine çıkmıştır. İlde km²'ye 290 kişi düşmektedir. Yoğunluğun en fazla olduğu ilçe ise Şahinbey'dir. İlde yıllık nüfus artış oranı %2,20 olmuştur.²³

Coğrafi konumu, sanayisi ve ticaret hacmi ile önemli bir merkez olan Gaziantep, ekonomik yönden çevresindeki birçok ili etkisi altında tutmaktadır. Topraklarının %25'lik kısmı tarıma elverişli ovalardan oluşan ve bir bölümü Fırat nehrinin sularıyla sulanan Gaziantep, antepfıstığı, zeytin, pamuk, üzüm, kırmızıbiber, keten gibi ekonomik değeri yüksek sanayi bitkileri ile birlikte mercimek, buğday ve arpa gibi hububat ürünleriyle zengin bir tarım yöresidir. Ayrıca, Gaziantep Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin tüm ürünlerinin işlendiği, iç ve dış pazara sunulduğu bir sanayi ve ticaret merkezidir. Organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri ve serbest bölgesi ile ekonomi ve sanayide çok önemli bir noktadadır.²⁴

23 Gaziantep tarihi ve demografik yapısı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://gaziantep.bel.tr/sayfa/gaziantep-tarihi-21> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

24 Gaziantep tarihi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://gantep.bel.tr/sayfa/gaziantep-tarihi-21#:~:text=Antep%20harbinde%2010%20ay%209,birlikte%20h%C4%B1zla%20geli%C5%9Fmeye%20devam%20etmi%C5%9Ftür;Gaziantep%20tarımı> hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. https://gaziantep.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2018/gida_tarim_dergi_say1.pdf; ve Gaziantep sanayisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://gso.org.tr/genel-sayfa/gaziantep-sanayisi/sanayi-yapisi-53.html> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

Gaziantep şehri, uluslararası havalimanı, demiryolu ve otobana bağlı karayolları ile geniş bir ulaşım ağına sahiptir. Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle olan ticaretinde önemli bir merkez konumu üstlenen, kendine özgü sanayileşme modeli, yarattığı potansiyel ve artan yatırımlarla bir sanayi şehri olan Gaziantep, son yıllarda artan kültür ve turizm altyapı yatırımları ile de turizmde öncü bir il haline gelmiştir. Sanayisi ve ticaretiyle de ön plana çıkan şehir, ülke çapında sahip olduğu %13'lük ihracat payı ile Türkiye ekonomisinde ne denli önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca kent, antepfıstığı üretim ve ihracatının %90'ını, kuruyemiş işleme ve ihracatının %85'ini, makarna işleme ve ihracatının %60'ını, pamuk ipliği imalat ve ihracatının %45'ini ve havlu imalat ve ihracatının %10'unu elinde tutmaktadır.

Gaziantep, gastronomi alanında da Türkiye'nin önde gelen kentlerinden biridir. Çokkültürlü zengin mutfağıyla toplamda 300 kadar farklı yemeğe ev sahipliği de yapmakta ve bu yönüyle Türkiye'de ilk sırayı almaktadır. Gaziantep, 2015'te gastronomi dalında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) Yaratıcı Şehirler Ağı'na dâhil edilmiştir. Eşsiz tarihi ve müzeleri ile Gaziantep kültür ve turizm şehri olmuştur. Gaziantep ayrıca dört üniversitesi ile bir öğrenci şehridir.²⁵

Gaziantep'teki Suriyeli Göçmenler

Gaziantep, 2011 yılında başlayan Suriye Krizi'nden en çok etkilenen kentlerin başında gelse de şehirdeki birlik ve beraberlik ruhu, kamu kurum ve kuruluşlarının işbirliği içinde ve özverili çalışmaları sayesinde kitlesel göçü hazmedebilmiştir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin öncülüğünde uluslararası toplumun, sivil toplum kuruluşlarının ve kamu kurumlarının bir araya gelmesiyle önemli çalışmalara imza atılmıştır.

Şehrin Suriye ile olan tarihi, kültürel, toplumsal, ekonomik ve ticari bağları nedeniyle, Gaziantep Suriyeli göçmenlerin ilk uğrak kentlerinden biri olmuştur. Gaziantep'in, kriz sonrası yaşanan kitlesel göçlerden

²⁵ Gastronomi şehri Gaziantep mutfağına ve UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı (Creative Cities Network) üyeliği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://gantep.bel.tr/haber/gaziantep-dunya-gastronomi-sehri-oldu-4287.html> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

en çok etkilenen şehirlerin başında gelmesinin en önemli nedenleri arasında bölgeye olan yakınlığı, barınma ve iş olanaklarının fazlalığı gibi özellikler sıralanabilir. Temmuz 2020 tarihi itibarıyla Gaziantep'te kayıtlı ve geçici koruma altında olan 448.917 Suriyeli ikamet etmektedir.²⁶

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2012 yılı Gaziantep nüfusu 1.800.000 kişi olarak tespit edilmiş, 2023 tahmini olarak ise 2.257.278 kişiye ulaşacağı öngörülmüştür. Ancak 2016 yılı başında kentte yaşayan Suriyeliler ile birlikte toplam nüfus 2.300.000'i aşarak 2023 tahminini geçmiştir. Bu beklenmeyen ve hızlı nüfus artışı sadece sosyal hizmetlere olan talebi artırmamıştır. Sosyal yardımların yanı sıra, içme suyu, kanalizasyon, çevre sağlığı, konut, park ve yeşil alanlar, ulaşım, sağlık hizmetleri, katı atık yönetimi ve eğitim gibi alanlarda da ihtiyacı ve talebi artırmıştır. Belediye olarak bu taleplere ve ihtiyaçlara cevap verebilmek adına geleneksel görev tanımının dışına çıkılarak, eğitim, sağlık hizmetleri, istihdam ve sosyal uyum alanlarında da çalışmalar başlatılmıştır. Suriye krizine yönelik çalışmalar önceleri acil müdahale ve insani yardım temelli iken, günümüzde kapasite geliştirme ve toplumsal kalkınmaya yönelik çalışmalar yürütülmeye başlamıştır.

Gaziantep, kitlesel Suriyeli göçünün başlangıcından bu yana en büyük göçü alan İstanbul'un ardından en çok Suriyelinin ikâmet ettiği ikinci il olma durumundadır. Kasım 2014 tarihinde sayıları 220.000 olan Suriyelilerin 21 Temmuz 2017 tarihinde 336.929, 18 Mart 2020 tarihinde 438.741 ve 9 Temmuz 2020 tarihinde 448.917 nüfusa ulaştıkları görülmektedir. Şanlıurfa, Kilis ve hatta Hatay gibi sınır illerinde son dönemde Suriyelilerin sayısında gözle görülür bir azalma yaşanırken Gaziantep'te bir azalmadan ziyade artışın görülmesi şehrin hazmetme kapasitesinin ne denli yüksek olduğunu göstermektedir. Hiç şüphe yok ki Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin kitlesel göçün başlangıcından bu yana sunduğu karşılama hizmetlerinin şehirdeki Suriyeli sayısının bugün bile artıyor olmasındaki etkisi oldukça büyüktür.

²⁶ Gaziantep şehrinde geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusa ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

Gaziantep'te Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri

2014 yılında Fatma Şahin'in Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Başkanı olarak seçilmesiyle birlikte, şehirde ikâmet eden Suriyelilere sunulan hizmetlerin belli bir disiplin ve düzen içinde yapılmadığı tespit edilmiştir. Yapılan bu tespitün ardından Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları mahallelerde Suriyeliler içinden birer muhtarın seçilmesi sağlanmış ve bu yolla Suriyelilerin ihtiyaçlarının özyönetim yoluyla tespiti ve bu ihtiyaçların etkin bir şekilde belediyeye bildirilmesi sağlanmıştır.²⁷

Suriyelilerin kitlesel göçü karşısında ilk harekete geçen belediyelerin başında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi gelmektedir. Belediye bünyesinde kurumsal kapasiteyi arttırmak ve göç yönetimini sağlamak adına Türkiye'de bir belediyenin kurmuş olduğu ilk ve tek müdürlük olan Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü, 2016 yılı Ocak ayında Kadın Aile Eğitim ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı çatısı altında kurulmuştur.

Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü'nün kurulmasındaki amaç, insan hakları ve sosyal adalet temelinde etkin sosyal hizmet sunumu yapmak şeklinde tanımlanmıştır. Şube Müdürlüğü aynı zamanda Gaziantep Sınırları içinde aktif olarak çalışan uluslararası ve ulusal nitelikli kuruluşların Büyükşehir Belediyesi ile işbirliği içinde çalışmalarını sağlayacak koordinasyon hizmeti de sunmaktadır. Belediye içerisinde kitlesel göçü yönetmek için kurulan diğer birimler arasında da koordinasyonu sağlayan Şube Müdürlüğü sürekli artan kapasite ve gelişen bir anlayış ile hizmetleri yürütmekte, orta ve uzun vadeli planlamaları yapmaktadır.

Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü kontrolünde 2016 yılı itibarıyla sayıları giderek artan Suriyelileri karşılamaya, bilgilendirmeye ve acil ihtiyaçlarını gidermeye yönelik Toplum Merkezleri kurma becerisi göstermiştir. Ensar kenti olmakla övünen Gaziantep, 2016 yılında Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) teknik ve finansal desteği ile Ensar Toplum Merkezi'ni kurmuştur. Halen devam eden işbirliği neticesinde Ensar Toplum Merkezi aracılığıyla Suriyelilere yönelik hukuk, sağlık, istihdam, eğitim, sosyal hizmetler, kültürel ve sportif faaliyetler alanlarında rehberlik, bil-

27 Aksoy, 2018

gilendirme ve danışmanlık hizmeti sunmaya devam etmektedir. 2016 yılı başından itibaren kadın ve çocuklara yönelik eğitim, spor, sosyal ve kültürel faaliyetler alanlarında, Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER), İngilizce, Türkçe, Arapça kursları, temel dersler, Uzakdoğu sporları, futbol, basketbol, ampute basketbol takımı, badminton, jimnastik, resim dersi, fotoğrafçılık, çocuk kulübü, bilgisayar ve teknoloji kursları ile hizmet vermekte, kurduğu alan çalışması ekibi ile incinebilir ve dezavantajlı ailelere ulaşmaktadır. Suriyeli gönüllü eğitimciler hem Suriyeli hem de Türk çocuklara hizmet vermekte, mültecilerin de sorumluluk almasıyla sosyal uyum noktasında önemli çalışmalar yürütülmektedir.

Kitlesel göçü karşılamaya yönelik bir başka hizmet, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Mavi Hilal Vakfı tarafından kurulan Toplum Merkezi olmuştur.²⁸ Merkez'de Suriyelilere ve yerel halka yönelik danışmanlık hizmetleri verilirken, cep sineması, çamaşırhane, hobi ve sanat kursları gibi hizmetler de sunulmaktadır. Merkez'in özellikle çocuk dostu alanların yaratılması, çocuklar ve kadınlar için psikososyal destek hizmetleri sunulması gibi öncelikleri de bulunmaktadır. Öte yandan, Alman Kalkınma ve İşbirliği Kurumu (GIZ) ile yapılan çalışma sonucunda Belediye'nin halihazırda sosyal hizmet alanında hizmet veren çeşitli merkezlerinde kapasiteyi artırarak göçmenlerin de katılımını sağlayabilmek için önemli bakım, onarım ve tadilat çalışmaları yürütülmüş, bu merkezlerin yararlanıcı kapasitesi iki katına çıkarılmıştır.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ni farklı kılan unsurlardan biri de kendi kapasitesini kullanarak, şehirdeki sosyal risk haritasını çıkaracak bir Sosyal Araştırma Merkezi (SARMeR) kurmuş olmasıdır. Şu ana kadar yaklaşık 3500 kadar Suriyeli aileye ulaşılmış ve bu ailelerin ihtiyaç analizi yapılmıştır.²⁹ Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, yukarıda anlatılan

28 Mavi Hilal Toplum Merkezi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.ıbc.org.tr/TR/176/uluslararası-mavi-cc%87-hi%CC%87lal-vakfi-ki%CC%87li%CC%87s-ve-gazi%CC%87antep-beledi%CC%87yeleri%CC%87yle-i%CC%87sbi%CC%87hi%CC%87gi%CC%87-i%CC%87ci%CC%87nde-suri%CC%87yeli%CC%87-multeci%CC%87leri%CC%87n-ı%CC%87sti%CC%87hdam-egi%CC%87ti%CC%87m-ve-turk-toplumuyla-kaynasma-sorunlarına-cozumler-ureti%CC%87yor> Erişim tarihi 10 Temmuz 2020.

29 SARMeR hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.haberturk.com/gaziantep-haberleri/67538974-gazi-sehir-sosyal-projeler-sehrine-donustugaziantep-buyuksehir-belediye-baskani-fatma-sahin> Erişim tarihi 10 Temmuz 2020.

toplum merkezleri ve araştırma merkezinin yanı sıra, göçün başlangıcından bu yana en savunmasız gruplar arasında bulunan kadınlar için bir sığınma evi açmış ve sosyal yardımlara öncelik vermiştir. Şiddet mağduru Suriyeli ve Türk kadınlar ile çocukları için Kadın Sığınma Evi'nde sunulan barınma, psikososyal destek ve danışmanlık hizmetleri verilmektedir. Sığınma Evi'nde ayrıca çocuk gelinlerle mücadeleye yönelik projeler yürütülmektedir.³⁰ Öte yandan, yardıma ihtiyaç duyan Suriyelilere, insan onuruna yakışır bir şekilde, sosyal belediyeciliğin gereği olarak yaşam kalitelerini artırmaya yönelik sosyal yardımlar yapılmaktadır. İhtiyacı olan binlerce Suriyeli aileye insani yardım ulaştırılmıştır.

Kültürlerarası Kent Gaziantep

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin başarı hikâyesinin özünde, Adana Büyükşehir Belediyesi'nin yaptığı gibi, çok farklı ulusal ve uluslararası ortakla birlikte projeler hazırlayıp hayata geçiriyor olması yatmaktadır. Diğer belediyelerimiz gibi Gaziantep Büyükşehir Belediyesi de başarılı işbirlikleriyle ön plana çıkmaktadır. Göç Yönetimi Şubesi Müdürü Önder Yalçın tarafından aşağıda ana hatlarıyla aktarılan başarı hikâyesinin odağında çocuklar ve kadınlara yönelik sunulan hizmetler ve bu çerçevede sergilenen hak temelli vizyon bulunmaktadır. 2014 yılı sonrasında sayıları hızla artan pek çok projede dikkati çeken bir diğer yaklaşım ise, bu projelerin hem Suriyelilerin hem de yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmış ve bu şekilde yürütülüyor olmalarıdır. Bu açıdan bakıldığında, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi kültürlerarası uyum yaklaşımını da başarıyla hayata geçiren belediyelerden biri olarak kendini göstermektedir.

³⁰ Gaziantep'teki Kadın Sığınmaevleri hakkında bir gazete haberi için bkz. Tekin, A., 2020. Yerel yönetimler pandemide kadınlar için ne yapıyor?. *Gazete Duvar*, 3 Mayıs 2020, <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2020/05/03/yerel-yonetimler-pandemide-kadınlar-icin-ne-yapiyor/> Erişim tarihi 10 Temmuz 2020.

Gaziantep: Kültürlerarası Kent

Önder Yalçın / Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
Göç Yönetimi Şubesi Müdürü

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi olarak göç yönetimi alanında yaptığımız çalışmaların odak noktası, çatışma ve gerilim yaşanmadan, Suriyeli ve Türkiyeli toplumlarının ortak yaşam becerileri geliştirilmesi, huzur ve refah içinde yaşamasıdır. Göç olgusu yönetilemediğinde istenmeyen ve geri dönüşü olmayan sonuçlar doğurmaktadır. Tarihe baktığımızda iyi yönetilen ve göçmenlerin potansiyelini ortaya çıkaran ülkelerin gelişmişlik seviyesinin ve refah seviyesinin arttığı görülmüştür. Bu noktada göçü avantaja çevirmek ve bölgenin kalkınmasına katkı vermek için Belediye olarak üstümüze düşeni yapmakta, her iki topluma eşit fırsatlar sunarak potansiyellerini ortaya çıkarmak amacıyla çalışmalar yürütmekteyiz.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin Göç Politikası, sosyal adalet ve insan haklarını temel alan insani bir yaklaşımdır. Çatışmalara mahal vermeyecek ve gerilimi azaltacak bir yaklaşıma odaklanarak hem mültecilerin hem de yerel vatandaşların refah seviyesini artıracak çalışmalar yürütüyoruz. Belediye olarak yaptığımız çalışmaları bir iyilik olarak değil, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi temelinde uluslararası ve insani bir sorumluluk olarak kabul ediyoruz.

Göç insanlık tarihi kadar eskidir; tarihte birçok önemli olayın başlangıcı olmuştur, halen devam etmektedir ve gelecekte de devam edecektir. Artık tüm dünyanın anlaması gereken şey, göç olgusunun çözülmesi gereken bir problemden ziyade, yönetilmesi gereken bir gerçeklik olduğudur. Belediye olarak, bu insanların sınırları istedikleri için değil, zorunda kaldıkları için geçtiğini biliyoruz. Bu sebeple, bazı ülkelerin yaptığının aksine, sınırları korumak yerine insanları ve kendi insanlığımızı koruyoruz. Bunun dünyayı yaşanacak daha güzel bir yer haline getireceğine inanıyoruz. Belediye olarak yürüttüğümüz bu hizmetlerin, toplumsal

barışı, huzuru ve refahı sağlama noktasında önemli olduğunu, her iki toplumun çatışma yaşamadan adil şartlarda yaşama imkânını desteklediğini düşünüyoruz. Sonuç olarak şehir nüfusuna eklenen yaklaşık yarım milyon Suriyelinin toplumsal olaylara ve suça karışma durumunun çok düşük olması, her iki toplumun birbirini kabul etmesi ve ortak yaşam becerilerini geliştirmiş olması, yapılan çalışmaların önemini göstermekte ve çalışmalarımızı daha da artırarak yürütmemiz için bizi motive etmektedir.

Göç yönetimi alanındaki bu yerel bakış açımızı ve politikamızı daha geniş kitlelere duyurabilmek ve farkındalık yaratarak belki de ulusal mevzuatın oluşmasına katkı verebilmek için Göç ve Yerinden Edilmeye Yönelik Yerel Çözümler başlıklı Uluslararası Forum'u 26-27 Kasım 2019 tarihlerinde Gaziantep'te düzenledik. Forumun düzenlenmesine Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ile birlikte, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD), Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) ve Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Teşkilatı (UCLG-MEWA) gibi ulusal ve uluslararası kuruluşlar da katkılar sunmuşlardır. Bu forum neticesinde “Gaziantep Bildirgesi” imzalanmıştır. Bu bildirme, göç konusunda acil durumdan, dayanıklılık ve kalkınmaya yönelen yerel düzeydeki yanıtların başarıyla uygulanmasındaki kilit unsurları ele alıp, politika değişikliğine duyulan ihtiyaç ile birlikte çok düzeyli yönetişimin, sivil toplumun, toplumsal cinsiyet eşitliğinin, sosyal uyumun ve aynı zamanda nitelikli hizmetlere kapsayıcı erişimin uzun vadeli başarı için önemine vurgu yapmaktadır. Göç yönetimi alanında temel çalışma ilkelerini ortaya koyan ve uluslararası düzeyde imzalanan bu bildirgenin Belediye'miz öncülüğünde ve şehrimizde imzalanması da bizim için ayrıca bir onur kaynağıdır.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin Suriyelilerin kitlesel göçünü karşılarken sergilediği başarı hikâyesi, yukarıda belirtti-

ğim hak temelli hizmet anlayışımızla birlikte göçün önlenmesi gereken bir olgu değil, yönetilmesi gereken bir olgu olduğuna inanmış olmamızdır. Bu iki ilkenin yanı sıra, bizi başarıya götüren üçüncü önemli unsur ise ulusal ve uluslararası çok sayıda kurumla geliştirdiğimiz işbirlikleri içinde çok sayıda projeyi hayata geçirebilme becerisini gösteriyor olmamızdır. Bu çerçevede özellikle göçün başlangıcından bu yana en hassas durumda olan kadınlara ve çocuklara yönelik gerçekleştirdiğimiz başarılı birkaç projemizi okuyucuyla paylaşmak isterim.

Bu projelerden ilki Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ile birlikte gerçekleştirdiğimiz “Çocuk İstismarı ve Çocuk Yaşta Evliliklerle Mücadele Projesi”dir. Suriyeliler arasında çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi ve çocuk evliliklerine yerel yanıtın güçlendirilmesi amacıyla bu çalışmayı gerçekleştirdik. Bu çalışma ile Gaziantep’te yaşayan, en dezavantajlı kesimlerden kız ve erkek çocukları da dahil olmak üzere tüm çocuklar için eşitliğin sağlanması ve kız çocuklarının toplumsal ve ekonomik yaşamdan uzaklaştırılmasına sebep olan engellerin ortadan kaldırılması amacıyla, 18 yaşından önce yapılan evliliklerin önlenmesi hedeflenmiştir.³¹

Özellikle kadınlara yönelik bir diğer projemiz Birleşmiş Milletler Kadın Birimi UN Women, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve ASAM ile birlikte gerçekleştirdiğimiz “Gaziantep Kadınlara Özel Merkez: Geçim Kaynağı Desteği Sunulması Projesi”dir. Proje ile Gaziantep’te SADA Kadın Gelişim ve Danışma Merkezi kurulmuş olup, bu Merkez vasıtasıyla, kentte yaşayan Suriyeli ve Gaziantep’li kadınların yardım, hizmetler, mesleki eğitim ve iş imkânlarına erişimini artırmak ve ev sahibi toplumla birlikte yaşama becerilerini güçlendirmek, mesleki

31 Proje hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-ya%C5%9Fta-evlilik-Erişim-tarihi-16-Temmuz-2020>.

eğitim, Türkçe dil kursu, temel yaşam becerileri geliştirme programları, kaynaştırma ve sosyal uyum faaliyetleri yürütülmesi amaçlanmıştır.³²

Bir diğer projemiz ise Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi ile birlikte Ensar Toplum Merkezimizin çatısı altında yürüttüğümüz “Çocuklar için Sportif Eğitime Destek Projesi”dir. Proje kapsamında, Ensar Toplum Merkezi tesislerine eğitime gelen ve çoğunluğu Suriyeli olan çocukların hem spor yolu ile kaynaşmalarını sağlamak hem de fiziksel olarak daha sağlıklı yetiştirmelerine katkıda bulunmayı amaçlıyoruz. Proje kapsamında yaşları 6-12 arasında değişen yaklaşık 300 çocuk, onlar için özel olarak hazırlanan eğitim salonunda eğitim almaktadır.³³ Son olarak yürüttüğümüz ve gurur duyduğumuz bir projeden daha söz ederek kadın ve çocukları odağına alan başarı hikâyemizi sonlandırmak istiyorum. “Yüreğinden Güç Alanlar Projesi” adlı bir projemiz daha var. Bu projeyi Hayal Ortakları Derneği ve Young Guru Academy (YGA)³⁴ ile birlikte geliştirdik. 2016 yılından bu yana, Gaziantep’te koruma ve bakım altında bulunan 12-14 yaş gurubu çocukların özgüvenli, donanımlı ve geleceğin sosyal bilince sahip liderleri olarak yetiştirilmesi amacı ile eğitim almalarını sağlıyoruz. Engelli, yetim ve göçmen çocuklara yönelik uygulanan projede çocuklara liderlik eğitimleri verilmekte ve gelişimleri takip edilmektedir.³⁵

32 SADA Kadın Gelişim ve Dayanışma Merkezi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://sgdd.org.tr/sadakadin-guclendirme-ve-dayanisma-merkezi-projesi/> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

33 Proje hakkında ulusal anaakım medyada çıkan bir gazete haberi için bkz. Suriyeli çocuklara sportif destek. Hürriyet, 27 Ocak 2017, <https://www.hurriyet.com.tr/suriyeli-cocuklara-sportif-destek-40348088> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

34 Young Guru Academy hakkında bkz. <https://www.yga.org.tr/tr> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

35 Proje hakkında daha detaylı bilgi için bkz. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/istanbul/projeler/tamamlanan-projeler/yureginden-guc-alanlar/>. Ayrıca proje hakkında bir gazete haberi için bkz. Yüreğinden Güç Alanlar projesiyle yetişecekler. Sabah, 22 Ekim 2016, <https://www.sabah.com.tr/guney/2016/10/22/yureginden-guc-alanlar-projesiyle-yetisecekler> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

HATAY BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: KAPSAYICI KÜLTÜR KENTİ

Hatay Göç Tarihi

2019 yılı verilerine göre, nüfusu 1.628.894 olan Hatay, Türkiye'nin en kalabalık on üçüncü şehridir. Hatay, Türkiye'nin Kuzey-Güney ve Doğu-Batı yönlü ekseninde keşişen bir il olmakla birlikte, ticaret merkezlerini birbirine bağlayan coğrafi konumu ile oldukça önemli bir geçiş noktasındadır. “Medeniyetler Şehri” olarak anılan Hatay, birçok farklı kültür, din ve mezhep grubuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu yönüyle Hatay, zengin kültürel mirası ile çokkültürlü bir kent özelliğine sahiptir. Üç semavi dinin ve farklı mezheplerin bir arada yaşadığı bu ilimiz, dünyanın 2. büyük mozaik müzesine sahiptir. Dünyanın ilk kilisesi (St. Pierre), Anadolu'nun ilk camisi (Habib-i Neccar Camii) Hatay ili Antakya merkezinde bulunmaktadır. Hatay, Yahudilerin Anadolu'da ilk yerleşim yeridir. Türkiye'nin tek Ermeni köyü olan Vakıflı köyü, Samandağ ilçesinde yer almaktadır.³⁶

Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Hatay'ın Orta Paleolitik, Neolitik, Kalkolitik Dönemlerde ve Tunç Çağı'nda yaygın bir yerleşim yeri olarak kullanıldığı bilinmektedir. Tarımsal üretim açısından Anadolu'nun en verimli ovalarından biri olan Amik Ovası'nda ilk Tunç Çağı yerleşmeleri tespit edilmiş ve mimari kalıntılara rastlanmıştır. Hatay, sırasıyla Akadların, Yamhad Krallığı'nın, Hititlerin ve Mısırlıların egemenliğine girmiştir. Hitit İmparatorluğu'nun M.Ö. 1200 yıllarında parçalanmasından sonra Sami-Aramiler tarafından “Hattena” adıyla bir Geç Hitit Krallığı kurulmuştur. Hattena Krallığı M.Ö. 9. yüzyılda Asurluların, daha sonra da Urartuların egemenliğinde kalmıştır. M.Ö. 333 yılında Büyük İskender'in ordusuyla birlikte geldiği kentte Pers İmparatoru III. Dareios'un ordusuyla savaştığı ve bu savaşın Büyük İskender'in zaferiyle sonuçlandığı bilinmektedir. Hatay'ın İskenderun ilçesinin adının bu nedenle Büyük İskender'e ithafen verildiği de tarihi kayıtlarda yerini almıştır. Daha sonraki yüzyıllarda önce Roma

³⁶ Hatay ilinin tarihi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.hatay.bel.tr/hatay/hatayin-tarihi/> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

İmparatorluğu'nun kontrolüne giren kent, daha sonra Hristiyanlığın yükselişiyle birlikte önemli bir dini merkez haline gelmiştir. Hz. İsa'ya inananlara ilk defa Antakya'da "Hristiyan" adı verilmiştir. Şehir M.S. 7. yüzyılda önce Emevilerin, sonra Abbasilerin ve ardından Bizanslıların kontrolüne geçmiştir. Şehrin M.S. 11. yüzyıldan itibaren Selçukluların Anadolu'ya girmelerinin etkisiyle Türkleşmeye başladığı görülmektedir. Sonraki yüzyıllarda Haçlı Seferleri'nin etkisi altında kalan ve büyük tahribata uğrayan şehirde Haçlılar egemen olmuş ve onların egemenliği Memlûklular tarafından M.S. 13. yüzyılda sonlandırılmıştır. Memlûkluların ardından şehirde birtakım Beylikler kurulmuş ve daha sonra 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı yönetiminde Antakya, Halep eyaletine bağlı bir sancak ve bu sancağın merkezi olarak yüzlerce yıl önemini korumuştur.³⁷ Tarihte Antakya olarak bilinen Hatay şehrinin göç güzergâhları üzerinde ve tarımsal açıdan zengin topraklar üzerinde olması nedeniyle sıklıkla farklı devletlerin egemenliğine girdiği görülmektedir. Öyle ki, 19. yüzyılda önemli bir güç haline gelen ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bütünlüğünü de tehdit eden Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa 1832 yılında Suriye'yi fethederek Osmanlı ordusu ile aynı yıl Belen Geçidi'nde yaptığı savaşı kazanmış ve Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemiştir. 1839'da Osmanlılar bölgeyi Halep'e kadar geri aldılar. Tanzimat'ın ilanıyla Antakya ve çevresinde idari yapılanmada yeni düzenlemeler gerçekleştirildi. Antakya sancağında Kaymakamlık ihdas edilerek çevresiyle birlikte Halep eyaletine bağlanmıştır. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransızlar tarafından işgal edilen bölge, 18 yıl Fransızların egemenliğinde kalmıştır. Hatay'ın sınırları içinde bulunan bölge demografik açıdan büyük ölçüde Türk ve Araplardan oluştuğundan Fransızların bölgeyi terk etmelerini takiben 1938 yılında bağımsız bir Hatay Devleti'nin kurulmasına karar verilmiştir. Hatay Devleti 1939 yılında referandum ile ilga edilmiş ve Hatay aynı yıl Türkiye'ye katılmıştır.³⁸ Tarihinden de görüldüğü üzere Hatay, yüzlerce yıl boyunca Suriye ile pek çok açıdan adeta kader birliği içinde varlığını sürdürmüştür.

37 Hatay'da egemenlik kuran devletlerin tarihine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. <http://hatay.gov.tr/tarihsel-surec-icinde-hatayda-kultur-ve-uygarlik> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

38 A.g.e.

Birçok medeniyetin yaşadığı Hatay, bu çeşitlilikten etkilenen mutfak kültürü ile Türkiye'nin ve dünyanın özel gastronomi bölgelerinden biridir. Hatay mutfağının kendine has birçok ögesi vardır. Yaklaşık 460 yemek çeşidi olan bu mutfağın kendine özgü 200'ün üzerinde çeşidi bulunmaktadır. Hatay ili, Kültür ve Turizm Bakanlığı Marka Kent Projesi kapsamında yer alan 15 ilden biridir.³⁹ Hem çokkültürlü yapısı hem de coğrafi konumundan dolayı tarih boyunca göç süreçlerinde tercih edilen yerlerden birisi olmuştur. Hatay, 19. yüzyılın son çeyreğinde Hatay'a yerleşen Çerkesler, 20. yüzyıl boyunca Anadolu'nun farklı yerlerinde yaşanan doğal afetlerin sonucunda iskân edilen çok sayıda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve daha pek çok başka grup için ev sahipliği yapmıştır.⁴⁰

Hatay'daki Suriyeli Göçmenler

Hatay, Suriye topraklarında 2011 yılından bu yana süregelen savaştan en çok etkilenen illerimizden birisi olmuştur. Ekonomik olarak 2011 yılına kadar ihracatı hızla ilerleyen Hatay, 2011 yılından sonra ihracat açısından duraklama dönemine girmiştir. Hatay Büyükşehir Belediyesi Mali Hizmetler Daire Başkanlığı koordinasyonunda hazırlanan 2020-2024 stratejik plan çalışmalarında şehrin bütününe ele alarak gerek TÜİK ve DOĞAKA (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı) gerekse Büyükşehir Belediyesi'nin imkânları kullanılarak durum analizi tespiti yapılmıştır.⁴¹ Bu kapsamda yapılan çalışmada öne çıkan en öncelikli sorunun Suriye'den gelen göç ve etkileri olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, Suriyeliler arasında nüfusun hızlı artışı, boşanma oranlarının yükselmesi, Hatay'dan yurtdışına göç eden eğitimli nüfusun artması, işsizlik oranının Türkiye ortalamasının üstünde olması, kişi başına düşen doktor sayısının ülke ortalamasının altında olması gibi diğer sorunlar da tespit edilmiştir.

Hatay, süregelen savaş nedeni ile ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyelilere yıllardır ev sahipliği yapmaktadır. 2011 yılından bu yana Suriye'de yaşanan iç savaş Türkiye açısından önemli etkiler göstermiş

39 Hatay'ın gastronomik özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://hataygastronomi.com/en/home-2> Erişim tarihi 15 Temmuz 2020.

40 Hatay'ın göç tarihi ve çokkültürlü mirası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://hatay.gov.tr/tarihsel-surecinde-hatayda-kultur-ve-uygarlik> Erişim tarihi 15 Temmuz 2020.

41 Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.dogaka.gov.tr/dogu-akdeniz/hatay/hatay-kultur-ve-turizm> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

ve Suriye'den komşu ülkelere doğru önemli oranda bir göç hareketi gerçekleşmiştir. Türkiye'nin Suriye ile en uzun kara sınırına sahip kenti olan Hatay ili, bu göç dalgasından önemli derecede etkilenmiş ve ilin sosyoekonomik yapısında değişiklikler gözlenmeye başlamıştır. Akrabalık ve kültürel bağların yanı sıra, coğrafi yakınlığın da etkisiyle ilimiz en fazla Suriyeli misafir ağırlayan iller arasında yer almıştır.

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2018 verilerine göre Hatay'ın toplam nüfusu 1.609.856'dır. Bununla birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 9 Temmuz 2020 tarihi itibarı ile Türkiye'de bulunan 3.594.961 Suriyelinin 433.235'ine Hatay ev sahipliği yapmaktadır.⁴² Hatay ili, İstanbul ve Gaziantep'ten sonra en fazla Suriyelinin bulunduğu üçüncü şehirdir. Öte yandan Suriyeli nüfusun yerli nüfusa oranına bakıldığında Hatay %27,25 oranı ile 81 il içerisinde Kilis'ten (Kilis'te kayıtlı Suriyeli nüfusu 116.289 olup yerli nüfusa oranı %81,40'tur) sonra ikinci, 30 büyükşehir içerisinde ise birinci sıradadır. Suriyeli sığınmacıların ilçelere göre dağılımı incelendiğinde ise Reyhanlı, Antakya, Kırıkhan, Yayladağı, Altınözü ve Kumlu ilçeleri ön plana çıkmaktadır. Suriyelilerin il toplam nüfusuna oranı ise %28 kadardır. Ülkemizde bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerin %12'si Hatay'da bulunmaktadır.

Hatay'da Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri

Suriye kaynaklı kitlesel göç süreçlerini mümkün olduğunca etkin bir şekilde karşılayarak şehrin dinamiklerini bozmadan göçmenler ile yerli halkın karşılıklı uyumunu sağlamak amacı ile Belediye Başkanı Lütfü Savaş liderliğinde Hatay Büyükşehir Belediyesi Suriyelilere ve tüm göçmenlere yönelik olarak projeler üretmekte ve diğer aktörler tarafından üretilen projelere de destek vermektedir. Kitlesel göçün başladığı 2011 Nisan ayından itibaren Suriyeli göçmenler için geçici kampların hazırlanması, yol hizmetleri, içme ve kullanma suyu temini, kanalizasyon altyapısının hazırlanması, günlük iaşe desteği, göçmenlerin sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi için transfer hizmeti gibi pek çok hizmet Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanmıştır. Suriyeli göçmenlerin

42 Bkz. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi 15 Temmuz 2020

özellikle göçün ilk dönemlerinde ihtiyaç duydukları hizmetler, barınma, istihdam, içme ve kullanma suyu, kanalizasyon, sağlık, defin ve mezarlık yeri temini gibi hizmetler olmuştur. Büyükşehir Belediyesi başta bu talepler olmak üzere zaman içinde ortaya çıkan diğer talepleri de imkânları ölçüsünde karşılamıştır.⁴³ Suriyelilere sunulan hizmetler kapsamında, içme suyu, atık su arıtma (kamplarda atık su bertaraf hizmeti, yeni kanalizasyon şebekeleri, yeni atık su arıtma tesisleri), kamuya açık alanlara erişim (yeni yeşil alan ve parklar), sosyal yardım ve hizmetler (meslek edindirme kursları, dil kursları ve gıda yardım paketleri) gibi belediyecilik hizmetleri sunulmuştur.⁴⁴

Hatay Büyükşehir Belediyesi de bu kitapta yer alan diğer belediyeler gibi Suriyelilerin kitlesel göçünü başarılı bir şekilde karşılamasını farklı aktörlerle gerçekleştirdiği işbirliklerine borçludur. Büyükşehir Belediyesi, katılımcı bir anlayışla kamunun yereldeki temsilcileri, üniversite, sivil toplum örgütleri ve göçmenlerle birlikte şehrin tüm paydaşlarını kapsayan işbirlikleri geliştirme becerisini göstermiştir. Büyükşehir Belediyesi, kitlesel göç yönetişimi sürecinde Kent Konseyi'ni aktif bir şekilde kullanmak suretiyle kitlesel göçün ortaya çıkardığı sorunların ve tehditlerin hızlı bir şekilde çözülmesini sağlamıştır. Geliştirilen işbirlikleriyle daha dayanıklı ve esnek bir belediyecilik pratiğini geliştiren Büyükşehir Belediyesi, Suriyelileri karşılamaya yönelik çok sayıda proje geliştirmiştir. Hatay Büyükşehir Belediyesi, çokkültürlü tarihinin de etkisiyle olsa gerek, kitapçığın hazırlanması sürecinde özellikle kültürel alanda gerçekleştirdiği karşılama projelerine öncelik vermeyi tercih etmiştir.

Kapsayıcı Kültür Kenti Hatay

Çokkültürlü tarihi nedeniyle farklılıklara daima kucak açabilme başarısı gösteren Hatay'da Büyükşehir Belediyesi tarafından geliştirilen ve halihazırda devam eden iki kültürel odaklı projeden bahsedilebilir. Hasan Kalyoncu Üniversitesi ve Hatay Büyükşehir Belediyesi ortaklığında yürütülen Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA) projelerinden biri

43 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.reslogproject.org/yerel-yonetisimde-rezilyans-projesi/> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

44 Hatay Büyükşehir Belediyesi tarafından Suriyelilere yönelik sunulan hizmetlerden bazıları için bkz. <https://www.hatay.bel.tr/media/5731/hbb-2018-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

POT-A Gastronomi Evi'nde

Hatay, İstanbul ve İzmir'de ortaklaşa yürütülen Kültürel Erişim Noktası (POT-A / POT of Acculturation), 6. haftasını tamamladı. Türkiye'nin kültürel anlamda çeşitlilik gösteren illerinde devam eden uzumutluk programı, birlikte yaşanabilir bir dünyanın kurulabileceğini insanlara tekrar gösterdi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Mimarlık Fakültesi (HKÜ) Şehir ve Bölge Planlama Bölüm Başkanı Dr. Bilge Çakır öncülüğünde yürütülen

Kültürel Erişim Noktası, Hatay'ın eski ve yeni misafirlerini Yaşayan Laboratuvar'da (Living Lab) bir araya getirdi. 6. haftayı geride bırakan katılımcılar Hatay Gastronomi Evi'nde hep birlikte hayalî yapıtı. Hatay Gastronomi Evi'ne gitmek üzere toplanan katılımcılar, önce Eski Antakya evlerini gezdi. Sarımeşe Cami'sinden başlayan yürüyüşte, Suriyeli ve Türk vatandaşlara Antakya Evlerinin mimari yapıları anlatıldı. Eski evler

arasında en çok dikkat çeken unsur ise cam ve kilsenin yanı sıra oluyordu. Gezinin son durağı olan Gastronomi Evi'ne gelen yaklaşık 30 kişilik POT-A ekibi, burada birlikte hayalî yapıtı. Üçer gruba ayrılan ekipler Gastronomi Evi Şefi Süleyman Demirel'in anlatımına tatl yapmaya başladı. Gruplar nesnel şakalları birbirleriyle yarış haline girip en güzel tatlıyı yapmaya çalıştı. Katılımcılar ekşak ya da bulamadığı malzemeleri

paylaşarak dayanışma içinde tatlılarını pişirdi. Tatlının ana malzemesinden biri olan gül suyu yapıldıktan sonra herkes kendi pişirdiği hayalîyi tatma imkanı buldu. Gastronomi Evi'nde insanların bir araya geliren hayalî, dayanışmanın

simgesi oldu. Altıncı atölye; POT-A Projesi ve Gastronomi Evi işbirliğiyle herkes için bir öğreti taşıyan kadim tarifi Hatay'ın, farklı renklerle yakaladığı armoniyi yeniden gözler önüne serdi.

N. Merve Emiroğlu

Hatay Gastronomi Evi

bu çerçevede ele alınabilir. Hatay Büyükşehir Belediyesi Mali Hizmetler Daire Başkanı Gülseren Malcı'nın öncülüğünde gerçekleştirilen "Hatay E-Turizm Haritası Yapılması" projesinde, şehrin zengin tarihi ve kültürünün yanı sıra, ılıman iklimi ve doğal güzellikleri ile turizmde cazibe merkezi olma potansiyeli ön plana çıkarılmıştır.⁴⁵ 2015 yılında başlatılan Hatay E-Turizm Haritası projesinde şehrin kültürel ve tarihi zenginliğine ilişkin verilerin Türkçe, İngilizce ve Arapça olarak işlenmesi sağlanmıştır. Turizm noktaları hakkında bilgi ve görsellerin kiosklar, mobil uygulama, web sitesi gibi yenilikçi ve etkili uygulamalarla yerli ve yabancı turistlerin hizmetine sunulduğu bu projede, Arapça dil seçeneğinin de kullanılmasıyla Suriyeli göçmenlerin şehrin kültürel mirasına erişimleri mümkün kılınmıştır. 2015 yılında başlatılan bu projenin başarısının ardından, diğer projeler de hayata geçirilmiştir. Aşağıda Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin başarı hikâyesi kısmında daha da ayrıntılı bir şekilde anlatılacak olan Kültürel Erişim Noktası (POT-A / Pot of Acculturation) projesi bu projelerden sadece bir diğeridir. Yine kültürel çoğulculu-

45 Hatay E-Turizm haritası projesine ilişkin 2015 tarihli bir yerel gazete haberi için bkz. "Hatay E-Turizm Haritası Yapılması" Projesi Hayata Geçiyor. Hatay Vatan, 25 Temmuz 2015, <https://www.hatayvatan.com/hatay-e-turizm-haritasi-yapilmasi-projesi-hayata-geciyor.html> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

ğa vurgu yapmak suretiyle Suriyelilerin de kendilerine Hatay şehrinin sınırları içerisinde yer bulmalarına ve kendilerinin yerel topluluklarca kabul edildiklerine ilişkin bir duygunun ortaya çıkmasına olanak tanıyacak bu proje, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi ve Hatay Büyükşehir Belediyesi ortaklığında yürütülmekte ve Hatay iliyle birlikte İstanbul ve İzmir illerini de kapsamaktadır. Kentsel mültecilerin Hatay'ın toplumsal yaşamına uyumu sürecine katkıda bulunan ve kapsayıcı kent inşası amacını güden bu proje, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından finanse edilen bir sosyal inovasyon deneyi olarak nitelendirilebilir.⁴⁶ Ortak kültürel miras, çokkültürlülük, farklılıklara saygı ve medeniyetler beşiği olma vurgusunu içeren karşılama projelerine vurgu yapan Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin kitlesel Suriyeli göçünün karşılanmasındaki başarı hikâyesini Proje Geliştirme Uzmanı Sinem Malcı Tümer aşağıdaki şekilde RESLOG ekibiyle paylaşmıştır.

Hatay: Kapsayıcı Kültür Kenti

Sinem Malcı Tümer / Hatay Büyükşehir Belediyesi
Proje Geliştirme Uzmanı

Hatay, mülteci sorunu başladığından beri en yoğun baskıyı hisseden ve Suriyelilerin ilk misafir edildiği önemli noktaların başında gelmektedir. Kentteki Suriyelilerin kentsel hayata, toplumsal yaşantıya ve kentin işleyişine sağlıklı bir şekilde uyumlarını sağlayabilecek yeni bir model önerisi arayışındayız. Bu uyum tek taraflı bir uyum değil. Uyum sorunları her mecrada karşımıza çıkıyor. Büyükşehir Belediyesi olarak uyuma ilişkin yaklaşımımız uyum sürecinin tek taraflı bir süreç değil, çift taraflı bir süreç olduğu yönündedir. Diğer bir deyişle, uyum sadece yeni gelen göçmenlerin henüz bir parçası oldukları topluma uyum sağlamları süreci değil, aynı zamanda yerel toplumun da bir şekilde yeni gelenlere bakış açısını, karşılamlarını ve tavır-

46 2019 yılı sonunda başlatılan POT-A Projesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.pot-a.org/> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

larını değiştirecek bir süreç olmalı. Karşılıklı uyum bizim için üzerinde durulması gereken en önemli nokta çünkü hem yeni gelen göçmenler hem de yerel halk yakın geçmişte çok fazla sorun yaşadı. Suriye'de yaşanan ve ülkemizi de olumsuz şekilde etkileyen savaşla birlikte çok önemli sosyoekonomik ve siyasal sorunların yaşandığı bir dönemden geçiyoruz. Bütün bu zorluklara rağmen geleceğe umutla bakmak ve bu umudu ilimizde yaşayan ister yerli ister göçmen olsun, hemşehrilerimizin tamamına aktarmak istiyoruz. UNESCO tarafından Dünya Gastronomi Şehri⁴⁷ unvanı verilen Hatay aynı zamanda EXPO 2021 için ev sahipliğine hazırlanıyor. Bu çerçevede kentin dokusunu ve ruhunu bozmadan karşılıklı uyum sürecini ele alan, yaşayan laboratuvarlarla halkın birbiriyle iletişiminin artırılmasını hedefleyen projelerde yer almak ve bu tür işbirliklerini geliştirmek bizim açımızdan çok değerli.

Projelerde hiçbir ayırım gözetmeksizin kentte yaşayan her grubun her türlü kentsel yaşamına uygun bir kent yapısı amaçlanıyor. Yerelin önüne bir yol haritası koyabilmek, yönettikleri kentlerin kapsayıcılık kapasitelerini artırmak üzere bir model arayışı içindeyiz. Kentimizde ikâmet eden bütün hemşehrilerimizin uyum süreçleri üzerine yoğunlaşmayı ilk amaç olarak görüyoruz. Bu çerçevede hayata geçirdiğimiz ve yürütücülüğünü Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölüm Başkanı Dr. Bilge Çakır'ın yaptığı TÜBİTAK POT-A projesi, ulusal göç politikasının oluşum sürecine katkı sunmayı ve kentlerin kapsayıcılık kapasitesinin artırılması için yerel yönetimlere bir yol haritası sunmayı amaçlamaktadır. Büyükşehir Belediyesi olarak şehrimizdeki Suriyeli göçmenleri geçici değil, kalıcı olarak görüyor ve bütün hemşehrilerimizin başta kültürel açıdan olmak üzere sosyoekonomik açılardan kapsadığı bir toplumsal yapıyı mümkün kılmaya çalışıyoruz.

47 Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://hataygastronomi.com/> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

POT-A projesi çerçevesinde yürüttüğümüz saha çalışmalarından çıkan sonuçlar doğrultusunda, kentsel alanda yaşayan yerli ve göçmen kökenli bireylerin karşılıklı etkileşimini, iletişimini ve uyumunu arttıracak çalışmaların yapılması gerektiğini görüyoruz. Proje kapsamında Suriyeli göçmen nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerlerde yapılan saha çalışmalarında sadece Suriyelilerin değil aynı zamanda yerel halkın da ihtiyaçları tespit edilmiştir. Amacımız, bu ve benzeri projeler ve çalışmalar yoluyla yerel topluluklar ile göçmen toplulukların ayrışmadan iç içe geçmiş şekilde bir arada yaşamalarını mümkün kılacak bir model geliştirmektir. Hatay'ın geçmişinde bu tür bir arada yaşama örneklerinin çok olduğunu biliyoruz. Şu ana kadar yaptığımız çalışmalar bize gösterdi ki bir aradalığı mümkün kılacak en etkili yöntem, yerel halkın Suriyelilerle birlikte paylaşabilecekleri mekânların inşasıdır. Bir aradalığı ve karşılıklı etkileşimi mümkün kılacak bu tür kapsayıcı ve birleştirici mekânlar, mevcut önyargıların ortadan kalkmasını sağlamaktadır.

POT-A Projesi çerçevesinde Kırıkhan, Reyhanlı ve Antakya ilçelerimizde yaşayan laboratuvarlar adı altında mekânlar oluşturarak Suriyeli göçmenler ve yerel topluluklar arasından seçilen alt temsil grubu ile bir sosyal inovasyon deneyi gerçekleştiriyoruz. Gönüllü katılım üzerinden gerçekleştirilen bu deneylerde farklı alt gruplardan gelen kişilerin birlikte üretim süreçlerini tecrübe ederek karşılıklı etkileşime girmelerini sağlıyoruz.⁴⁸ Hatay Mesleki Eğitim Kursları (Hat-Mek) bünyesinde proje kapsamında şimdiye kadar iki Göç Hikâyeleri atölyesi gerçekleştirdik. Bu atölyelerde katılımcılara hayat hikâyelerini paylaşma fırsatı sunduk. Mustafa Kemal Üniversitesi Öğretim Üyesi Sosyal Antropolog Dr. Alim Koray Cengiz tarafından yönetilen atölyelerde Türk ve Suriyeli katılımcıların paylaşılan hikâyelerin ardından

48 Proje hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.pot-a.org/hakkimizda> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

birbirleriyle daha fazla yakınlaştıkları, önyargılarından büyük ölçüde arındıkları ve Hataylı olma ortak kimliğini benimsedikleri gözlemlenmiştir.

Proje kapsamında bir başka atölyeyi UNESCO Hatay Gastronomi Evi'nde düzenledik.⁴⁹ Katılımcılar Türkiye'de bir ilk olan Gastronomi Evi'nde, hep birlikte Hatay'a özgü olan *haytali tatlısım* yaptılar. Gastronomi Evi'ne gitmek için şehrin başka bir yerinde toplanan Türk ve Suriyeli katılımcılar önce eski Antakya evlerini gezdiler ve Antakya evlerinin mimari yapısı hakkında bilgilendirildiler. Eski mimari yapılar arasında en dikkat çeken unsur da cami ve kilisenin yan yana oluşuydu. Tüm medeniyetlere ev sahipliği yapan Antakya'nın bir kez daha ne denli çokkültürlü bir yapıya sahip olduğu gerçeği öne çıkıyordu. Bu gezinin ardından UNESCO Hatay Gastronomi Evi'ne geçen katılımcılar burada birlikte *haytali tatlısım* yaptılar. Küçük gruplara ayrılan topluluk, Gastronomi Evi Şefi Süleyman Demirel'in anlatımıyla tatlı yapmaya başladı. Katılımcılar eksik ya da bulamadıkları malzemeleri paylaşarak dayanışma içinde tatlılarını yaptılar. Tatlının ana malzemelerinden biri olan gülsuyu yapıldıktan sonra herkes kendi pişirdiği *haytali tatlısım* tatma imkânı buldu.⁵⁰ Gastronomi Evi'nde insanları bir araya getiren *haytali tatlısı* dayanışmanın simgesi oldu. Bu atölyeler bize gösteriyor ki kadim şehir Hatay, tarih boyunca farklı renklere, kültürlere, topluluklara, dinlere ve etnisitelere kucak açmış bir şehirdir. İçinde bulunduğumuz bu zor zamanlarda bir arada yaşamamız mümkün olduğunu anlıyoruz. Bu çerçevede, en çok ihtiyacımız olan şey hoşgörü, hiç ihtiyacımız olmayan şey ise önyargılardır.

49 Hatay Gastronomi Evi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://hatay.bel.tr/guncel/haberler/unesco-hatay-gastronomi-evi-nin-acilisi-gerceklestirildi/> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

50 Bu etkinlik hakkında çıkan bir gazete haberi için bkz. <https://www.hatayzafer.com.tr/pot-a-gastronomi-evinde/> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: ÇOKKÜLTÜRLÜ KENT

Mersin Göç Tarihi

Mersin, eski adıyla İçel, Türkiye'nin güneyinde yer alan bir Akdeniz şehridir. Mersin, M.Ö. 13. yüzyıldan itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bölgenin zengin tarihine karşın, Mersin şehir merkezi 1830'lu yıllarda bir balıkçı kasabası görünümündeydi ve hane sayısı birkaç barakadan ibaretti. Bu tarihten itibaren de Mersin, siyasi-ekonomik gelişmelere paralel olarak farklı dönemlerde birçok göç hareketliliğine tanıklık etti ve şehir farklı arka planlara sahip göçmenler barındırdı.

1830'larda bölgede hâkimiyet kuran Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa 8 yıl boyunca bölgeyi bağımsız bir eyalet olarak idare etti. Yine bu dönemde, tarım alanlarını işlemek için Suriye, Lübnan ve Mısır'dan "fellahlar" yani Arap çiftçileri bölgeye getirildi. Yine bu dönemde iskelede gemilerin yanaşabileceği 13 iskelenin yapımında çalıştırılmak üzere Lazkiye limanında çalışan Arapların da Suriye'den Mersin'e göç ettiği biliniyor. Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile gayrimüslim azınlıkların Osmanlı topraklarında ticari imtiyazlara sahip olması da Mersin'in geleceğini şekillendiren önemli bir gelişme oldu. Bölge ticaretinin bu yüzyılda gelişme potansiyeline paralel olarak, ticari faaliyetlerde bulunmak isteyen Rumlar, Marunî Arap Hristiyanlar, Ortodoks Araplar, Latin Katolikler ve Yahudiler bu dönemde Mersin'e gelmeye başladılar. 1854 Kırım Savaşı sırasında İtalyan Piyemento Hükümeti'nin Osmanlı Devleti'ne yaptığı yardımlara karşılık olarak, dönemin padişahı tarafından İtalyan Levantenlerine bölgede ticaret yapma imtiyazı tanındı ve Levantenlerin bölgeye gelişi bu sayede mümkün oldu.⁵¹

1859 yılında yapımına başlanan Süveyş Kanalı'nda kullanılan sedir ağaçları, Torosların eteklerinden kesilip, Mersin iskelesinden gemilerle taşındı. Sedir ağaçlarının kesilip, tomruk haline getirilmesi, iskeleye taşınması ve gemilere yüklenmesi çok büyük bir işgücü ihtiyacını ortaya

51 Mersin tarihi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://mersin.ktb.gov.tr/TR-73152/tarihce.html>
Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

çıkardı. Başta Tarsus, Adana, Silifke gibi civar il ve kazalardan olmak üzere, dağ köylerinden binlerce insan buralarda çalıştı. Dağ köylerinin kademeli olarak kıyılara inmeleri bu yıllarda oldu. 1860'lı yıllarda Lübnan'da meydana gelen karışıklıklar nedeniyle, pek çok Marunî aile Mersin'e göç etmek durumunda kaldı. 1889 yılında 70 aile Girit'ten gelerek bugünkü İhsaniye Mahallesi'ne yerleşti.⁵²

1861 yılında Amerikan İç Savaşı'nın başladığı yıllarda Avrupa pamuk ticareti İngilizlerin elindeydi. İç savaş nedeniyle Amerika'da pamuk ekimi kapasitesi daraldı ve dünyanın çeşitli bölgelerinde pamuk ekim alanları arayışı başladı. Çukurova'nın iklim ve toprak yapısı açısından pamuk ekimine son derece elverişli olması nedeniyle bu bölgelerde pamuk ekimleri başladı. Üretilen malların işlenmesi ve dış dünyaya ulaştırılmasında Mersin İskeleyi kullanıldı. Süveyş Kanalı'nın yapımı esnasında gerekli sedir ağacı ticareti, Kırım Savaşı sırasında ihtiyaç duyulan tahıl nakli ve Çukurova'da ekilerek işlenen pamuk, bölgenin tek iskelesine sahip olan Mersin'den dünyaya nakledildi. Suriyeli çiftçi Nusayri Araplar, Lübnanlı Maruniler, Ortodoks Araplar, Lazkiyeli Sünni Araplar, gayrimüslimlere sağlanan ticari imtiyazlar sayesinde İtalyan Levantenler, İngiliz ve Fransız bankacılar, Kıbrıslı Türkler, mübadele yasası ile Giritli Türkler, Orta Anadolu, Tarsus ve Toroslardan pek çok insan, bu dönemde Mersin'e yerleştiler ve Mersin'i çokkültürlü bir kent yaptılar.⁵³

1923'te imzalanan Lozan Anlaşması'nın kapsamında yer alan "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine ilişkin Sözleşme ve Protokol" de Mersin'in göç haritasını şekillendiren gelişmelerden oldu. Mübadele sırasında ve sonrasında Mersin; Adalar'dan, Girit'ten ve Rodos'tan gelen göçmenlere ev sahipliği yaptı. 1939 Erzincan Depremi'nden sonra da bölgeye afetten etkilenen kişilerin geldiği ve burada kendilerine yeni bir yaşam kurduğu biliniyor. 1990'lı yılların başından bu yana ayrıca iç göçle özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden çok sayıda insanın Mer-

52 Süveyş Kanalı'nın yapımı öncesi ve sonrasında Mersin'in şehir planlaması, göçleri ve çokkültürlü demografik yapısı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ünlü, T.S., 2009. http://apbs.mersin.edu.tr/files/tselvi/Publications_003.pdf Erişim tarihi 20 Temmuz 2020.

53 Mersin ili için kullanılan "çokkültürlülük" kavramı kent sakinleri ve Mersin Büyükşehir Belediyesiince uzun yıllardır sahiplenilen bir kavram olduğu için proje paydaşlarımızca tercih edilmiştir. Bu nedenle, kullanılan "çokkültürlülük" kavramı bir yönetsellik türünü ifade etmekten ziyade yüzlerce yıldır varlığını sürdüren zengin etno-kültürel mirası ifade etmektedir. Mersin'in 19. yüzyıldan itibaren sahip olduğu çokkültürlü miras konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Keyder, vd., 1994

sin'e yerleştiği de bilinmektedir.⁵⁴ Takip eden yıllarda, Mersin büyüyen ve gelişen bir şehir hüviyetiyle siyasi ve ekonomik nedenlerle göç almaya devam etti ve zengin bir kültürel mozaığe sahip oldu.

İstatistik Kurumu'nun 2019 verilerine göre Mersin'de 1.840.425 kişi yaşamaktadır ve bu sayı Mersin'i Türkiye'nin en kalabalık onuncu ili yapmaktadır. Türkiye'nin konteyner hacmi bakımından en büyük ikinci limanına sahip olan şehrin, denizyolu açısından doğusunda yer alan bölgeler için ana çıkış kapısı olması ve lojistik altyapısının gelişmişliği bölgenin nüfus yoğunluğunda önemli bir role sahiptir. Doğu Anadolu, Batı Akdeniz ve İç Anadolu'da üretim yapan firmalar ithalat ve ihracatlarını Mersin üzerinden yaparlar. 433 şirkete ev sahipliği yapan Mersin Serbest Bölgesi, Türkiye'nin en büyük ikinci serbest bölgesidir. Diğer yandan, Mersin, turizm gelişme koridorunun bir parçasını oluşturduğundan, çevre bölgelerle önemli turizm ilişkisine de sahiptir. Mersin, yakın çevresi için bir çekim merkezi olmakla kalmayıp ana ulaşım bağlantıları sayesinde Marmara, İç Anadolu, Doğu Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleriyle de ekonomik ilişkiler kurabilmiştir. Özetle, Mersin birçok sosyoekonomik ilişkinin kesişme noktasında yer almaktadır. Ulusal ölçekte alınmış olan kararlar neticesinde önümüzdeki dönemde gerçekleşecek olan ulaşım, lojistik ve enerji ile ilgili büyük ölçekli altyapı yatırımları sayesinde bölgenin özellikle çevre bölgeler için çekim merkezi olma özelliğinin daha da belirginleşeceği öngörülmektedir.⁵⁵

Mersin'deki Suriyeli Göçmenler

Suriye İç Savaşı'nın şiddetinin arttığı ve insanlık krizinin derinleştiği dönem olan 2013-2014 yıllarında Mersin, Suriye'nin birçok bölgesinden gelen göçmenlere ev sahipliği yaptı. Mersin'de 9 Temmuz 2020 itibarıyla 213.846 Suriyeli geçici koruma kapsamında ikamet etmektedir. Mersin'de yaşayan Suriyelilerin nüfus yoğunluğuna 4 merkez ilçe bazında bakıldığında dağılım şu şekildedir: Akdeniz İlçesi 70.082 kişi, Mezitli ilçesi 25.243 kişi, Toroslar ilçesi 26.447 kişi ve Yenişehir ilçesi 17.092 kişi. Mersin Uluslararası Limanı'nın varlığından dolayı ticaret yapmak iste-

54 1990'lı yıllarla birlikte Mersin'e doğru yaşanan iç göçler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, 2009.

55 Mersin Serbest Bölgesi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.mesbas.com.tr/Mersin--Serbest-Bolgesi,60.html#> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

yen, sosyoekonomik seviyesi yüksek Suriyeliler Mersin'i tercih etmiştir. Gelir seviyesi yüksek Suriyelilerin kurduğu işletmeler, Mersin'de yaşayan sığınmacılar ve aynı zamanda yerel halk için iş imkânları yaratmıştır. Akdeniz ilçesinde, eski şehir merkezi olarak nitelendirilebilecek bölgede, yerel işletmelerin boşalttığı dükkânlara Suriyeli esnaflar yerleşmiş ve bölgenin ticari potansiyelini yeniden hareketlendirmişlerdir. Bölgenin yakın coğrafyasındaki Adana, Hatay, Gaziantep ve Kilis illerinde ikamet eden Suriyeli profiline aksine Mersin'de yaşayan Suriyelilerin şehrin sosyoekonomik hayatına etkisinin diğer bölgelerdeki Suriyelilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.⁵⁶

Mersin'de yaşayan Suriyelilerin iktisadi alanda daha görünür olmasının ve geçim kaynaklarına erişim yoluyla sosyal uyumlarının sağlanmasının, 2013 sonrasında yoğun olarak Mersin'i tercih eden Suriyelilere özgü bir durum olmadığı söylenebilir. Mersin'in çokkültürlü bir tarihsel mirasının olması ve tarihsel süreç içerisinde yolu Mersin'den geçmiş birçok göçmen grubun iktisadi hayata dâhil olması şüphesiz son dönemde kentte ikamet eden Suriyelilerin de kurduğu işletmeler için uygun bir ekosistem yaratmıştır. Türkiye'de kurulan Suriyeli şirketlerin %25'i Mersin'de yer almaktadır.⁵⁷ Bu oran, Mersin'i en çok yabancı şirketin kurulduğu üçüncü il konumuna yükseltti. Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Başkan Danışmanı Ercan Akın, Mersin'de Aralık 2019 verilerine göre Mersin Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 1524 Suriye sermayeli firmanın faaliyetlerine devam ettiğini ifade etmiştir. Bu firmalar, büyük çoğunlukla hizmet ve imalat sanayi sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Başlıca sektörler gıda (unlu mamuller perakende satıcılığı, lokantacılık, fırıncılık), mobilyacılık (ahşap mobilyalar), gayrimenkul, elektrik-elektronik, kimya sanayi (kozmetik, medikal, plastik) olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵⁸

Mersin Büyükşehir Belediyesi, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13'üncü maddesinde yer alan "Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir" şeklindeki ifadeyi temel alarak şehirde yaşayan herkese, ayırım

56 Suriyeli girişimcilerin katkılarıyla Mersin'de artan ihracat rakamları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.akib.org.tr/files/documents/2020/Dergi/Say%C4%B1%202019.pdf> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

57 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.dunya.com/is-dunyasi/suriyeli-sirketler-mersin039i-us-yapti-haberi-255561> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

58 Sektör bazında Mersin'deki Suriyeli girişimciler hakkında daha detaylı bilgi için bkz. TEPAV, 2019

gözetmeksizin hizmet vermeyi ilke edinmiştir. Geçici koruma altında yaşayan 213.846 Suriyelinin yanı sıra, düzensiz göç durumunda olan gezici ve mevsimlik tarım işçileriyle beraber şehirde yaşayan göçmenlerin toplam sayısı 250.000'i aşmaktadır. Şehirde çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu göçmenler, Mersin'in kültürel haritasında önemli bir yere sahiptirler. Söz konusu bu durum sadece afet durumlarında göçmenlere yapılan acil müdahalelerle değil, aynı zamanda yapılandırılan sosyal uyum faaliyetleriyle ve Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelere yapılan altyapı yatırımlarıyla da kendisini göstermektedir.

Mersin'de Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri

Farklı yerlerden gelen ve farklı sosyokültürel özelliklere sahip olan birçok sığınmacı cazibe merkezi konumundaki şehirlere ekonomik ve sosyal beklentilerle göç etmektedir. Bu sayede şehirlerin toplumsal yapıları çeşitlenmekte ve kentler dönüşüme uğramaktadır. Mersin ili de cezbettiği Suriyelilerin geldiği sosyokültürel ve sosyoekonomik arka planlarıyla farklı bir tablo çizmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi, Suriyelilerin şehirdeki artan varlığı Mersin'in ihracat rakamlarını, girişimcilik endeksinin, şehrin iktisadi anlamdaki zenginliğini artırıcı bir etki yaratmıştır. Ancak bu süreçte yoğun göç; hızlı kentleşme, kaynakların yetersizliği gibi nedenlerden ötürü diğer şehirlerde olduğu gibi Mersin'de de bazı sosyal ve mekânsal uyum problemlerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kitlesel Suriyeli göçünün başlangıcından itibaren uyum konusunda planlama yapma, sığınmacıların dil öğrenmesini sağlama, okullaşma faaliyetlerine ağırlık verme, haklara erişim konusunda bilgilendirmeler sunma gibi alanlarda yerel yönetimlerin daha fazla inisiyatif alması gerektiği düşüncesinden hareketle, Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde 2019 yılında Uyum Masası birimi oluşturulmuştur.⁵⁹ Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan Uyum Masası birimi, kentte hızla varlık gösteren Suriyeli nüfusunun ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçların etkili bir şekilde karşılanabilmesi için Mersin Üniversitesi, kamunun yereldeki temsilcileri ve

59 Uyum Masası konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.mersin.bel.tr/haber/buyuksehir-den-yeni-proje-uyum-masasi>- Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

diğer sivil toplum örgütleri ile ortak birtakım işbirlikleri geliştirmeye başlamıştır. Bu çerçevede 9 Aralık 2019 tarihinde “Ulusal Göç Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” başlıklı geniş ölçekli bir sempozyum düzenlenmiştir.⁶⁰ Bu ve benzeri bilimsel çalışmalarla birlikte Mersin Büyükşehir Belediyesi’nin göç ve uyum konularında izleyeceği yol haritası belirlenmiştir. Şehirde yaşayan Suriyelilerin ihtiyaçlarına göre politikaların belirlenmesi adına Mersin Üniversitesi’nin desteğiyle “Mersin’de Yaşayan Suriyelilerin İhtiyaç Analizi” saha araştırması gerçekleştirilmiştir.

5393 sayılı Belediyeler Kanunu’nun 13’üncü maddesinde yer alan “*Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir*” ilkesinden hareketle, şehirde yaşayan tüm mülteciler Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından hemşehri olarak kabul edilir ve kendilerine bu nedenle eşit hizmet sunulur. Hemşehri hukukunun doğal bir sonucu olarak toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi gereken dönemlerde, doğal afetlerde ve salgın günlerinde, şehirde yaşayan mültecilerin ihtiyaçlarına kayıtsız kalınmamıştır. Sözgelimi, derme çatma yapılarda, çadırlarda yaşayan ve çoğunluğunu Suriyeli sığınmacıların oluşturduğu tarım işçileri, 2016 yılı Aralık ayında şehirde yaşanan sel felaketinden olumsuz etkilenen kitlelerin başında gelmiş ve sel felaketinin ardından Büyükşehir Belediyesi tarafından Tarsus’ta kapalı spor salonlarına yerleştirilmişlerdir.⁶¹ Felaketten olumsuz etkilenen bu kişilere 3 gün boyunca 7200 öğün çorba dağıtılmıştır. Hava koşullarının düzelmesiyle çadırlarına dönen Suriyeli sığınmacılara aynı dönemde 1125 parça kıyafet yardımı yapılmıştır. Sel felaketi mağdurlarına nakit yardımı için Uluslararası Göç Örgütü’nden destek istenmiştir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) bu çağrıya olumlu yanıt vermiş ve selden zarar gören mültecilere ve ev sahibi topluluk üyelerine, toplamda 300 aileye, hane başı 960 TL nakit yardımı gerçekleştirmiştir.⁶²

Mersin Büyükşehir Belediyesi, kitlesel göçün başlangıcından bu yana Suriyelilerin ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerinin sunulması konusunda da büyük bir başarı sergilemiştir. Bu başarı, Dünya Sağlık Örgütü’nün COVID-19 salgınına “küresel pandemi” olarak sınıflandırma-

60 Sempozyum hakkında yerel bir gazetede çıkan haber için bkz. <http://akdenizgazetesi.net/haber/5873/gocun-yarattigi-sorunlar-ve-cozum-onerileri-konusuldu.html> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

61 Sel felaketi hakkında ulusal medyada çıkan bir haber için bkz. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/mercin/sel-felaketinde-mahsur-kalan-suriyeli-tarim-iscileri-kurtarildi-11744501> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

62 Sel felaketinin yaralarının sarılması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.mersin.bel.tr/haber/mercin-buyuksehir-ile-birlesmis-milletler-in-ismirligi-sel-magdurlarinin-yaralarini-sariyor> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

sının ardından, pandemi ile mücadele sürecinde Suriyelilere sağlanan hizmetlerde de kendisini göstermiştir. Mersin Büyükşehir Belediyesi salgının şehirde yayılmasının önüne geçmek için seferberlik başlatmış ve hayata geçirdiği önlemlerle COVID-19 vaka sayısının en az olduğu büyükşehir olarak kayıtlara geçme başarısı göstermiştir.⁶³ Salgınla mücadele kapsamında öncelikli olarak, Tarsus ve Akdeniz ilçelerinde tarım arazilerine yakın çadır alanlarında yaşayan gezici, mevsimlik tarım işçisi olarak yaşamını sürdüren mültecilere erişilmiş ve bu bölgelerde düzenli sağlık taramalarıyla salgının yayılması kontrol altına alınmıştır. Ek olarak, bu bölgelerde hijyenik olmayan koşullarda yaşayan mültecilere ulaştırılmak üzere, Uluslararası Göç Örgütü'nün desteğiyle, içerisinde maske, eldiven, dezenfektan, sabun gibi çeşitli hijyen ekipmanlarının olduğu 1000 adet temizlik kolisi dağıtılmıştır. Uluslararası Göç Örgütü ve İhtiyaç Haritası'nın malzeme desteğiyle pandemi sürecinin olumsuz ekonomik etkilerini derinden hissedenen, 0-12 ay arası bebeği olan ihtiyaç sahibi mülteciler ve yerel halk için bebek kitleri hazırlanmış ve salgın sürecinde işsiz kalan ihtiyaç sahibi ailelere bu paketler ulaştırılarak toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi sağlanmıştır.⁶⁴

Çokkültürlü Kent Mersin

Mersin de Adana şehri gibi son yıllarda Suriyeli göçmen sayısının hızla arttığı ve bu nedenle de altyapı çalışmalarına yoğunluklu bir şekilde önem veren şehirlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kasım 2014 tarihinde şehirde ikamet eden Suriyeli sayısı 45.000 civarındayken bu sayı 21 Temmuz 2017 tarihinde 153.976, 18 Mart 2020 tarihinde 201.623, 9 Temmuz 2020 tarihinde ise 213.846 olmuştur. Görüldüğü üzere şehirdeki Suriyeli göçmen sayısı istikrarlı bir şekilde artış göstermektedir. Hızla artan nüfus karşısında şehrin altyapı hizmetlerinin gözden geçirilmesi ihtiyacı kendini fazlasıyla hissettirmiştir. Bu çerçevede Mersin Büyükşehir Belediyesi çalışmalarını başlatmış ve altyapı konusunda başarı hikâyesi olarak gördüğü projelerini RESLOG ekibiyle paylaşmıştır. Mersin Büyükşehir Belediyesi Uyum Masası çalışanı Çağan Coşkuner başarı öyküsünü kendi ifadeleriyle aşağıdaki gibi aktarmıştır:

63 Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Pancar S., 2020. Mersin Covid-19'daki başarısını tedbirlerin uygulanmasına borçlu. AA, 10 Nisan 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mersin-kovid-19daki-basarisini-tedbirlerin-uygulanmasına-borclu/1800112> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

64 Konu hakkında yerel bir gazetede çıkan bir haber hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.tarsusakdeniz.com/haber-buyuksehir-belediyesi-mevsimlik-tarim-iscilerinin-de-yaninda/45439> Erişim tarihi 17 Temmuz 2020.

Mersin: Çokkültürlü Kent

Çağan Coşkuner / Mersin Büyükşehir Belediyesi
Uyum Masası Personeli

Mersin, Suriye iç savaşının şiddetinin arttığı 2013 yılından beri Suriye'nin farklı noktalarından gelen birçok Suriyeli göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Bu süreç içerisinde şehrin nüfusu artmış ve bu artış nedeniyle yüksek su tüketimi söz konusu olmuştur. Mersin Su ve Kanalizasyon İdaresi (MESKİ) Genel Müdürlüğü'nün 2020-2024 Stratejik Planı'na göre küresel iklim senaryolarına karşı gerekli önlemler alınmakta, su kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi ile teknolojik gelişmeler de dikkate alınarak su kayıplarının azaltılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.⁶⁵ Bu bağlamda MESKİ, Mersin'de yoğun olarak Suriyeli mültecilerin yaşadığı bölgelerde nüfus artışına paralel olarak ortaya çıkan genel altyapı sorunlarına projeler geliştirmek suretiyle artan altyapı ihtiyaçlarını karşılamayı başarmıştır. Bu projelerden biri, Akdeniz İlçesi Toroslar ve Homurlu-Kazanlı Mahalleleri Kanalizasyon Projesi'dir. Sayıları giderek artan Suriyeli göçmenlerin varlığıyla şehrin altyapı ihtiyacının da arttığı görülmektedir. Sözelimi, Mersin'in en kalabalık merkez ilçesi olan Akdeniz ilçesinin nüfusu 2020 yılında 276.000 iken, 70.000'den fazla Suriyelinin varlığıyla birlikte ilçenin toplam nüfusu 346.000'e ulaşmıştır. Toroslar ilçesi ise Akdeniz'in hemen arkasından en yoğun nüfuslu ikinci ilçe olarak karşımıza çıkmaktadır. Toroslar ilçesinde 281.000'i bulan yerel nüfusa ek olarak 26.000'den fazla Suriyelinin gelmesiyle 2020 nüfusunun 307.000 kişiyi aştığı görülmektedir.⁶⁶ Akdeniz ve Toroslar merkez ilçelerinde artan nüfusa paralel olarak, Türkiye'deki Mülteciler İçin Mali Yardım Programı kapsamında finanse edilmesi planlanan, Akdeniz İlçesi Toroslar ve Homurlu-Kazanlı Mahallesi Kanalizasyon Projesi, İller Bankası A.Ş.'de onay aş-

65 Bkz. https://www.meski.gov.tr/files_upload/belgemenu/20202024.pdf Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.
66 Bkz. <http://www.mersin.gov.tr/nufus> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

masında olup, FRIT-II kapsamında ihale edilecektir. Yaklaşık 74.000.000,00-TL yatırım bedelli söz konusu yapım işleri ile Akdeniz ilçesi Toroslar ve Homurlu-Kazanlı Mahallelerinin atık sularının 66 km kanalizasyon şebekesi ve 1 adet terfi merkezi ile mevcut AdanaHoğlu ve Kazanlı Terfi Merkezlerine iletilmesi sağlanacaktır.

Altyapı geliştirme çalışmalarımız bağlamında öne çıkan bir diğer projemiz de Mezitli İçme Suyu Projesi'dir. Mezitli ilçemizin nüfusu 165.000 kişi iken, 25.000'den fazla Suriyelinin gelmesiyle 2020 yılında 190.000'in üzerine çıkmıştır. Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsü bu ilçemiz içerisinde yer almaktadır. Bölgede yaşayan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin sosyoekonomik seviyesi Mersin'in diğer bölgelerinde yaşayan mültecilere göre daha yüksektir. Bu bölgedeki su kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi için Avrupa Birliği'nin Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRITII) kapsamında, Avrupa Birliği kaynaklarından Fransız Kalkınma Ajansı aracılığı ile temin edilen hibe kapsamında "Mezitli İçme Suyu Projesi" yapım işinin yürütülmesi için Alt Finansman Anlaşması'na yönelik çalışmalar başlatılmıştır. 17 milyon euro yatırım bedelli proje ile 586 km şebeke hattı, 48 km isale hattı ve 14 adet muhtelif hacimlerde içme suyu deposu imatları yapılacaktır. Bu kapsamda, Mezitli ilçesi Merkez Mahalleleri ile Tece, Davultepe ve Kuyuluk Mahallelerinin içme suyu temini ve dağıtımı sağlanacaktır.

REYHANLI BELEDİYESİ: ÇOCUK DOSTU KENT

Reyhanlı Göç Tarihi

Reyhanlı tarihi, İsa'dan Önce Paleolitik Dönem'e (Yontma Taş Dönemi'ne) kadar uzanır. Neolitik ve Kalkolitik Dönem ile Tunç Çağı'nda Reyhanlı ve çevresinde yerleşime ilişkin izlere rastlanmıştır. Reyhanlı ve Hatay zamanla, Hititler, Hurri Mitanni Beyliği, Mısırlılar, Asurlular, Romalılar, Araplar, Bizans, Selçuklular, Haçlılar, Memlûklular ve Osmanlılar tarafından yönetilmiştir. 1071 yılındaki Malazgirt Meydan Savaşı'ndan sonra Türklerin akınları artmış ve 1084 Aralık ayında Antakya'nın tamamı Süleymanşah tarafından fethedilmiştir. Haçlılar Antakya'yı ele geçirdikten sonra Hatay ve Reyhanlı yöresi sık sık el değiştirmiştir. Hatay ve çevresi 1516'da yapılan Mercidabık Savaşı'ndan sonra Osmanlı yönetimine girmiştir. Osmanlı İmparatorluğu askeri, siyasi ve ekonomik yönden zayıflayınca, asker toplamak, tarımsal ürünü artırmak ve ekonomiyi güçlendirmek üzere, yöredeki aşiretleri iskân ettirmeye karar vermiştir. 18 Nisan 1690 tarihindeki Konya toplantısında, bölgedeki aşiretlerden savaşımlara katılacaklarına dair söz alınmıştır. Bu aşiretlerin içinde Reyhanlı aşireti de vardı. Rakka, Halep ve Antakya çevresine bu Türkmen aşiretleri iskân ettirilirken, Hama çevresine de Arap aşiretleri zorla iskâna tabi tutulmuşlardır (1720). Ancak bunlar daha sonraları yerlerini terk ederek göçebelige dönmüşlerdir. 1630'lu yıllarda Hatay bölgesi, Mısır Hidivi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa tarafından ele geçirilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında Reyhanlı ve çevresine Kafkasya ve Trakya'dan gelen Müslüman göçmenler yerleştirilmişlerdir.⁶⁷

1 Ocak 2019 tarihi itibarıyla Reyhanlı'nın nüfusu 98.534 olarak saptanmıştır. İlçede genellikle tarıma dayalı ekonomi ön plandadır. Amik Gölü'nün 1972 yılında kurutulmasının tamamlanması ile pamuk ve buğday üretiminin tarımdaki önemi artmıştır. Ürün çeşidinde pamuk

67 Reyhanlı tarihi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.reyhanli.bel.tr/reyhanli-tarihi> Erişim tarihi 17 Haziran 2020.

ve hububat en büyük paya sahiptir. İlçede ayrıca büyükbaş hayvancılığı, süt inekçiliği, koyun ve keçi besiciliği de yapılmaktadır. İlçede sanayileşme, tarım ve tarıma dayalı sanayi kolları da gelişmiştir. Çırçır ve prese fabrikaları ile iplik, un ve hidrofil pamuk fabrikaları ilçenin önemli sanayi tesisleri arasında yerlerini almaktadırlar.⁶⁸

Reyhanlı, Cilvegözü sınır kapısının sağladığı sınır ticareti ve Amik Ovası'nın sunduğu verimli tarım arazileri sayesinde tarımsal üretimin ve ticaretin önem kazandığı bir ilçedir. Güneyde Türkiye'nin en uç yerleşim yeri olan ve üç tarafı Suriye sınırı ile çevrili Reyhanlı ilçesi, nüfus yoğunluğunun görece az olduğu bir yerdir.

Reyhanlı'daki Suriyeli Göçmenler

Temmuz 2020 verilerine göre Reyhanlı'da yaklaşık 130.000 kadar geçici koruma altında Suriyeli yaşamını sürdürmektedir. Suriyeliler, ilçenin yerli nüfusunun 1,31 katı daha fazla bir nüfusa sahiptirler. Suriyelilerin Reyhanlı ilçesini bu denli bir yoğunlukta tercih etmelerinin başlıca nedenlerinden birisi, İdlib'in kuzeyinde yer alan Cilvegözü Sınır Kapısı'nın Reyhanlı'da yer almasıdır. Bu nedenle, Suriye'den gelen göç hareketinin ilk giriş yaptığı yerin Reyhanlı olması rastlantısal değildir. Kitleli Suriyeli göçünde ön plana çıkan diğer bir neden ise Reyhanlı'da yaşayan yerel nüfusun büyük kesiminin Suriye ile akrabalık ilişkilerinin ve ticari bağlarının olmasıdır.⁶⁹ Hiç şüphe yok ki, zorunlu göç literatüründe çok iyi bilinen bir faktör Reyhanlı ilçesi için de geçerlidir.⁷⁰ Türkiye'deki 970 ilçe arasında sosyoekonomik gelişmişlik açısından Reyhanlı 711. sırada yer aldığından, yoksul göçmenlerin düşük maliyetli bir yaşam sürdürmelerine olanak tanımaktadır.⁷¹

68 İlçe ekonomisi ve tarımsal üretimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://reyhanli.gov.tr/ilcemizde-tarimsal-faaliyetler> Erişim tarihi 17 Haziran 2020.

69 Bu konuda ayrıntılı bir tartışma için bkz. Karan, vd., 2020

70 Nicholas van Hear (2004), Sri Lanka ve Somali'de şiddet nedeniyle yaşanan zorunlu göç süreçlerini değerlendirirken mültecilerin sahip oldukları ekonomik ve sosyal sermaye ile katettikleri mesafe arasında pozitif bir ilişki olduğunu saptamıştır. Buna göre yoksulluğu derin bir şekilde yaşayan göçmenler anavatanlarına en yakın yerleri tercih edebilmektedirler. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Hear, 2004.

71 Antakya Ticaret ve Sanayi Odası, ATSO, 2020. İstatistik Raporlar, Hatay İli Özel Teşvik Talep Analizi., <http://www.antakyatso.org.tr/dokumanlar/2020istatistiki/HATAY%20%c4%b0L%c4%b0%20%c3%96ZEL%20TE%c5%9eV%c4%b0K%20TALEP%20ANAL%c4%b0Z%c4%b0%20-%202020.pdf> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

Karan, Çakır ve Kurtarıcı tarafından yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre, Antakya ve Kırıkhan ilçelerinde Suriyelilerin kendilerini yabancı gibi hissettikleri tespit edilmiş, Reyhanlı'da yaşayanlarınsa kendilerini yabancı hissetmedikleri, hatta evlerinde hissettikleri görülmüştür.⁷² Kültürel ve coğrafi yakınlık, demografik denge, akrabalık bağlarının yoğunluğu ve ilçenin ekonomik açıdan sağladığı imkânların ucuz ve elverişli olması, hiç şüphesiz, Suriyelilerin Reyhanlı'ya ilişkin geliştirdikleri aidiyet duygusunu anlatmak için yeterli nedenlerdir.

Reyhanlı'da Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri

2011 yılı itibarıyla yaşanmaya başlanan kitlesel göçlerden kaynaklanan nüfus yoğunluğuna bağlı olarak artan konut ihtiyacının karşılanabilmesi için şehir planları Reyhanlı Belediyesi tarafından güncellenerek revize edilmiştir. Artan işgücü ihtiyacını karşılayabilmek için, İş-Kur aracılığıyla personel istihdamı sağlanmış ve ilçenin başta yeni açılan yerleşim birimleri olmak üzere bütün yerleşim birimlerine temizlik, park bahçe, yeşil alan, altyapı, üstyapı, yol ve sosyal yardım hizmetleri sağlanmıştır.

Reyhanlı Belediyesi, temizlik işleri, park bahçeler, destek hizmetleri ve fen işleri gibi insan gücüne dayalı hizmetlerini İş-KUR Toplum Yararına Çalışma Programları (TYÇP) aracılığıyla yapılan personel görevlendirmeleri ile, mali hizmetler yönünden olan ihtiyaçlarını Türkiye İller Bankası ve diğer bankalardan çekilen kredi borçlanmalarıyla karşılayabilmektedir. Belediye aynı zamanda, teknik personel ihtiyacını hizmet alımları yaparak karşılamış ve temizlik aracı, çöp konteyneri, süpürge aracı, itfaiye, sulama aracı, ambulans, ilaçlama aracı vb. ihtiyaçlarını da Türkiye Belediyeler Birliği, Çukurova Belediyeler Birliği ve Hatay Valiliği tarafından hibe edilen ve görevlendirilen araçlarla kısmen de olsa karşılama becerisini göstermiştir. Bütün bu ihtiyaçların karşılanmasında Belediye'nin sergilediği işbirliği becerisi ve performansı bir ilçe belediyesi için oldukça etkilidir.

72 Karan, 2020, s. 85.

Reyhanlı Belediyesi, bütün imkânlarını çocukların refahı ve mutluluğu için seferber etmiştir. Reyhanlı ilçesinin genelinde, kitlesel göç hareketinin başladığı 2011 yılı itibarıyla 10 adet çocuk oyun parkı mevcutken, 2013 yılında bu sayı 13, 2015 yılında 17, 2017 yılında 23, 2020 yılında ise 43 olmuştur. Toplamda 97.000 m² alan üzerine 43 adet çocuk oyun parkının yanı sıra, 75.000 m² arazide yeşil alan için ağaçlandırma faaliyeti yapılmıştır. Halen 3 adet yeni çocuk oyun parkının inşası devam etmektedir. Sayıları hızla artan çocuk oyun parklarının yanı sıra, Reyhanlı Belediyesi çocuklara yönelik birçok konuda proje ve etkinlikler gerçekleştirmeye devam etmektedir.⁷³ Sevgi İzi projesi, Hoş Geldin Bebek Projesi, Masal Kahramanları Oyunları ile birlikte uçurtma ve piknik şenlikleri düzenleyen Reyhanlı Belediyesi, bu özelliğiyle “Çocuk Dostu Kent” payesi almaya uygun görülebilir.

Kitlesel Suriyeli göçünün ilk yıllarından bu yana çocuklar için sunulan hizmetlerden ikisine burada yer verilebilir. Her iki girişim de başarılı uluslararası ve ulusal nitelikli işbirlikleri sonucunda hayata geçirilmiştir. Bunlardan ilki RAF-IHH Çocuk Yaşam Merkezi'dir.⁷⁴ Aile Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı (İHH İnsani Yardım Vakfı) ve Katarlı RAF kurumu ile yapılan protokol gereğince 02 Temmuz 2015 tarihinde Suriye sınırına 3 km mesafede Reyhanlı ilçesinde temeli atılmış ve 18 Mayıs 2017 tarihinde hizmete açılmıştır. RAF-IHH Çocuk Yaşam Merkezi toplamda 100.000 m² alan üzerine kurulmuştur. Tesiste, savaş mağduru 990 Suriyeli çocuk için her biri 350 m² den oluşan 35 adet erkek, 20 adet kız olmak üzere toplamda 55 adet villa inşa edilmiştir. 1. katı çocukların yaşam alanı kahvaltı, yemek, ders, etüt, sohbet edilecek yer ve oyun alanlarını kapsarken, 2. katı çocukların yatak odaları, tuvalet ve banyoları içermektedir. Her villada 18 çocuk kalacak şekilde tasarlanmıştır. Çocukların yaş gruplarına göre ayrıldığı Çocuk Yaşam Merkezi'nde, ayrıca 3.000 m² alan üzerine inşa edilmiş 2 adet ilkökul ve 2 adet ortaokul, halı saha, basketbol ve voleybol sahası, 300 koltuklu Kongre ve Tiyatro Merkezi, 670 m² Terapi Merkezi, 70 m² Poliklinik, 16 daire misafirhane, 525 m² cami, merkezi mutfak ve çamaşırhanenin yanı sıra, 30.000 m² zeytinlik ve ekim dikim alanları ile 2500 m² çocuk oyun parkı bulunmaktadır.

73 Bu projelerden bazıları için bkz. <https://www.reyhanli.bel.tr/projelerimiz> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

74 RAF-IHH Çocuk Yaşam Merkezi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.ihh.org.tr/raf-ihh-cocuk-yasam-merkezi> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

Çocuklara hizmet veren bir başka başarılı proje ise temelleri 2019 yılında atılan “Dünya Vatandaşları İçin Reyhanlı Mesleki Eğitim ve Toplum Merkezi”dir. Tayvan Hükümeti Taipei Ekonomi ve Kültür Komisyonu ile Reyhanlı Belediyesi’nin ortaklaşa inşa ettiği Mesleki Eğitim ve Toplum Merkezi toplamda 7000 m² alan üzerine kurulmuş olup, içerisinde çelik konstrüksiyondan 5100 m² kapalı alanda kurulacak 53 adet çok amaçlı salon, eğitim ve öğretim bölümlerinden oluşmaktadır. Bu merkezin kurulduğu alan Reyhanlı Belediyesi’ne ait olup, toplamda 2,5 milyon TL maliyetle inşa edilmesi planlanmıştır. Bu proje ile Türk ve Suriyelilerin eğitim ve öğretim görebileceği, yerel halk ile Suriyelilerin mesleki eğitim görebilecekleri bir tesisin inşa edilmesi amaçlanmıştır. Projenin 2020 yılı sonuna kadar tamamlanması beklenmektedir.⁷⁵

Çocuk Dostu Kent Reyhanlı

Çocuk dostu kent Reyhanlı’nın başarı hikâyesini Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü Necip Porsnok Suriyeli bir göçmen çocuk olan ve 9 yaşındayken 2014 yılında Reyhanlı’ya gelen Rahaf’ın gözünden onun deneyimini hikâyeleştirerek RESLOG ekibine ve tüm dünyaya aktarmayı tercih etti. Sınırın sıfır noktasında bulunan ve geliri çok kısıtlı olan Reyhanlı ilçesi yetersiz bütçe, kaynak, personel, araç ve imkânlarla kendi nüfusunun bir katından fazla nüfusa sahip savaş mağduru bir kitleyi barındırmaya çalışırken, Suriyeli göçmenleri ve onların çocuklarını Türk vatandaşlarından ayırmaksızın hizmet sunmaya özen göstermektedir. Kendi deyiimiyle, bu çalışmalar ve hizmetler sonucunda Reyhanlı ilçesinde yerel topluluklar ile Suriyeli topluluklar arasında gerilimlerin yaşanmadığı görülmüştür.

75 Reyhanlı Mesleki Eğitim ve Toplum Merkezi hakkında yerel basında çıkan bir gazete haberi için bkz. <http://www.iskenderunes.net/haber/reghanliya-toplum-ve-egitim-merkezi-9800.html> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020. Konu hakkında ayrıca bkz. <https://www.reghanli.bel.tr/guncel/guncel-haberler/dunya-vatandaslari-toplum-ve-egitim-merkezi-projesinin-temel-atma-toreni> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

Reyhanlı Mesleki Eğitim ve Toplum Merkezi

Reyhanlı Çocuk Yaşam Merkezi

Reyhanlı: Çocuk Dostu Kent

Necip Porsnok / Reyhanlı Belediyesi
Strateji Geliştirme Müdürü

Benim adım Rahaf, 2014 yılında umut şehri Reyhanlı ile tanıştım. Suriye’de 2011 yılında savaş başladığında insanlar ne yapacaklarını, nereye gideceklerini bilmezken adımı duymuştum Reyhanlı’nın. Üç tarafı Suriye ile çevriliydi. Bir rivayete göre Reyhanlı, adını reyhan çiçeğinden almış. Reyhan çiçeği, küçük aromatik yapraklara sahip bir bitkidir. Gül kadar gösterişli değildir reyhan; sadedir, özeldir; “ben buradayım” deme çabası içerisinde değildir. Evet, özeldir reyhan, çünkü ancak ellerinizi sürdüğünüzde size daha önce hiç almadığınız bir kokuyu sunar. Hanımeli, leylak, kasımpatı gibi kendini teşhir etmez; hak edenin onu bulacağını bilir gibidir. İşte bu kadar özeldir, güzeldir reyhan. Reyhanlı da, bir o kadar mütevazı ve özeldir.

En karanlık günlerde umut olmuştu bize Reyhanlı. Sabah yola çıkacaktık, babam son hazırlıklar için dışarı çıktı ama bir daha gelmedi. Duyduk ki üzerine bomba düşmüş. Küçüktüm o zamanlar, 9 yaşındaydım, babama çok ihtiyacım vardı. İki kardeşlik, kardeşime sarılıp ağladım, ağladım. Annem başka çaremiz yok, diyerek ikimizi alıp Reyhanlı’ya doğru hareket etti. Çocuktum, çok sevdiğim babamı kaybetmiştim. Hem bunları düşünüyor hem umuda doğru ilerliyorduk ki, şiddetli bir patlama sesiyle irkildim. Kardeşim korkarak ağlamaya başladı ve bana sarıldı. Anneme baktım yerde yatıyordu. Onu kaldırmaya çalıştım, kalkmadı, uyandırmaya çalıştım uyanmadı. Etrafımızı saran kalabalıktan duydum, ölmüştü, yüreği daha fazla dayanamamıştı bunca yaşanan olaya. Artık annem de yoktu. Etrafımızdaki kalabalık, beni ve kardeşimi de alıp getirdiler Reyhanlı’ya. Annesini ve babasını kaybetmiş, savaşı görmüş iki küçük çocuğu düşünün; korkuyorduk, çekiniyorduk. Reyhanlı’ya yaklaştığımızda önce askerler bizi karşılamıştı; ne kadar sıcaklar, ne kadar anlayışlılardı. Hemen bizi alıp kampa götürdüler. Belediye’nin, derneklerin getirdikleriyle giyiniyor, yiyor, içiyorduk. Orada

fazla kalmamıştık. Belediye'ye ait arazi üzerinde yapılmış bir yetimhaneye tüm yetim çocukları toplayıp getirdiler; biz de aralarındaydık. Yetimhanede bize çok iyi davranıyorlar ve bakıyorlardı. Orada kardeşimle mutluyduk.

Büyüdüm lise çağına geldim, Türk öğrenciler ile aynı okula gidiyordum. Öğretmenler konuları öğrenebilmemiz için ellerinden geleni yapıyor; büyük bir çaba harcıyorlardı. Kardeşimle hâlâ yetimhanede kalıyorduk. Bir gün okuldan yetimhaneye döndüğümde yetimhanedekileri bir başka buldum. Her zamankinden daha sevinçliydim. Benim de sevinmem için müjdeli haberi bana da verdiler; İHH İnsani Yardım Vakfı ve Katar RAF ortaklığıyla Reyhanlı ilçesinde büyük bir yetimhane açılıyormuş ve kısa bir sürede oraya taşınabileceğimiz. Bahçesinde kocaman parkları varmış, yatakları yeni, binası ve odaları yeni yani her şeyi çok güzelmış. Adı da yetimhane değil Çocuk Yaşam Merkezi imiş. Ne ince düşünmüştü yine Reyhanlı, yetim olduğumuzu biliyorduk ama kalacağımız yere yetimliğimizi hatırlatacak bir isim vermemişlerdi: Çocuk Yaşam Merkezi.

Yeni evimize taşınmıştık. Burası çok güzeldi. Kalacağımız evler villa şeklinde yapılmıştı. Kocaman bir kongre salonu vardı. Yeni evimizin bahçesinde iki ilkokul, iki ortaokul, halı saha ve basketbol sahaları vardı. Aynı köyümüzdeki gibi kocaman bir zeytinliği vardı. Herkes çok mutluymuştu, çünkü burada bizlerin rahatı için her şey düşünülmüştü. O kocaman kongre salonunda bizi toplayıp bizimle konuştukları zaman öğrenmiştim, buranın, dünyanın en büyük yetimhanesi olduğunu. Gururlanmıştım, gurur duymuştum yine Reyhanlı'dan. Mutluydum. Daha ne isteyebilirdik ki; böyle bir evimiz varken, okula gidip geliyorken daha ne isteyebilirdik ki?

Umuttu bizim için Reyhanlı, ocaktı, evdi, yurttu. Çocuk oyun parklarıyla şenliktir Reyhanlı biz çocuklar için. Gurbet özlemi yaşatmamak için var gücüyle çalışıyordu Reyhanlı. Senin verdiğin umutla okuyup ben de sana umut olacağım Reyhanlı, çalışmalarınla, azmimle. İyi ki varsın Reyhanlı... Geçmişte de kucak açtın, şimdi de.

ŞANLIURFA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: HASSAS GRUPLARA YÖNELİK BELEDİYECİLİK

Şanlıurfa Göç Tarihi

Peygamberler şehri olarak bilinen Şanlıurfa'nın MÖ 10000 yılına kadar uzanan 12.000 yıllık zengin bir tarihinin olduğu bilinmektedir. Göbeklitepe'de tespit edilen antik ibadet kalıntılarının incelenmesiyle birlikte şehrin ne denli tarihi bir mirasa sahip olduğu daha net bir şekilde belgelenebilmiştir.⁷⁶ Şanlıurfa aynı zamanda dünyanın ilk üniversitesi olduğu düşünülen Harran Üniversitesi ile de bilinen bir kenttir. Şehir, Sümerler ve eski Babillilerin nüfuzu altında kalmıştır. Anadolu'da ilk siyasi birliği kuran Hitit İmparatorluğu bu bölgeyi sınırları içine almıştır. Hititlerden sonra Asurlular, ardından sırasıyla Babilliler, Medler ve Persler şehri ele geçirmişlerdir. M.Ö. 4. asırda Makedonya Kralı İskender, İran Pers Devleti'ni yenerek ortadan kaldırınca bu bölgeyi Makedonya İmparatorluğu topraklarına katmıştır.

Hurrilerin yaşadıkları Murri-Mitanni Devleti bu bölgede kurulmuştur. M.S. 1. asırda Romalılar bölgeyi ele geçirmişler, daha sonra şehir Sasaniiler ve Bizans tarafından kontrol edilmiştir. Daha sonraki çağlarda Aramiler, Samiler ve Abbasilerin de egemenliği altına giren il, 1086 yılında Selçuklu Türklerinin eline geçmiştir. Haçlı Seferleri sırasında şehir Latinlerin eline geçmiş, burada bir Haçlı Devleti kurulmuştur. On üçüncü asırdan itibaren, önce İlhanlılar, daha sonra sırasıyla Moğollar ve Mısır Memlüklüleri, Akkoyunlular ve Karakoyunlular şehrin üzerinde hâkimiyet kurmuşlardır. Şehir, 1516 yılında Osmanlı Devleti'nin sınırları içine dahil edilmiştir. Tanzimat'tan sonra Şanlıurfa, Halep vilayetine 5 sancağından birine merkez olmuştur.⁷⁷

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile canlılık kazanan ekonomisi özellikle tarımsal üretime dayalıdır. Tarımsal üretimin yanı sıra, hizmet sektörünün yaygın olduğu ilde aynı zamanda kültür turizmi de oldukça

76 Göbeklitepe hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=SGT01&DistId=SGT> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

77 Şanlıurfa tarihi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/1/1/sanlıurfa-tarihi> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

gelişmiştir. Çokkültürlü mirası özellikle tarih boyunca ev sahipliği yaptığı farklı inançların varlığı, tarihin derinliklerinden gelen mistisizmi, gastronomik açıdan zengin yemek çeşitlerinin varlığı ve mimari açıdan sahip olduğu zenginlik ile birleşince Şanlıurfa, bütün iller arasında kendine çok farklı bir yer bulmaktadır.⁷⁸

Tarih boyunca farklı kültürlerden ve dinlerden insan topluluklarının yaşamlarını sürdürdükleri ve geçiş güzergâhlarında bulunan Şanlıurfa ili, 2011 Nisan ayında başlayan kitlesel göçün eriştiği ilk kentlerinden biri olması nedeniyle de özel bir önem arz etmektedir. Özellikle, Halep bölgesinde yaşayan Suriyelilerin akrabalık ve kabile bağlarının olduğu Şanlıurfa ilindeki Arap kökenli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının varlığı hiç şüphesiz ili göçün ilk uğrak noktalarından biri haline getirmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Şanlıurfa'nın 2019 yılı nüfusu 2.073.614 kişi olarak saptanmıştır. Şanlıurfa ili nüfusunun %55,14'ü kentsel alanda yaşarken, %44,86'sı ise kırsal alanda yaşamaktadır. Şanlıurfa ilinin yüzölçümü 19.451 km² olup, km² başına il genelinde yaklaşık 97 kişi düşmektedir. Şanlıurfa'nın 13 ilçesi bulunmaktadır. Şanlıurfa ili ve ilçelerine bağlı 14 belediye ve mezralarla birlikte 1160 köy mevcuttur.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin değerlendirmelerine ve verilerine göre kentin ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma, enerjiye, turizm ve hayvancılığa dayanmaktadır. Atatürk Barajı'nda yürütülen balıkçılık da Şanlıurfa ekonomisine son yıllarda katkıda bulunmaya başlamıştır. Tekstil ve gıda sektörünün toplam imalat sanayi içerisindeki payı %71 dolayındadır. Diğer sektörlerin imalat sanayi içerisindeki payı ise ancak %29'dur. İmalat sanayinin %32,82'si gıda sanayi, %38,06'sı tekstil, %7,96'sı metal eşya ve makina sanayi, %0,78'i metal sanayi, %8,16'sı seramik, cam ve taş ürünleri sanayi, %1,36'sı kâğıt sanayi, %10,29'u kimya sanayi ve %0,58'i ağaç ve mantar ürünleri sanayi şeklindedir. Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere kentin ekonomisi büyük oranda tekstil ve gıda üretimine dayanmaktadır.⁷⁹

78 Şehrin bu ve benzeri zenginlikleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.sanlıurfa.gov.tr/sehrimiz> Erişim tarihi 16 Temmuz 2020.

79 Bkz. <https://www.sanlıurfa.bel.tr/kategori/2/0/sanlıurfa> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

Şanlıurfa'daki Suriyeli Göçmenler

Şanlıurfa'da, GİGM verilerine göre, 9 Temmuz 2020 tarihi itibarıyla 420.725 Suriyeli geçici koruma kapsamında bulunmaktadır.⁸⁰ Bu nüfus büyüklüğü Şanlıurfa'yı toplam Suriyeli nüfus açısından, İstanbul, Gaziantep ve Hatay'ın ardından dördüncü sıraya, geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin il nüfusuna oranı açısından da, sırasıyla Kilis ve Hatay'ın ardından, üçüncü sıraya yerleştirmektedir. Tarihi olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun Halep eyaletinin sınırlarında yer almış olan şehir bu özelliğiyle Suriyeliler için tanıdık oldukları bir atmosfer sunmakla birlikte, hem Halep, Deyrzor, Rakka, Rasulayn ve Kobani gibi şehirlerden gelmiş olan kişilerin akrabalık ilişkilerinin de bulunduğu bir konumdadır hem de çokkültürlü bir yapı barındırmaktadır.⁸¹

Suriyeli göçmenlerin Şanlıurfa'ya kitlesel bir şekilde göç etme tercihleri coğrafi yakınlığın yanı sıra, kültürel bağlarla da açıklanabilir. Nüfus il içerisine dengeli bir şekilde dağılmamış olup şehrsel olarak gelişme göstermiş Eyyübiye, Haliliye, Siverek, Viranşehir ve Karaköprü diğer ilçelere göre daha fazla nüfus barındırmaktadır.⁸² Suriyelilerin kendi kimliklerini Şanlıurfa'da rahatça yaşayabildikleri görülmektedir. Göçün başlangıcından bu yana Suriyelilerin işletmeye başladıkları işyerlerinin yoğunlaştığı Şehit Nusret Caddesi ve Atatürk Bulvarı, Sarayönü ve Divanyolu Caddeleri, Haşimiye Meydanı bu açıdan görülmeye değer yerlerdir.⁸³ Akrabalık, aşiret, hemşehrilik ağlarına sıkça rastladığımız Suriyeliler, Şanlıurfa'da bu ağları yeniden inşa edebiliyorlar. 13. yüzyılın önemli sosyal bilimcilerinden İbn-i Haldun, sosyal uyumun ve dayanışmanın ortadan kalktığı, kaosun ve düzensizliğin yaşandığı savaş durumlarında, diğer bir deyişle Asabiye'nin bozulduğu durumlarda Müslüman toplumlarının kendilerini koruyabilmek için kendi içlerine kapandıkları ve namus, onur, din ve kimlik gibi geleneksel değerleri ön plana çıkarma eğiliminde oldukları yönünde bir saptama yapmıştı.⁸⁴ Bu saptamanın bugün de hâlâ doğruluğunu koruduğunu söyleyebiliriz. Kendi vatanlarından uzak Suriyeli Müslüman toplulukların, sözcülimi Şanlıurfa ilinde yaşadıkları yoksulluk ve giderek uzayan kalış süreleri

80 GİGM verileri: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

81 Kaya, 2017.

82 Karademir ve Doğan, 2019.

83 A.g.e.

84 Asabiye hakkında ayrıntılı tartışma için bkz. Khaldun, 1969 ve ayrıca bkz. Kaya, 2012

karşısında ev sahibi toplumun kendilerine karşı sergilediği merhametin ve hoşgörünün giderek zayıflaması nedeniyle, kendilerini ve ailelerini koruyabilmek için merkezdeki Hayati Harrani Mahallesi'nde olduğu gibi defansif nitelikli paralel topluluklar oluşturma eğilimi gösterdikleri söylenebilir. Aslında iş piyasalarına, eğitim alanına, siyasete ve hayatın diğer alanlarına eşit erişim imkânı bulamayan toplumsal grupların kendilerini korumak için böyle bir refleks geliştirdikleri düşünülebilir.⁸⁵ Bir yandan Suriye iç savaşının neden olduğu travmanın etkileriyle mücadele eden, diğer yandan da giderek uzayan misafirlik durumunun neden olduğu sorunlarla başa çıkmaya çalışan Suriyeli göçmenlerin genel olarak yerel halk ile çok büyük bir sorun yaşamadıklarını, sadece bazı münferit olaylar yaşandığını ve bu olayları da büyümeden kendilerinin bastırmaya çalıştıkları görülmektedir.

Şanlıurfa'da Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri

Göç eden nüfusun savaşın izlerini bir nebze olsun silebilmeleri için Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Göç İşleri Şube Müdürlüğü, IOM (Uluslararası Göç Örgütü) ile birlikte Göçmen Bilgilendirme ve Koordinasyon Merkezi'ni kurdu. Böylelikle mültecilerin her türlü sosyal uyumunu sağlayıcı aktiviteler, dil kursları, mesleki eğitim kursları, hukuk, eğitim, sağlık, psikososyal destek, istihdam ve sosyal hizmet konularında danışmanlık hizmetleri vererek göçmenlerin kendilerini topluma adapte edebilmelerine olanak sağlanmıştır. 2017 yılında kurulmuş olan Göçmen Bilgilendirme ve Koordinasyon Merkezi ile Şanlıurfa'da yaşayan tüm mültecilerin başta belediye hizmetleri olmak üzere tüm kamu-STK hizmetlerinden daha etkin bir şekilde faydalanmaları sağlanmıştır. Toplam 750 m², 3 kat üzerine kurulu alan içerisinde idari ofisler, özel danışmanlık ofisleri, toplantı alanı, bekleme alanı vb. yer alan Merkez, yine farklı kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar arasındaki başarılı işbirliği örnekleri arasında kendine yer bulmaktadır.⁸⁶ Merkez'de çalışan personel, yerel topluluklar ile göçmen topluluklar arasındaki karşılıklı toplumsal uyumun sağlanması ve sosyal birlikteliğin gerçekleştirilmesi adına çalışmalar yürütmektedirler. Bu çerçevede, Merkez personeli Şanlıurfa Büyük-

85 Kaya, 2016

86 Merkez hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://sanliurfa.bel.tr/icerik/7781/21/goc-koordinasyon-ve-isbirligi-toplantisi-yapildi> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

şehir Belediyesi'ne bağlı bulunan 13 Kadın Destek Merkezi, 3 Gençlik Merkezi, Konservatuar Şube Müdürlüğü ve Engelliler Koordinasyon Merkezi'nde çeşitli eğitimler düzenlemek suretiyle Suriyelilerin yerli topluluklar ile kaynaşmasına büyük katkı sağlamaktadırlar.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi göçün başlangıcından bu yana il sınırları içinde ikâmet eden Suriyelilere çok farklı alanlarda karşılama hizmetleri sunmuştur. Bu hizmetlerin bir kısmını sıralamak gerekirse, dil kursları, mesleki eğitimler, güzel sanatlar alanında eğitimler, kültürlerarası uyum aktiviteleri, haklarını biliyorum eğitimi, sağlık, istihdam ve aile içi şiddet konularında eğitim hizmetleri ve gençlere ve kadınlara yönelik geziler bu hizmetlerden bir kısmıdır. Ayrıca Konservatuar Şube Müdürlüğü tarafından verilen müzik kurslarına 60 Geçici Koruma Altındaki Suriyeli çocuk entegre edilmiş ve kültürler arası kaynaşmanın sağlanmasına katkıda bulunmak için Suriyeli ve yerli çocuklardan bir koro oluşturulmuştur.⁸⁷ Büyükşehir Belediyesi ayrıca, iç savaşın yaşandığı Suriye'den gelenlerin ilk uğrak yeri olan Şanlıurfa iline sığınan Suriyeliler arasında savaş mağduru çok sayıda engellinin olması nedeniyle göçün başlangıcından bu yana engellilere yönelik sunduğu karşılama hizmetleriyle de ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede hizmet veren Engelliler Koordinasyon Merkezi'nden çok sayıda Suriyeli hizmet görmektedir.⁸⁸ Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan Göçmen Bilgilendirme ve Koordinasyon Merkezi tarafından koordineli bir şekilde karşılama hizmetleri yürütülmeye devam etmektedir.⁸⁹

Şanlıurfa'da Hassas Gruplara Yönelik Belediyecilik

Uluslararası Göç Örgütü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Hayata Destek Derneği, İHH İnsani Yardım Vakfı, Mavi Hilal Derneği gibi çok sayıda uluslararası ve ulusal nitelikli kuruluşun aktif bir şekilde sahada olduğu, kamuya ait kurum ve kuru-

87 Savaşın çocuklar üzerindeki etkilerini rehabilite etmek için müziği ve diğer güzel sanatları kullanan ve müzik konusundaki çalışmalarıyla da ön plana çıkan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi tarafından oluşturulan Suriyeli Çocuklar Korosu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://gaziantep.bel.tr/tr/etkinlikler/uluslararası-gocmenler-gunu-kutlamalarında-buyskşehir-belediyesi-suriyeli-cocuklar-korosu-sahne-aldi> Erişim tarihi 19 Temmuz 2020.

88 Engelliler Koordinasyon Merkezi hakkında ayrıntılı bilgilendirme için bkz. <https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/5568/41/engelliler-koordinasyon-ve-yasam-merkezi> Erişim tarihi 19 Temmuz 2020.

89 Göçmen Bilgilendirme ve Koordinasyon Merkezi'nin çalışmalarından biri hakkında ulusal medyada yer alan gazetelerden birinde çıkan bilgilendirme hakkında bkz. <https://www.haberturk.com/sanlıurfa-haberleri/67588615-goc-koordinasyon-ve-isbirligi-toplantisi-yapildi> Erişim tarihi 19 Temmuz 2020.

Birlikte Tekne Gezisi

artan ihtiyaçlarını karşılayan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, kitapçık-taki diğer Belediyeler gibi başarılı işbirlikleri içinde çalışmalarını yürütürken, bu kitabın öncelikleri bağlamında RESLOG ekibine özellikle Belediye'nin hassas ve savunmasız göçmenlere sundukları hizmetlerle anılmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu çerçevede Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Proje Uzmanı Yasemin Baysan aşağıda özeti verilen hikâyeleştirme çalışmasıyla belediyenin bu yönünü ön plana çıkarmıştır. Burada anlatılan öykü gerçekten yaşanmıştır ve proje ortağımız tarafından tercih edilen hikâyeleştirme, göçün sayılardan ibaret olmayıp kişisel hayat öyküleriyle dolu olduğunu göstermek açısından ayrıca anlamlıdır:

Şanlıurfa: Hassas Gruplara Yönelik Belediyecilik

Yasemin Baysan / Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Proje Uzmanı

Kitlesele göçün ilk yıllarından itibaren Büyükşehir Belediyesi bünyesinde hızla göçmenlerin hem psikolojik, hem hukuksal hem de sağlık ve sosyal hizmet açısından danışacakları birimler oluşturuldu. Bu çerçevede sunulan faaliyetler ve eğitimler göçmenler ve yerli halk arasında kaynaşmaya, sosyal uyuma son derece olumlu katkıda bulundu. Önceden Suriyelileri istemeyen yerli halk bu tür faaliyetler aracılığıyla onlarla aynı ortamda bulunmaya, birbirlerinin kültürlerini, dillerini anlamaya ve tanımaya başlayarak empati kurma yoluyla onları benimsemeye başladı. Belediyemiz tarafından kurulan Göçmen Bilgilendirme

ve Koordinasyon Merkezi, birçok savaş mağduru ve zor şartlarda yaşayan kadın, çocuk ve engelli göçmenin savaşın izlerini silmelerine yardımcı olmuştur. Merkez'imiz, iş ve meslek öğrenme, sosyal aktiviteler ve psikolojik ve hukuki danışmanlıklar sayesinde ülkelerinden uzakta sürdürdükleri zorlu yaşamlarını kolaylaştırmaya yardımcı olmuştur.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Göç İşleri Şube Müdürlüğü tarafından kurulan Göçmen Bilgilendirme ve Koordinasyon Merkezi'nce sağlanan tüm bu olumlu katkılar neticesinde, projemizin başarı getirmesi ve talep görmesi üzerine projenin devamı niteliğinde yine Suriyelilerin yoğun olduğu başka bir mahallede bir Göçmen Toplum Merkezi açılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü tarafından (IOM) kabul gören yeni projemizde Süleymaniye Kadın Destek Merkezi'nin yanında Göçmen Toplum Merkezi kurularak belediyede, göçmenlere ve mültecilere uyum hizmetleri ulaştırmak ve ev sahibi toplum ile birlikte sosyal uyumun teşvik edilmesi için hizmet verilmesi planlanmıştır.

Bu hizmetlerin verildiği eğitim merkezlerimizden birine bir gün savaş mağduru 40'lı yaşlarda bir kadın geldi. Kadının yüzüne savaşın donukluğu ve yaşadığı sıkıntılar bir bir yansımıştı. Kadının amacı sosyal yardım alabilmektir ve merkeze başvuru nedeni olarak da yardım almak istediğini söylemişti. Merkezdeki ilgili arkadaşlar kendisinden gereken bilgileri alarak irtibata geçeceklerini söylediler. Kadın gittikten sonra ilgili arkadaşların hepsinin aklına tek bir şey takılmıştı. Bu kadının tek sorunu sosyal yardım olmamalıydı. Adeta yüzüne yansıyan korku, panik ve kederin savaş ve yardım dışında bir sebebi vardı. Aradan bir hafta geçtikten sonra ilgili arkadaşlar tarafından takip yapıldı ve kadının evine gidildi. Bekleyen manzara tam da tahmin edildiği gibiydi. Kadın eşinden şiddet görüyor ve çok zor şartlarda yaşamaya çalışıyordu. Babasının şiddetine dayanamayarak kaçıp İstanbul'a giden 19 yaşında bir oğlu vardı. Kendisiyle konuş-

lan kadın kendisinin de bu durumdan çok yara aldığı ama ne yapacağını bilemediğini anlatmaya başladı. Bunun üzerine kendisine Türkiye’de kadınları korumak adına hukuk danışmanlığı alabileceği yerlere başvurabileceği hakkında bilgi verildi. Asla korkmaması gerektiğini ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kendisini korumak adına her türlü desteğin verileceği bilgisi verildi.

Aradan 3 hafta geçtikten sonra kadının eşi tarafından bıçaklandığını öğrendik. Sonrasında kadın valizlerini toplayıp, evine giden arkadaşların bulunduğu merkeze gelerek kendisini bu durumdan kurtarmaları için yardım istedi. Kadın süreci takiben, Merkez’de hukuk danışmanlığı hizmeti veren uzmanlar eşliğinde kadınlar için kurulan konukevlerinden birine yerleştirildi. Aradan 6 ay geçince kadın eşiyle bağı tamamen koparıp, İstanbul’a oğlunun yanına gitti. Sonradan irtibata geçildiğinde öğrendik ki bir iş bulmuş ve çalışmaya başlamış. İstanbul’da biriyle tanışmış ve yeniden evlenerek hayatına bambaşka bir yön vermişti. Bu hikâye bizi çok etkilemişti. Çünkü bir kadının kötü giden kaderine bir dokunuşla güzel bir yön vermeye vesile olmak hepimizi duygulandırmış ve gururlandırmıştı.

ZEYTİNBURNU BELEDİYESİ: KATILIMCI GÜÇLÜ KADIN ANLAYIŞI

Zeytinburnu Göç Tarihi

Zeytinburnu'nun kaderi âdeta göç ve göçmenlik olgusuyla bir potada yoğurulmuş gibidir. Bunun nedenini anlamak için ilçenin coğrafi konumuna bakmak yerinde olacaktır. Tarihi açıdan bakıldığında Zeytinburnu ilçesi, İstanbul'u çepeçevre saran tarihî surların hemen dışında ve oldukça önemli bir ticaret güzergâhı üzerinde konumlanmıştır. Kapıları göçmen yerleşimlerine sonuna kadar hep açıktı. İstanbul'un fethinden sonra bölge üretim faaliyetlerinin yoğunlaştığı bir merkez haline gelmiştir. Osmanlı'nın son yıllarında ve özellikle Cumhuriyet'le birlikte artık ağır sanayi faaliyetlerinin nabzının attığı yer olmuştur Zeytinburnu. İstihdam imkânlarının fazlalığı nedeniyle ilçe, Cumhuriyet Dönemi boyunca Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Afganistan gibi ülkelerden ve Doğu Türkistan Bölgesi'nden ülkemize gelen göçmenler açısından oldukça cazip bir yerleşim birimi haline gelmiştir. Nitekim, bu gibi birçok özelliğiyle birlikte ilçe günümüze dek göç olgusunun mekânsal bağlamda en yoğun hissedildiği yerlerin başında gelmiştir.

Zeytinburnu, ayrıca, yoğunluklu olarak iki önemli Türk kökenli göçmen grubunu içerisinde barındırmaktadır. Bu gruplardan biri 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'ye gelen Doğu Türkistan'dan (Çin Halk Cumhuriyeti Şincan Özerk Bölgesi) gelen Uygur ve Kazak gruplarıdır. Bir diğer grup ise, 1980'lerden bu yana Afganistan'dan gelen Türk kökenli Özbek, Türkmen, Kazak ve diğer göçmen gruplarıdır. Bu göçmen grupları, farklı siyasi iktidar dönemlerinde Türkiye'ye resmi kanallarla iskânli göçmen olarak kabul edilen göçmenlerden oluşmaktadır.⁹⁰

Zeytinburnu ilçesinin göçle yoğrulan tarihi ve çokkültürlü demografik yapısı nedeniyle olsa gerek, yerel yönetimler düzeyinde belki de Türkiye'deki ilk ve en geniş kapsamlı uluslararası göç sempozyumu, 2005 yılında Zeytinburnu Belediyesi tarafından düzenlenmiştir.⁹¹ Göçün her

90 Zeytinburnu'nun etnokültürel ve demografik yapısı hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Çakırer, 2012
91 Zeytinburnu Belediyesi tarafından 8-11 Aralık 2005 tarihlerinde düzenlenen Uluslararası Göç Sempozyumu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.zeytinburnu.bel.tr/Document/FileManager/goc_sempozyum_brosur.pdf Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

yanıyla ele alındığı bu konferansta göç pratiğinin bir şehre ve ülkeye sağladığı katma değerlerin altı çizilirken, Türkiye'nin bir göçler ülkesi olduğu gerçeği yeniden hatırlatılmış oldu. 2005 yılında düzenlenen Uluslararası Göç Sempozyumu'nu, 2007 yılında “Kadın ve Göç” başlığı altında düzenlenen bir başka uluslararası sempozyum takip etti. İlkinde olduğu gibi ikinci sempozyumda da dünyanın farklı coğrafyalarında ve özellikle ülkemizde yaşanan göçmen ve mülteci sorunları ve çözümleri ele alınmıştır. Her iki sempozyumda da dile getirilen fikirler, göç süreçlerinin sağlıklı bir şekilde yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde yönetimi için Zeytinburnu Belediyesi'ne rehberlik etmiştir. Bu sempozyumlarla, ciddi bir mülteci ve göçmen nüfusunu bünyesinde barındıran Zeytinburnu için göçmen ve mülteci sorununa dair çalışmalar yürütecek bir birimin kurulması iyice önem kazanmıştı. O yıllarda daha çok Afganistan'dan gelen düzensiz göçmenler gündem konusuydu. Özellikle “Kadın ve Göç” sempozyumunun da sağladığı bilgiler ve görüşler ışığında Zeytinburnu Belediyesi, kendisine “Kadın Dostu Belediye” payesini getirecek olan bir projeyi hayata geçirebildi. Bu proje, ayrıntıları birazdan aktarılacak olan ve aynı zamanda bir başarı hikâyesi olan Aile Kadın Destekleme ve Engelliler Merkezi'dir (AKDEM).⁹² AKDEM çatısı altında bir yandan göç sürecinin ortaya çıkardığı birtakım sorunların çözümüne ilişkin projeler üretilirken diğer yandan birlikte yaşamı kolaylaştıracak ve göçmenlerin kente uyumunu sağlayacak projeler üretebilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede, AKDEM bünyesinde “Kente Uyum” birimi kurulmuş ve özellikle kadınların ve çocukların kente katılımını sağlayacak projelere öncelik verilmiştir.⁹³

Zeytinburnu'ndaki Suriyeli Göçmenler

Göç çalışmalarında sıklıkla kullandığımız teorilerden biri “network” yani “sosyal ağlar” teorisidir. Göç eden insanlar, kendi anayurtları ile göç ettikleri yeni mekânlar arasında tarihsel süreçte ortaya çıkan sosyal, kültürel, dini ve ekonomik ağları takip ederek göç ederler. Türkiye'ye girişleri daha çok Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep ve Kilis gibi sınırdaki illerden olan Suriyelilerin kitlesel göçün ilerleyen yıllarında kademeli

92 Zeytinburnu AKDEM hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://akdem.org.tr/tr/> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

93 AKDEM Kente Uyum Birimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://akdem.org.tr/tr/uyum-birimi/> Erişim tarihi 18 Temmuz 2020.

olarak önce İstanbul, sonra Adana, Mersin, Bursa ve İzmir gibi illere göç etmeye başladıkları görülmüştür.⁹⁴ Suriyelilerin İstanbul'a geliş nedenleri araştırıldığında, İstanbul'un bazı semtlerinde hâlihazırda var olan ailevi ve akrabalık bağlarını takip ederek geldiklerini söyleyebiliyoruz. Bu semtlerin yine istihdam olanaklarının fazla olması nedeniyle de tercih edildiği görülmektedir. İstihdam olanaklarının çok olması demek aynı zamanda bahsi geçen sosyal ağlar aracılığıyla istihdama erişimin mümkün olması anlamına da gelmektedir.⁹⁵

GİGM verilerine göre 9 Temmuz 2020 tarihi itibarıyla İstanbul'da kayıtlı 502.674 Suriyeli geçici koruma altında bulunurken, Zeytinburnu ilçesinde yaklaşık 22.300 kadar Suriyeli yaşamını sürdürmektedir. İlçede ayrıca 21.600 ikamet izinli yabancı ikamet etmektedir. Kayıtsız olarak ikamet eden ya da geçici süre ile konaklayan yabancı kişi sayısının ise 30.000 kişi kadar olduğu tahmin edilmektedir. Kayıtlı ve kayıtsız yabancılara dair belediyenin sahip olduğu demografik bilgi maalesef yeterli değildir.⁹⁶ Öte yandan, yapılan bilimsel araştırmalar Zeytinburnu Belediyesi'nin göçmenlere yönelik hizmetler açısından başarılı bir örnek olduğunu göstermektedir.⁹⁷

Zeytinburnu'nda Suriyeli Göçmenlere Sağlanan Karşılama Hizmetleri

Suriyelilerin kitlesel göçünün başlangıcı olan 2011 yılını takip eden yıllarda İstanbul'a göçün yoğunlaştığı görülmüştür. Göçün yönetimi konusundaengin bir tecrübeye sahip olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri kitleselleşen göçü karşılama konusunda yoğun mesai harcamaya devam etmişlerdir. Göç olgusu ve göçmen sorunları üzerine çalışma yürüten hemen her yapı gibi Zeytinburnu Belediyesi de öncelikli olarak dil konusunda Suriyelilere destek verebilmek için gerekli çalışmalara yoğunlaşmıştır. Türkçe kurslarını takiben özellikle çocukların Türkiye tarihine ve kültürel yapısına ilişkin ihtiyaçlarına karşılık vermek üzere yeni birtakım kursları takip etmeye yönlendirildiler. Bu çerçevede günlük yaşamı konu alan birçok temel başlığı içinde toplayan bir eği-

94 Kaya ve Kırac, 2016

95 A.g.e.

96 Gültaşlı, 2019, s. 23.

97 Zeytinburnu Belediyesi'nin göçmenlere yönelik hizmetleri hakkında ayrıntılı tartışma için bkz. Biehl, 2012 ve Çakırcı-Ozservet, 2015

tim modülü hazırlandı ve “Uyum Okulu” adıyla uygulanmaya başlandı. Türkçe kursunu başarıyla bitiren çocukları Uyum Okulu’na dahil ederek öğrendikleri dili pekiştirmeleri sağlandı. AKDEM bünyesinde yer alan Kente Uyum Birimi tarafından organize edilen Uyum Okulu başarılı bir şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Zeytinburnu’nda Katılımcı Güçlü Kadın Anlayışı

Kitapçık çalışmamızda yukarıda ayrıntılı şekilde başarı hikâyeleri aktarılan belediyelerin birbirlerinden farklı vurgularla kendi pencerelerinden başarılı hikâyelerini aktarmalarına tanık olduk. Zeytinburnu Belediyesi ise diğer belediyelerden farklı olan bir yönüyle başarı hikâyesini RES-LOG ekibiyle ve tüm dünya ile paylaşmak istedi. Zeytinburnu Belediyesi AKDEM Genel Koordinatörü Bihter Dazkır Erdendoğdu, AKDEM çalışmalarından sadece bir tanesine referansla göçmen kadınları nasıl güçlendirdiklerini, onları toplumsal hayata aktif birer özne olarak nasıl kattıklarını büyük bir övünçle aktardı. “Kar Serçesi Projesi” çerçevesinde kadınların üretim süreçlerine ve toplumsal hayata katılımlarını bir başarı hikâyesi olarak aktaran Bihter Dazkır Erdendoğdu bizimle aşağıdaki hikâyeyi paylaştı. Bu başarı hikâyesi aynı zamanda ilçenin tekstil sektörü ile kurduğu tarihsel ilişkiyi yeniden canlandırması, uluslararası ve ulusal işbirlikleri, gönüllülük, katılım ve üretim eksenlerinde kadının toplumsal hayata ne denli yön verebildiğini de göstermesi açısından oldukça anlamlı bir hikâyedir:

Zeytinburnu: Katılımcı Güçlü Kadın Anlayışı

Bihter Dazkır Erdendoğdu / Zeytinburnu Belediyesi
AKDEM Genel Koordinatörü

İlçemizde ikamet eden göçmen/mülteci nüfusunun hızlı bir şekilde artış gösterdiği 2015 yılına geldiğimizde AKDEM’in Kente Uyum Birimi’nden artık farklı etnisitelerden pek çok insan hizmet alır hâle gelmişti. Hikâyesi birbirine benzeyen, vatanını kaybetmiş ve yeni geldikleri bu yerde kök salmaya çalışan bu insanlar aslında farklı sosyal statülerde ve pozisyonlardaydılar. Kadınların kimi üniversite mezunuydu, kimi ilköğrenimini yeni tamamlayabilmişti, kimi ise okul yüzü görmemişti. Birçoğu er-

ken evlenmişti. Hepsi AKDEM'de verilen Türkçe derslerine muntazaman devam ediyor, yaşadıkları nice zorluğa rağmen çocuklarının eğitimleriyle yakından ilgileniyorlardı. En azından içinde buldukları yoksunluğun sınırlarını biraz daha daraltmış oluyorlardı. Bir gün Suriyeli mülteci bir kadın, “Burası evim gibi oldu” diyerek duygularını dile getirdi. Kadının düşüncesini samimiyetle dile getirmesinden elbette biz de duygulanmıştık. İnsan için çok önemli bir hisse, aidiyet olgusuna atf yapıyordu bu sözle. Ki aidiyet kavramı göçmen ve mültecilerin dünyasında yeterince yıpranmış ve yara almış bir kavramdı. Aidiyet paydasının büyütülmesi manevi ihtiyaçların yerine getirilmesinde oldukça önemli sayılmaydı.

Bu deneyim, süreci bütün çıplaklığı ve çarpıcılığıyla gözlemleyen bizler açısından da zor bir deneyimdi aslında. Biz de tıpkı mülteci kadınlar gibi her gün yeni bir şey öğreniyorduk. Kimi zaman kendimizi çaresiz hissettiğimiz de oluyordu. Ne olursa olsun zengin bir kültürel mozağin vazgeçilmez parçaları olarak birlikte, huzur içinde, yaşamayı başaracağımıza inanıyorduk. Kadınların gücüne inanıyorduk. Bu nedenle onların daha çok şey öğrenmelerinin, güçlenmelerinin yolunu açmak için elimizden geleni yapacaktık.

Bu duyguyla 2015 yılının Kasım ayında Göçmen Kadınlar Kulübü'nü kurduk. Kulüp aracılığıyla her biri farklı hikâyelere sahip kadınları bir araya getirmek, onların birbirlerinin hikâyelerini dinlemelerini, böylece yalnız ve çaresiz olmadıklarını hissetmelerini sağlamak istiyorduk. Aynı zamanda çocuk yetiştirme ve eğitimi, kadın sağlığı, temizlik ve beslenme gibi hayatın gündelik pratiklerinde de beceri kazanmalarını amaçlıyorduk. Ancak kulüp faaliyetlerinin eğitim programlarıyla sınırlı kalmasını da istemiyorduk, bunların yanına hobi faaliyetlerini eklemeye karar verdik. Ancak elimizde ne yeterli hobi malzemesi ne de

eğitmen vardı. Gönüllü bir eğitmen bulmak için kolları sıvadık. Yaptığımız alan araştırmamızda Halk Eğitim Merkezlerinden ücretsiz eğitmen talep edebileceğimizi öğrendik. Vakit kaybetmeden ilgili kurumla gereken yazışmalarımızı yaparak süreci başlattık. Geriye eğitmenin hangi malzemelerle eğitim vereceğini bulmak kalıyordu. Bir gün merkezimizi ziyaret eden bir hanımefendi, bize elinde çok sayıda takı tasarım malzemesi olduğundan ve artık kendisinin bu işi yapmadığından söz etti. Aslında bu malzemenin burada işimize yarayıp yaramayacağını öğrenmek istiyordu. O an ekip olarak hepimiz nasıl mutlu olduk anlatamam. Çünkü bu hanımefendi bizi ziyaret etmekle kalmamış, beraberinde çok da güzel bir fikirle gelmişti. İşte aradığımız hobi çalışmalarının ilk başlığı belli olmuştu: Takı Tasarımı! Arkasından geçeden çanta atölyesi, kokulu taş atölyesi, etamin işleme gibi çeşitli başlıklarda eğitimler vermeye başladık.

Kadınlar başlattığımız hobi atölyelerini çok sevmiş, eğitim satatlerini ipe çeker olmuştu. Onları buraya bağlayan en önemli ayrıntı, yanlarında çocuklarını getirebiliyor olmalarıydı elbette. Bunu bir fırsat kabul edip çocukları da anneleri eğitimde oldukları esnada yaş gruplarına göre eğitimlere tabi tuttuk. AKDEM onlar için her bakımdan güvenli bir mekân oldu. 12 kişiden oluşan ve iki ayrı grup hâlinde çalışan kadınlar, eğitimlerini tamamladıklarında birçok eser de üretmişlerdi. Bu ürünleri nereye koyacağımızı şaşırılmıştık. Birkaç seçenek belirmişti; ya yaptıkları ürünleri kendilerine hediye edecek yahut bir sergi açacaktık. Ya da bu ürünleri satışa koyacaktık. Eserlerin satılması fikri herkes tarafından kabul gördü. Ancak bu sefer de yeni bir soru: Bu eserleri nerede ve nasıl satacağız sorusu. Aklımıza, komşumuz da olan Olivium AVM geldi. Belki sosyal sorumluluk kapsamında bize bir stant verebilirlerdi. Görüşmeye gittik. Bizi oldukça iyi karşıladılar. Birkaç görüşmede ana hatları belirledikten sonra 2017'nin Mart ayı boyunca faaliyette kalacak standımızı, cebimizden para çıkmadan kurmayı başardık.

O sırada kapanmış olan bir mağazanın -ki bu süreç boyunca şansımızın ne kadar yaver gittiğinin kanıtıdır- atıl duran mobilyalarını kullanarak kendimize uygun bir stant yaptık. Ürünlerimizi yerleştirdik, çalışacak personeli belirledik. Ancak bu biraz zor oldu. Zira alışveriş merkezi 10:00-22:00 saatleri arasında açıktı; bizim personelimiz ise 8:30-17:00 saatleri arasında çalışıyordu. Neyse ki AKDEM personelinin sosyal çalışmalar yürütme konusunda iyi bir deneyimi vardı. Hemen toplanan gönüllü ordusuyla bu zorluğu kolayca aştık. Olivium'daki ilk günümüzde o dönemki belediye başkanımız Murat Aydın beyefendi standımızı ziyaret etti. Güzel sözler söyleyerek bizi yüreklendirdi. Bize sorduğu sorulardan biri şuydu: “Kar Serçesi ismini nasıl ve ne zaman seçtiniz?” Kar Serçesi adını herkes çok beğeniyor, “Ne kadar güzel bir isim seçmişsiniz!” diyorlardı. Aldığımız olumlu geri bildirimler yaşadığımız onca soruna rağmen bizi daha da kamçılıyor, projeyi geliştirmemiz için bizi cesaretlendiriyordu. İlk günün heyecanıyla epey bir satış yaptık.

Stantta günler ilerledikçe, heyecanım yerini kaygıya bırakmaya başladı. İlk günkü şahane satıştan eser yoktu İkinci gün, üçüncü gün, yedinci, onuncu gün fazla hareket olmadan geçip gitti. Bazen bir çanta ya satılıyor ya satılmıyordu. Kadınlara verdiğimiz sözü tutmayı çok arzu ediyordum; ürünlerini satacak, emeklerinin karşılığını verecektik. 30 Mart geldi çattı. O gün ne kadar kaygılandığımı kolay kolay unutamam herhalde. “Bir yerde hata yaptık bir şeyleri eksik bıraktık ama neydi bu?” diye sürekli düşünsem de, yine de içimde bir umut taşıyordum. Bir ara stantta beklediğim bir esnada bir şey dikkatimi çekti. Sattığımız çantaların hiç albenisi yoktu. İnsanlar bunları zevk duygusuyla veya ihtiyaç duydukları için satın almıyorlardı. Niyetleri “yardım etmek”ti. Alacaklar ama bir kenara atacak, belki hiç kullanmayacaklardı. Ürettiğimiz çantalara bakarak, o stantta daha profesyonel ürünler görmenin arzusunu duydum. O zaman sayfayı çevirmenin vakti gelmişti.

Çanta üretmeye ama bu sefer herkesin kullanabileceği tarzda çantalar imal etmeye karar verdik. Küçük, büyük, kullanışlı çantalar... O sıralarda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile görüşmeler yürütüyorduk. Görüşmelerimizden birinde bir yetkiliye bu konuyu açtık. Projemizi dikkatle dinledikten sonra bizi desteklemekten mutluluk duyacaklarını ifade ettiler. Projeye böyle bir destek sağlayabilmek bizim için çok önemliydi. Nihayet elimizi güçlendirecek bir kaynak bulmuştuk. “İyi bir atölyeyi nasıl kurabiliriz?” sorusu eşliğinde gerekli tüm ihtiyaçları tespit ettik. Öncesinde hiçbirimizin tekstil ve üretim süreçlerine ilişkin bir fikri yoktu. Her çaldığımız kapıda yeni bir şeyler öğreniyorduk. Kumaş çeşitleri, makine özellikleri... Bambaşka bir dünyaya adım atmıştık. Tekstil sektörünün içine dalmıştık. Hâlbuki senelerdir tekstil dünyasının merkezi olan Zeytinburnu’nda yaşamamıza rağmen bir kere bile aklıma gelmemişti tekstil işiyle bu denli haşır neşir olacağımız.

Bir yıl içinde dokuz tekstil makinesi ile atölye araç gereçlerini temin ederek tekstil atölyemizi kurduk. Alanında uzman bir öğretim üyesinden iş planlama, üretim, satış üzerine eğitimler aldık. Kumaşımızı, markamızı ve ürün gamımızı belirledik. Bir iki cümleyle ifade etmeye çalıştığım bu bir yıl, yeni işimize dair pek çok incelikler öğrendiğimiz ve profesyonelleşme yolunda ilk adımlarımızı attığımız zaman dilimine tekabül eder.

Nihayet sıra kadınlara, onların atölye eğitimlerine gelmişti. Eğitime katılacak kadınları Türkçe Kursu’nu başarıyla bitirenlerden seçmeye karar verdik. Hepsini de söz konusu sürecin devamında Göçmen Kadınlar Kulübü’nün eğitimlerini tamamladı. Ardından 12’li gruplar hâlinde eğitimlerini başlattık. Hem çanta dikimini öğrenecek, hem staj yapmış olacak hem de iyi koşullarda, kendilerine uygun saatlerde deneyim kazanacaklardı.

Üretilen çantaları bizi destekleyen kurumlara satmaya başladık. Ta ki meşhur Covid-19 gelip atölyemizi geçici bir süre için kapatana kadar. Konfüçyüs “Ya bir yol bul, ya bir yol aç ya da yoldan çekil.” diyordu. Bizim yoldan çekilmeye hiç niyetimiz yoktu. Elbette Belediye Başkanımız Ömer Arısoy’un Kar Serçesi’ne verdiği değerle kendimizi daha güçlü hissediyor, atmayı planladığımız her adımda desteğini görüyorduk. Yine kendisinden aldığımız güçle atölyemizi bu sefer pandemi süreci ile mücadelede en gerekli malzeme olan maske üretimi için çalıştırmaya başladık. Bu günler önünde sonunda bitecek... Şimdiden hayal ettiğimiz güzel günlerin planlarını yapıyoruz. Kar Serçesi’ni sürdürülebilir kılmak ve daha çok kadını destekleyecek bir sistem oluşturmak için kendimizi geliştirmeye devam ediyoruz.⁹⁸

Biz göçmen bir kuş olduğu için seçmiştik Kar Serçesi ismini. Durduğunda göze çarpmayan bu küçük göçmen kuş, uçtuğunda bütün dikkatleri üzerine çeker, kontrast oluşturan renkleri ile görenleri büyülemiştir. Kadından kadına, insandan insana sürdürülebilir bir yaşamı birlikte kurmak mümkün. Eğer bir başarıdan söz edeceksek, o da her şeye rağmen hayata tutunmakta kararlı kadınlar sayesinde olacak. Kar serçesi gibi uçarken büyüleyici bir güce erişen kadınlar sayesinde...

98 Kar Serçesi Projesi çerçevesinde üretilen ürünlerin sergilendiği sergi hakkında geniş bilgi veren 20 Mart 2017 tarihli Youtube videosu için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=7SGYiN8fm0g> Erişim tarihi 19 Temmuz 2020. Ayrıca projenin Zeytinburnu Belediyesi internet sayfasındaki ayrıntılı tanıtımı için bkz. <http://www.zeytinburnu.istanbul/Haberler/Gocmen-Kadinlarin-Urunleri-Kar-Serceciyle-Markalasti> Erişim tarihi 19 Temmuz 2020.

SONUÇ

2011 yılının Nisan ayında başlayan ve uzun süre devam ederek Türkiye'nin, 2014 yılından bu yana dünyada en çok mülteci barındıran ülke haline gelmesini sağlayan kitlesel Suriyeli göçünün yönetimi sürecinde yerel yönetimler büyük bir rol oynamıştır. 1 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) doğrultusunda yerel yönetimlerin mevcut sorunların tespiti ve çözümü bağlamında daha etkin bir rol üstlenmesiyle birlikte göç araştırmaları literatüründe “local turn” (yerel dönüşüm) şeklinde yapılan bir tanımlamanın da yer aldığı görülmüştür. Türkiye’de de bu dönüşüme uygun bir şekilde yerel yönetimlerin, 2016 Mart ayında yürürlüğe giren Avrupa Birliği – Türkiye Mülteci Mutabakatı’yla birlikte göç yönetimi süreçlerinde daha etkin bir rol oynamaya başladığı görülmüştür.

Ancak bazı iller ve belediyeler var ki Türkiye’de 2016 yılı öncesinde de kitlesel göçün karşılanması süreçlerinde, Suriyeliler göçünün en başından bu yana oldukça etkin rol oynamışlardır. Bu şehirler öncelikli olarak Suriye sınırındaki Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa gibi iller olmakla birlikte özellikle 2014 yılı itibarıyla Suriyelilerin daha yoğun bir şekilde yerleşmeye başladığı İstanbul, Adana ve Mersin gibi illerdir. Büyükşehir statüsündeki bu illerin belediyeleri ve ilçe belediyeleri gerek geçmişte yaşanan kitlesel göçler karşısında edindikleri deneyimlerin kendilerine sağladığı perspektiflerle, iş yapma alışkanlıklarıyla gerekse 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun kendilerine sağladığı eşitlikçi ve kapsayıcı hizmet anlayışıyla kitlesel Suriyeli göçünü bir kriz olarak görmeden başarılı şekilde yönetebilmişlerdir.

Bu kitapta yer alan Büyükşehir Belediyeleri (Adana, Gaziantep, Hatay, Mersin ve Şanlıurfa) ile ilçe belediyeleri (Reyhanlı ve Zeytinburnu), kitlesel göçün karşılanması çerçevesinde birtakım çok önemli karşılama hizmetlerini hayata geçirmişlerdir. “RESLOG Yerel Yönetişimde Rezilyans, Türkiye’de Suriyeli Göçü ve Belediye Deneyimleri” adlı proje çerçevesinde, RESLOG araştırma ekibiyle etkileşim halinde çalışan ilgili belediye yetkililerinin aktarımlarıyla derlediğimiz başarı hikâyelerinin yer aldığı bu kitapta, ilgili belediyeler birbirinden farklı başarı hikâyeleriyle anılmak istemişlerdir. Çok farklı ulusal ve uluslararası aktörlerle başarılı işbirliklerini kısa zamanda hayata geçirme becerisi gösteren Adana Bü-

yükşehir Belediyesi, yine uluslararası ve ulusal işbirliklerinin yanı sıra, göçün en başından bu yana kültürlerarası yaklaşımıyla dikkat çeken Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, kadim bir şehir olan kimliğiyle özellikle kapsayıcı bir kültür kenti olarak anılmak isteyen Hatay Büyükşehir Belediyesi, farklı sosyoekonomik statüdeki Suriyeli varlığıyla ve sahip olduğu çokkültürlü tarihsel mirasıyla anılmak isteyen Mersin Büyükşehir Belediyesi ve son olarak göçün başlangıcından bu yana hassas gruplara sunduğu hizmetleri başarı hikâyesi olarak sunan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi geçmişten edindikleri tecrübe birikimlerini bu başarı hikâyelerinde gösterme fırsatı bulmuşlardır. Öte yandan, kitapta yer alan iki ilçe belediyesinden biri olan Reyhanlı Belediyesi çocuklara sunduğu hizmetlerle çocuk dostu belediye olarak anılmak isterken, Zeytinburnu Belediyesi ise kadınların toplumsal hayata katılması bağlamında ürettiği projelerle ve başarı hikâyesiyle anılmak istediğini bildirmiştir.

Kitapta yer alan belediyeler, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın bazılarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Söz konusu belediyeler, özellikle Eşitsizliklerin Azaltılması (Amaç 10), Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Amaç 11), Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (Amaç 16) ve Amaçlar için Ortaklıklar (Amaç 17) şeklindeki amaçların hayata geçirilmesi konusunda göç yönetişimi bağlamında önemli başarılar elde etmişlerdir.

Göçmenler ve mülteciler sosyal ağlar üzerinden birtakım ilişkiler kurarlar ve tarihsel, kültürel ve dinsel birtakım sermayelerini de bu süreçte kullanmaya çalışırlar. Bu önemli bilgiyi kullanan yerel yönetimler hizmetlerini bu çerçevede üretirler. Kitap çalışmasında iki noktanın altı çizilmiş ve başarı hikâyelerinin göç araştırmalarında eksikliği daima hissedilen iki önemli noktaya da açıklık getirdiği gözlemlenmiştir. Bu kitap ilk olarak, göç araştırmalarında hep eksikliği hissedilen tarihsel analiz biçiminin ve tarihsel arka planın oluşturulan yerel göç ve uyum politikalarında ne denli etkili ve faydalı olabileceğini göstermiştir. İkinci olarak, elinizdeki bu kitap göçün sadece sayılardan oluşmadığını, göçmen veya yerel halktan olan insanların, belediye çalışanlarının ve diğer yerel aktörlerin öznelliklerinin, hayallerinin, beklentilerinin, tecrübelerinin göç yönetişimi sürecinde ne denli belirleyici olabileceğini göstermektedir.

Kaynakça

- Aksoy, A., 2018. *Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin Suriyelilere Hizmetleri*. İstanbul, Marmara Belediyeler Birliği, s. 50-59.
- Biehl, K., 2012. Örnek Vaka Analizi: İstanbul. İçinde: A. İçduygu, düz. *Kentler ve Göç: Türkiye, İtalya, İspanya*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 73-112.
- Çakırer-Özservet, Y., 2015. Modern Göçebeler Olarak Göçmenler, Mekan ve Şehre Uyum. *Sosyoloji Divanı*, 3(6), s. 41-54.
- Çakırer, Y., 2012. *İstanbul-Zeytinburnu'nda Ulusötesi Kentleşme Aktörleri Olarak Türk Kökenli Göçmenler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gadinger, F., Kopf, M., Mert, A. ve Smith, C. düz., 2016. *Political Storytelling: From Fact to Fiction (Global Dialogues 12)*. Duisburg: Käte Hamburger Kolleg / Centre for Global Cooperation Research.
- Genç, H. D., 2018. Responding to Irregular Migration: High Potential of Local Governments in Turkey. *International Migration*, 56(3), s. 73-87.
- Gültaşlı, M. ve diğerleri, 2019. *Göç Karşısında Rezilyans Değerlendirmesi Yerel Yönetimler için El Kitabı*. Ankara: Arkadaş Basım Ltd..
- Hear, N. V., 2004. 'I went as far as my money would take me': conflict, forced migration and class. İçinde: F. Crepeau vd. düz. *Forced migration and global processes: a view from forced migration studies*. Lanham MA: Lexington/Rowman and Littlefield, s. 125-158.
- Kale, B., 2015. Zorunlu Göçün 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri. İçinde: M. M. Erdoğan ve A. Kaya, düz. *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan Günümüze Türkiye'ye Göçler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 153-167.
- Karabıyık, E., 2017. *Geçmişten Günümüze Adana Ovası'nda Mevsimlik Tarım İşçileri ve Çocukları*. [Çevrimiçi]
Erişim adresi: <http://www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayınlar/Raporlar/TURKCE/07/adana/MEVCUT%20DURUM%20VE%20%C3%96NER%20%C4%B0LER%20RAPORU.pdf> Erişim tarihi 20 Temmuz 2020.
- Karademir, D. ve Doğan, M., 2019. Suriyeli Mültecilerin Mekânsal Analizi: Şanlıurfa Örneği. *Coğrafya Dergisi*, Cilt 39, s. 111-124.
- Karan, O., Çakır, B. ve Kurtarıcı, E., 2020. Hatay'daki Suriyeli Mültecilerin Girişimcilik Alanındaki Deneyimleri ve Mekânsal Faktörler. *Göç Dergisi*, 7(1), s. 77-94.
- Karpat, K. H., 2015. Önsöz. İçinde: M. M. Erdoğan ve A. Kaya, düz. *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan Günümüze Türkiye'ye Göçler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. xxi-xxx.

- Kaya, A., 2009. *Türkiye’de iç göçler: bütünleşme mi, geri dönüş mü? : İstanbul, Diyarbakır ve Mersin örnekleri*. basım yeri bilinmiyor:İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kaya, A., 2012. *Islam, Migration and Integration: The Age of Securitization*. London: Palgrave.
- Kaya, A., 2016. *Göç, Entegrasyon ve İslam: Göçün Güvenleştirilmesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, A. ve Erdoğan, M. M., 2015. Giriş. İçinde: M. M. Erdoğan ve A. Kaya, düz. *Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan Günümüze Türkiye’ye Göçler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 3-14.
- Kaya, A. ve Kıracı, A., 2016. *İstanbul’daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu*, İstanbul: Hayata Destek Derneği.
- Kaya, M., 2017. *Türkiye’deki Suriyeliler: İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar*. İstanbul: Hiper Yayın.
- Keyder, Ç., Özveren, Y. E. ve Quataert, D., 1994. “Osmanlı İmparatorluğu’nda Liman Kentleri: Bazı Kuramsal ve Tarihsel Perspektifler. İçinde: Ç. Keyder, Y. E. Özveren ve D. Quataert, düz. *Doğu Akdeniz’de Liman Kentleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 121-157.
- Khaldun, M. I., 1969. *The Muqaddimah: An Introduction to History*. Princeton: Princeton University Press.
- Kirişçi, K. ve Karaca, S., 2015. Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011’de Türkiye’ye Yönelen Kitlesel Mülteci Akınları. İçinde: M. M. Erdoğan ve A. Kaya, düz. *Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan Günümüze Türkiye’ye Göçler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 295-314.
- Linda, A. ve Adorasio, M., 2009. *Storytelling in Organizations: From Theory to Empirical Research*. Palgrave Macmillan UK.
- Scholten, P. ve Penninx, R., 2016. The Multilevel Governance of Migration and Integration. İçinde: B. Garcés-Masareñas ve R. Penninx, düz. *Integration Processes and Policies in Europe: Contexts, Levels and Actors*. Cham: Springer, s. 91-108.
- TEPAV, 2019. *Suriye Sermayeli Şirketler Bülteni*. [Çevrimiçi]
Erişim adresi: https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2019/bultenler/suriye_sermayeli_sirketler_bulteni/tepav_suriye_sermayeli_sirketler_bulteni_aralik_2018.pdf Erişim tarihi 25 Temmuz 2020.
- Ünlü, T. S., 2009. Bir İskeleden Liman Kentine Doğu Akdeniz’in Önemli Bir Limanı Olarak On Dokuzuncu Yüzyılın İkinci Yarısında Mersin’de Mekânsal Gelişim. *Planlama*, Sayı 2009/3-4, s. 5-26.

DERLEYEN HAKKINDA

Ayhan Kaya

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi Bölümü öğretim üyesidir. 2011 yılı itibarıyla Avrupa Birliği Komisyonu tarafından *Jean Monnet Profesörü* olarak ödüllendirilmiştir. Kaya halihazırda, 2019 yılında başlayan ve 2023 yılı sonuna kadar sürecek olan Avrupa'da gençler arasında yükselen radikalleşme konulu bir Avrupa Araştırma Konseyi çalışması yürütmektedir (ERC Advanced Grant). 2016-2017 Akademik yılında Floransa'da bulunan *European University Institute* içinde Jean Monnet Fellow olarak araştırmalarını yürüten Avrupa'da Yükselen Aşırı Sağ hareketler ve Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler konusunda araştırmalarını yürüten Kaya'nın, diasporalar, kimlik, uluslararası göç, etnisite, milliyetçilik, çokkültürcülük, yurttaşlık, uluslararası alan, mülteciler, popülizm ve sürdürülebilir kalkınma gibi konular hakkında kitap, makale ve tercümelemleri vardır. Kaya, 2016-2017 yılında Foransa'daki *European University Institute*'de çalışmalarını yürütürken aynı dönemde New York University Floransa Kampüsünde misafir öğretim üyesi olarak dersler vermiştir; 2013 Yılında Aziz Nesin Profesörü olarak Almanya'da Viadrina Avrupa Üniversitesi'nde ve 2011 yılında da Willy Brandt Profesörü olarak İsveç'te Malmö Üniversitesi'nde araştırmalarına devam etmiş ve dersler vermiştir. Kaya, aynı zamanda, *Populism and Heritage in Europe: Lost in Diversity and Unity* (London: Routledge, 2019); *Populism in European Memory* (London: Routledge, 2019, Chiara de Cesari ile ortak derleme kitabı); *Turkish Origin Migrants and Their Descendants: Hyphenated Identities in Transnational Space* (Palgrave, 2018); *Europeanization and Tolerance in Turkey: The Myth of Toleration* (London: Palgrave, 2013); *Islam, Migration and Integration: The Age of Securitization* (Londra: Palgrave, 2012); *Sicher in Kreuzberg: Constructing Diasporas* (Bielefeld: transcript verlag, 2001); *Berlin'deki Küçük İstanbul* (İstanbul: Büke Yayınları, 2000), Ferhat Kentel ile birlikte ve *Euro-Türkler: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Köprü mü Engel mi?* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005; İngilizce baskısı CEPS Brüksel, 2005) ve Ferhat Kentel ile *Belçika-Türkleri* (King Baudouin Vakfı, 2008) adlı dört kitap kaleme almıştır. Kaya'nın, Murat Erdoğan ile derlediği *14. Yüzyıldan Günümüze Türkiye'ye Göçler* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015), merhum Emre Işık ve diğerleri ile birlikte kaleme aldığı *Günümüz Türkiye'sinde Göçler* (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2008), Bahar Şahin ile derlediği *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007), Turgut Tarhanlı ile birlikte derlediği *Türkiye'de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları* (İstanbul: TESEV Yayınları, 2005) adlı bir derleme kitabı, Günay Göksu Özdoğan ile birlikte derlediği *Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar* (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2004) adlı bir diğer kitap derlemesi ile birlikte Emre Işık ile birlikte derlediği *Toplumbilim Dergisi Kültürel Çalışmalar Özel Sayısı* (Sayı 14, Ekim 2000) şeklinde bir dergi derlemesi mevcuttur. Ayrıca, Friedrik Barth, *Etnik Gruplar ve Sınırları* (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2000; Seda Gürkân ile birlikte) ve T.H. Marshall ve Tom Bottomore, *Toplumsal Sınıflar ve Yurttaşlık* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006) şeklinde iki çeviri kitap yayınlamıştır. Kaya, 2003 yılı Sosyal Bilimler Derneği Araştırma ödülü ile 2005 yılı Türkiye Bilimler Akademisi Ödülüne layık görülmüştür. Kaya, Bilim Akademisi üyesidir.

www.reslogproject.org
www.sklinternational.se